

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 20606 - PREZIOA 6 PEZETA

NON ZER

- NAZIO ARTEKO UNEA ... 4 garrean
- KULTURA GAIK ... 21 eta 23 garretan
- AITA SANTUAREN KARTA ... 24 garrean
- MONDRAGOEKO JAIK ... 5-6-7-8-9 garretan
- TOLOSAKO JAIK
- ERNANIKO JAIK ... 18-19-20 garretan
10-11-12-13-14-15-16-17 garretan

O TEIZAREKIN

noiz arte...! quosque tandem...! noiz arte...!

QUOSQUE TANDEM...! J. Oteizaren liburua bigarren aldiz argitaratu dela eta Oteizarengana jo dut. Bere liburua atxakia dut, zeren besterik ere beti da jakingarria Oteizaren iritzia, eta are gehiago Oteizaren munda zertxo bat hurbiltzera.

Orion gara. Udaberriko arrats euritsua. Trixtura dario ortziari. Oteiza ilun arkitu dut. Baina bere tristura ez dio euri langar iraunkorrek erantsi. Herri-miña du Oteizak, min bizia. Herri-maluran eta kezkan itsasten da bere hitza. Hitz erraza berea. Baina bortitza eta estua da bere pena. Azkar hitz egiten du berez doakio hizketa, eta orobat ixurtzen da Oteiza bere hitzean. Orain hotz, gero bero, beti zinezko Eskultura baten antzera, mailuka tajutzen du bere hizkera:

—OTEIZA. Bakoitza bere alderditik dabil. Euskal errealitatearen benetazko analisa sakan baten faltan gaude. Taldetxoetako ekin-tza arruntetan gelditzen gara. Ez dakigu Euskal Herria zer dan. Helbururik ezean galduta gabiltza. Batasunaren beharrean arkitzen gara! Bakoitzaren ideologi estu eta ttipiak baztertuta, batu egin behar dugu. Lan-ean helburuan bat izan behar dugu. Geure lanak batasun begiaz ikuspegiu behar ditugu. Eta analisa jator batek eraginda arduratu behar dugu. Ni aspertu naiz. Neure itxaropen bakarra zuek gazteok, zintaten baina gazteriak huts egin du. Eta orain norengan itxaro behar dut? Zaharregan? Utikan!...

—Zeure liburua izen-buruari "Euskal arimaren azalpen estetiko" erantsi diozu. Zergatik arima?

—OTEIZA. Eta zergatik ez. Arima hitza, erlijio zentzun batekin hartu ohi izan dugu. Baina gauza orok du arimarik: zuhaitzak, harriak, herriak, gizonak... Artegitza ekin-tza edo jokabide erlijioso eta estetiko du-gu. Bozkarioz burutzen den ekin-tza bat. Herri baten arima bere jokabide bera dugu. Artegitza jokabide errotua da, herrian erro-tua. Hitzak berritu eta aldatu egin behar ditugu, bestela mitoan eroriak ginake.

—Zerorri ere mito bihurtu zaitugu.

—OTEIZA. Zenbait, horren atzetik dabil. Eta Oteiza bitxi estrainio bat bezala begir-utzen dute. Ni bezelako bat mito bihurtuaz, gero hobeto suntsi eta gal daiteke.

—Bada zuegan itxaro duenik ere.

—OTEIZA. Ez nigan itxaro. Egin lan zeuek.

—Pertsonalista zarela edo... esan ohi da.

—OTEIZA. Ni, pertsonalismo ororen aurka borrokatzen naiz. Pertsonalismoak izan dira izan, gure Herriko politika egoeraren ondamendia sortu dutenak. ena, instinto bat falta zaiku. Azkarraz izan behar dugu. Gure sena berritu behar dugu, eta agian arte-gintzatik berritu ere dezakegu. Sena honek emanen die gure erabakiei bizitasun eta sa-kontasuna. Gure zuhurkeri zahar hau alde batera utzi behar dugu. Animalia batek bo-rrokarako, lanerako, mugitzeko, saltatzeko eta ankeratzeko duen bizkortasunaren gisako sena berbitzu behar dugu.

—Egin ote liteke, gero, senarekin, politi-karik?

—OTEIZA. Neure liburuan euskaldunen berezko sena eta berezitasun bat esna ara-zitzen ahalegindu naiz. Egungo estetika zen-tzuna, gure aintzinako senatikan oso hurbil dagoke. Hain zuzen ere politika zentzuna eta senak, arte bera du iturburu. Euskaldu-nen berezko imajinazioa, hots irudimena, munduko aberatsenetakoa dugu. Gure irudi-mena sakona eta praktikoa da. Logikaz eta fantasiaz oretua eta jantzia. Baina ez nor-baitzuek uste duten bezala, irudimenik ga-beko zentzun praktiko, ustel eta tontoa. (Adi

bidez gure industrial handi eta herri gizon ospetsu eta inportateena).

Egun, ikastolek, ez dute geure berezko irudimenik haurrarenagan pizten.

Gure andereñoek ere ezer gutti dakite, gure irudimen jatorraz.

—Euskaldunok ez ote gara mundu desber-dinetan bizi?

—OTEIZA. Mundua bakarra da. Bakoitzak bere mundu ttipi eta esia besteengana za-baldu behar du. Batu egin behar dugu, mundu eta jomuga bakarrean batu. Gure saiaketa eta ahalegin guztiek interes berdi-naz tajutuak izan behar dute. Interes ba-teratzailer bat arkitu... baina non ote datza interes berdin hori?

—Agian, Herria litzake interes bateratzailer hori.

—OTEIZA. Bai, oso rraza da hori esatea, baina zein Herri? Baina, Herriarenak zerk bateratzailer gaitu?

—Herriaren lanak noski.

—OTEIZA. Ni areago noa. Herriaren jo-kabide orotan arkitu nahi nuke gure bata-sunaren jatorria. Inestigazione bat osatu beharrean gara geure nortasunaz eta geure arimaz. Egungo jokabideak geure tradizio-ne ta kondairanen funts berezkoenetan sus-traitu behar ditugu.

—Heziketara heldu gara hemen, baina no-laz tajutu heziketa hori?

—OTEIZA. Loiolako Izazoren gogo-jardu-nen gisako zerbait moldatu behar dugu. Go-go-jardun sekular eta estetikoak. Geure jo-kaerak aztertuz eta geure nortasunaren analisa eginaz, Mendietan, herrietan, hon-dartzetan... bildu behar dugu, talde ttipietan, gure barne muinari so eginaz. Baina hezi-keta hau aurrerat eramateko gizon aska-tuak behar ditugu, diruz eta berez askatuak. Diru kontuan nik aiti jokatu dut eta hon-taz jabetu naiz: Diruak ez duela dirurik balio Dirua irabazteko gutziak denbora ga-larazten du. Ni askatuta natza eta bestee-kin harremanean asteko prest.

Baina inor gutti arkituko duzu, besteent-zat denbora duenik. Bereko bihurtu gara. Politikarako genduen sena bizia bizkortasu-na eta irudimena, galdurik ditugu.

—Zer nolatan ikusten duzu Euskal He-rrriaren geroa?

—OTEIZA. Argi dakusat geure geroa, bai-na hobe dut ez esatea, zeren oso iluna de-ritzat... Bart gauean ez nau loak hartu, esnai egon naiz kezkatu eta triste. Felipe IIz gero Euskal Herria lotan datza. Erderaz edo euskeraz zurrunkaka ari gara. Geure Herria miseri espiritual gorrian bizi da. Nor gel-ditzen da Euskal Herrian besteak direla ta, esnai? Ondo ezagutzen dut nire Herria, ba-rrendikan Jonasek balea bezala, nazka eta mesprexuraino ezagutzen dut nire Herria. Geure kupidarik handiena ere, denok eus-keraz zurrunka egitea da... Ni federik gabe borrokatzen naiz, eta hau gauza ederra, zai-la eta handia da. Ededun banitz bezala jarduten dut. Ni hau bat naiz, eta geure Herria ere, oraindik kozkortu gabeko muti-koa da.

Elkar-hizketa honek ez du ez akaberarik, ez eta haserarik ere. Kurpillaren antzera bo-robil da, jardun soila. Oteizak gogoko ditu gauza eta egoera borobilak, berak dionez borobila dugu euskaldunen estetika zentzu-naren funtsa. Gure kondaira ere borobil li-tzake, eta hor dabil Oteiza gure izate-kur-pillaren barne muina aditzerat eman nahiz. Behin eta berriro gibelerat, atzerat begiratu behar dugu. Ezin gaitzek ezeretikan has eta jo. Gure geroak egun eta kondaira osoan



sustraitua behar du izan. Kondaira esteti-koa eta aszetikoa da. Estetika ezagupide du-gu, gure barne muin eta funtsen ezagupide.

Badirudi Oteiza denboratikan at bizi dela, gure prehistoarian fikaturta dagoela. Baina ez, Oteizak atzerantz so egitean, egungo egoerak beharturik, egungo Herriaren kez-kari erantzun ematearren, so egiten du. Oteiza itzulean dabil, Euskal Herriari buel-ta emanaz. Hortan datza iraultza ororen funtsa.

Mitxelena jaunak zionez Oteiza profeta bat da. Baina Oteiza ez da gero sollaren igarle, aitzitik geure aintzina eta aitzinaren igarle ere ba da. Euskal Herria errorik ga-be bezala dabil. Ez daki nondik datorren

eta norat doan. Eta horra Oteizaren kon-bitea: tajutu dezagula Euskal Herriaren ge-roa sakonki, gure kondairari dagokionez, ze-ren kondaira eta nor beraren ezagutzea di-tugu iraultzaile.

...Orioko arrats euritsuan gisa hontara jardun naiz Oteizarekin. Oteizak bere tri-stura erantsi dit baina tristura hori ez da agorra, emankorra da aitzitik. Tristura ho-ri hutsa da, gaueko maitalearen joanak uz-ten duen hutsaren antzekoa; egunsentiarren lehen urratsa. Hutsa ere borobila da, eta jira eta buelta tristuretik ernetzen da itxaropena. Orioko arrats euritsutikan espe-rantza itsatsi zen. Eta gure itxaropena bo-robila zen.

Luis Haranburu-Altuna

NERE BORDATXOTIK

URTAİN ITXAROPENTSU

Bere akatsak izango ditu Urtain bozeolariak, beste guziok ditugun bezelaxe.

Baiña Urtain arroa dala inork esango balu, ez lioke egirik.

Ez da Urtain erronka ta arro-keria dariola ibilizale. Amaika gal-dera nolabaiteko (maliziz beteak ez gutxi), egin dizkiote bateko ta bes-teketo periodistak.

Bakoitzari an eman izan dio be-re erantzuna, baiña aurretik kan-pairik jo gabe, batzuk oitura du-ten bezela.

"Alegiñak egingo ditut, esan oi du beti Urtaiñek. Lenbailen botat-zeko modua egiten badut anbat obe; ezin balitz, zer egingo dugu ba!"

Kontario txikirik ez dala aitor-tzen du beti, usterik gutxien dan garaian gauzak oker irten ditzek-e la adieraziaz.

Zein itxusi ematen duten "Ni naiz onena, ni bezelakorik amaren-gandik ez da jaio; txiki txiki egin-da utziko dut ori", esanaz ari di-ran bozeolariak.

Nazkatu egiten gera aien itz-jar-io nardagarriarekin.

Ezer ba ote da gero gizon arroak baiño nazka geiago ematen due-nik?

Zentzuzko jendeak ezin du arro-rik ikusi. Arro bat menperatzen dutela ikusten duenean, berebiziko poza artzen du zentzuzko gizonak.

Joxe Manuel Ibar Urtain ez da arroa, ta sekula ez luke ikasiko arrokeriz itzegiten. Ortarako ere jaio egin bar da.

Azkenaldi ontan, orregatik, inoiz ez bezin itxaropentsu ikusten dut.

Inoiz baiño konpianza geiago daukala esan liteke bere buruare-kin.

Maiatzaren ogeitamargarren egu-nean itzezin genduen azkena Biz-kaiko Berriatuan.

Urte onen azkenetako —esan zi-gun— ziur nago, Basarri, berriro Europako txapela jantziko dudala. Ez dakit zergatik, baiña barrena auxe esaten ari zait.

Egungo aldegingo ez dion pena bat ba-du berekin Urtaiñek.

Cooper-en kontra txapela galdu zuenean, irabazitako burruka gal-du zuela.

Saietsetik jotzen alegindu ba-rrean, goitik jotzen alegindu zan, asi ta bereala odoldu zuelako.

Berriro Cooper-en kontra jokatu bear balu, beste eskola bat atera-ko luke Urtaiñek; oso diperentea Londresen atera zuen eskolatik.

Utsegiñak pagatu egiten dirala, esaten du Urtaiñek. Okerreko bi-dea artu zuela Londresen, eta kon-turatu zanerako beranduegi zala.

Guk ez dakigu Urtaiñen orain-

go uste auker egi biurtuko diran ala ez.

Ala biurtuko balira ordea, gu ez giniake batere arrituko.

Aspaldi esan eta eskribitu gen-duen Urtaiñen etsairik aundiena nor zan: Urtain bera, bere burua.

Bere burua erenditu ezker, ara-zoa benetan artu ezker, bozeolari batek eraman bear duen bizimodu latz eta ordenatua eraman ezke-ro, oso urrutira joan ditek Urtain. Oraindik bere neuririk ez duela eman pentsatuaz egoten ge-ra gu.

Denborari utzi bearko diogu itze-giten.

Arreta ta intentzio biziz artu du gauza Urtaiñek. Onek ikaragarri pozten gaitu.

Oraintxe du baliatzeko denbora; oraintxe dago sasoi beteetan.

Biar edo etzi pena izateak eta negar egiteak ez du baiio.

Ontaz konturatzen ari dala uste dugu Joxe Manuel. Ez genduke besterik ezertxo ere nai.

TABOADA TA YURREBASO

Gaur igandea, garagarrikall ogei, arrijasotzailleak Eibarko zezen pla-zan.

Alde batetik, Taboada, Eibarren bizi dan galizitarra.

Bestetik, Yurrebaso, Bizkaiko Di-makoa.

Bakoitzak bere zaletasunak iza-ten ditu, ta Taboadak gogozkoa du arrijasotze lana. Alde batera, ez da arritzekoa, galizitarra izanik.

Galizi aldean ainbat argin ote da bestetan, Españiari dagokionez?

Arri lanetan ari diranetatik arri-jasotzailleak irteeta ez litzake bes-te munduko gauza, baso lanetan ari diranetatik aizkolariak irteeta ez dan bezelaxe.

Arri zilindroarekin ederki mol-datzen da Taboada.

Ez genduke esan nai onenen maillara irixten danik (ori oso gaiztoa da) baiña ez da iseka egi-teko jasotzaillea.

Oraingo ontan arri kubikoa dan-tzatu bear du: 131 kilo ta laur-deneko kubikoa.

Au beste kupel bateko sagardoa da, ta ikusi egin bear nola kon-pontzen dan.

Taboadak eta bere lagunak ja-kin bear dute Yurrebaso oso in-dartsua dala: kubikoarekin ondo uztartzen dana dala.

Guzira amazapi minutu egingo ditu lanean Taboadak, eta ama-bost minutu Yurrebasok. Bi minu-turen bentaja dauka bere aldera galizitarra.

Era ontan izango dira Taboadaren iru tandak: lenengo biak sei-ña minutukoak, eta irugarrna bost minutukoak.

Yurrebasoren ekinaldiak, tandak: iru bosna minutuko.

Guk dakigunez, aspalditxoko den-boran ez da Eibarren arrijasotze-rik izan.

Zezen Plaza artan bi joko go-goangarri ikusi ditugu geure den-boran: Soartek eta Atxagak jo-katu zutena, eta Urtaiñek eta Jus-to Gallastegik jokaturakoa.

Urtaiñek, bozeoan asi aurretik, Eibarko zezen plazan artu zuen arrigarrizko fama.

Alako lanak egin zituen izan ere 181 kilo ta laurdeneko arri kubi-koarekin!

IRUNTIXIBERRI TA IGINITZ

Auek ere gaur dira jokatzekoak, Tolosako zezen plazan.

"Iruntixiberri" txikia kontrario ga-be gelditu da korrikalari bezela, ta orain bere kilorekin, aizkorari ekin dio.

Oso dotore moldatu zan Aian, Azentzio egunean kanako egurra-ekin.

Ordubetea ebaki baietzean zuen jokoa egiña ta amabost minutu pa-seak sobratu zitzaizkion.

Gaur Tolosarako izendatua dau-katen lana: kanako bana ta biña kana-erdiko ebatea.

Bakoitzak bere egurrak eramango ditu plazara.

Igiñitz eta gizon txikia da bai-ña "Iruntixiberri" baiño ondotoxoz aziagoa aundiaga, gaiztoa ez da-nez.

Igiñitz, aukera duen ezker, egur gogorren billa aleginduko dala pen-tsatzan dugu. "Iruntixiberri", ain karga gutxiko gizona izanik, al danik samurrenak komeniko zaiz-kio, noski.

Leitzako Migel Zabaleta jaunak jarriko ditu plazan enborrak. Neu-rrietan zuzen eta al duenik boro-billen, Euskalerriko oitura zarra dan eran.

Igiñitz eta "Iruntixiberri" era-ki zuten egiteko au Zabaletaren bizkar uztea, ez baten eta beste-aren alde izango ez dalarik.

Au da irakurle maiteok gogoan artu bear duzutena:

Igiñitzek "Iruntixiberri" sei mi-uturen bentaja ematen diola.

Bi gizonak denbora berean asi-ko dira aizkoran, baiña Igiñitz ira-bazle izatezker, "Iruntixiberri" baiño sei minutu aurreragotik eba-ki bear ditu egurrak, gutxienez.

Joko onen ezkutu ta misterio da-na ez ote dago sei minutu auetan?

Alde ori kenduko ote dio ando-aindarrak aiarrari?

Gure belarrieara iritxi danez, 45 urte inguru ditu andoaindarrak. Eldu samarra dago.

Lengoa itz batzuk egin geni-tuen aiar txikiarekin.

Tratu latzak artzen ari zala, esan zigun; aizkora ez dala bere-tzat egiten dana.

Korrikalari izatea ta aizkolari izatea bi dira.

49 kiloko gizonarentzat, nai ta ez, erreminta astuna izan bear du aizkorak.

Izan ditezken gizonik txikiak, eta plazan usatzen diran egurrik aundienak erdibitu bear: kanako egurrak.

Auxen ere bada ba buruzpidea!

Basarri

MUEBLES

URRETAVIZCAYA

1920'an sortutako etxea

ERREDIZAK - EDERGALLUAK

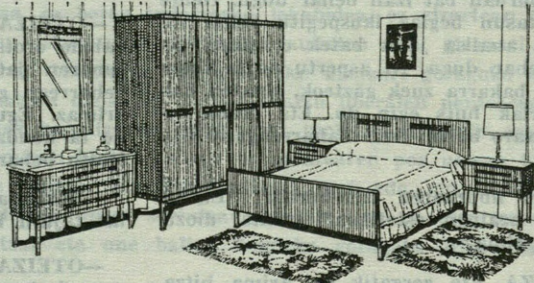
EGIN - GAIK eta AURRE - KONTUAK

POSTAS, 46

GAZTEIZ (Vitoria)

Egundoko

«LO-GELA SALMENTA»



- ERREDIZAK -

- Probintziko guztientzat prezio bereziak.
- Erri guztietara montaketa eta eramateak UTSEAN.
- Joan-etorriak - Donostira bi pertsonen-tzat ordain duak.
- ILLEROKO ZOZKETA bereziak, sari bikain eta erregaluak.
- SALDU-ONDORENGO serbitzua garanti-zatzen dugu.

EPEETAN SARI BERDIÑAK ETA BEHERAPENAK!

- Etorri, eta ZOZKETA AUNDIRAKO txartel bat UTSEAN ARTU. Erostea ez da beha-rrezkoa!

AMUEBLADORA COMERCIAL HISPANIA

DONOSTI'AN, Moraza, 3 eta 14

IRUN'EN, San Marcial, 12

KULTURA ITZALDIK OIARTZUNEN

Datorren udarako Diartzungo kultura taldeak hitzaldi batzuk antolatuko ditu.

Gaia zer esanik ez kulturaz izango da. Bertan ikutuko dira honi lotuak dauden zenbait gai: Musika tresna zaharrak dau-katen zer ikusia (txalaparta, albota e.a.), literatura e.a.

Lehenengoa: ekainaren 17 an izango da.

Gaia: Txalaparta ta albokaz estudio bat.

Bigarrena: ekainaren 22 an.

Gaia: Gaurko euskal literatura: Patxi Urkizu.

Hitzaldiak, guueko 8 etan izango dira, Hospital berrian.

Aurrerakoan, antolatuko ditugunaren berriak ematen jarraiko dugu.

Diartzungo kultura taldeak:

Edorta Agirre, Periko, Jose Luis Gurrutxaga, Endika de Miguel.

LANGILLEEN GAIXOALDI- RAKO ASEGURORAKO

Illeko 384,55 peza kendu ohi zaizkio langille bakoitzari, peoi bakoitzari alegia, aseguroarako. Milloiak daduzka aurreraturik langilleen aseguro onek.

Alaz guziz ere segurantzi gutxiarekin arkitzen dira gaitzaldietarako Aundia da langilleen arteko miña eta marmarra.

Zer gertatzen da?

Ar dezagun ispillutza Donostiako "Residencia".

Zarata eta txalo aundiaz aipatua izan bada ere erantsi zaion pusketa berria lehenean gelditu da tokiz. Lehendik zeuden oheak sartzea besterik ez bait dute egin. Toki berri au itxia dago oraindik.

Langille gaixoa ugaritzen eta tokiak berriz lehenean neurritz. Onk illabeteak zai egon beharra ekartzen dio zenbait langillari. Operatzeko zai egon beharra alegia luzaroan.

Baiña zergatik ez da irekitzen eginiñ dadukaten toki berri ori, galdetuko du norbaitek. Nola ireki, ordea, lehengorako ere nahiko gaixo-zainik ez badago?

52 gaixo, tartean oso gaizki daudenak, zaitu behar izaten ditu enfermera bakoitzak. Urologiakoak, berriz, gauez 100 bat ohe edo gaixo. Ingalaterran esate baterako 22 gaixo bakarrik zaitzen dituzte biren artean.

Gaixo-zain zain eza onek, berriz, ondoren negargarriak dakarzi: Oxigeno-ontzia garaiz eraman etzaiolako da gaixo bat baiño gehiago. Ito da ume bat baiño gehiago aur-egiterakoan. Beste zenbait eri gelditu dira bizi guzira.

Lanez leporaino daude gaixo-zain aukerak ezin dira iritxi garaiz gaixo guztietara. Eta iritxita ere zer gogorekin? Non dute itxurazko lan-saria?

5.000 peza besterik ez ditu irabazten illean "ayudante mediko kirurgiko" deritzaionak. Enfermerak, berriz, 8.000 amar orduko eguna edo gaua sartuaz. Anbulatorioko enfermerak, berriz, 5.600 zortzi ordukoan illean, 6 ordukoan, 4.485.

Alaz guziz ere badago oraindik Jainkoari esker lan auetarako gogoan duan jendea. Baiña non ikasirik ez dadukate. 30 enfermera-gaizantz bakarrik dago lekua Residentzian. Ikasi nahi duten lauatik iru kanpoan gelditzen dira urtero.

Eta anbulatorioetako egon tristeak aztertuko bagenu? Zenbat ordu zai, zenbat atzera-aurrera. Eta zertarako? Sendagillari ezer esateko betarik gabe etxeratzeko.

Azkenean diruak baiño osasunak gehiago balio duala eta partikular batengana jo behar. Langille gizaraioa, nondik ordaindu behar diok? Asko irabazten al duk bada, altxor aundi bat etxean edukitzeko?

Auxe da gaixo dauden edo gaixotu ditezkeen langilleen egoera tristea! Eta ez da langilleen segurantzi-kutxan dirurik ez dagoalako. Diru ori langilleen esku ez dagoalako baizik.

JOY BANGLA! UTOPIA

Joy Bangla! Alegia: Gora Bengala Askatuta. Horixe da Awami-Elkartaren gudu-deia, aurtan Pakistanen harmada sartu aurretik Ekialdeko Banglan maiz entzuna, eta egun hauetantxe genozidio betean itoazia. «Joy Bangla»; eta ikurrintzat «nauka» bat, alegia, arrozaga urtsuetan nekazariak erabiltzen duten piraguen iduri bat. Horra hor Awami-Elkartaren eza-gugarriak.

Nola gertatu da Martxoko matxinada, eta geroztikako «repression impitoyable» (=zapalketa gupidagarria)? (Le Monde, 1971-VI-2-an). Zer da Awami-Elkartea? Nor da Mujibur Rahman? Hauek dira gaur entzun daitezkeen galderak.

Ba genekien jakin, 1947 an Breña Nagusiak Indiako inperioa gaitza uzterakoan, bertako etsaioak pizturik utzi zuela. Gandhiren kontra «divide ut vinctes» jokabidea gidaritzat harturi, britaindarrek goritu zituzten hindutarren eta mahomatarren arteko herriak; eta, jakina denez, horretara sortu zen Pakistan-erresuma artifiziala. Erlijio-gudua hasia zen, eta Gandhik berak ordaindu behar izan zuen bere biziaz gudu-sari hitsa.

Pakistan sortuta, laster, horrela, haren erresuma mahomatar «fedunismoa»n barrera abiatu zen: mahomartasuna Erresumako oinarri, hindutarren zapaketa, eta abar. Pakistan mahomatar gurzada baten frutua da: ez dezagun ahantz. Haseratik beretik erresuma atzerazale eta erlijioekoen artean agertu zen Pakistan. Eta jakina denez ere, bi partetan zatitua sortu zen. Hiriburua Mendebaldean jarri zen, eta Ekialdeko Bangla edo Bengala 2.000 kilometrotatik erabiltzen zen, kolonia bat bezalaxe.

Indiako inperioa izana, jakina denez, ez da ez nazio bat eta ez gutxiagorik ere. Katxemira entzuna dugu, esate baterako, bere burua ez indiatartat eta ez pakistandartat ez daukalako. Beste batzuek beharbada Naga-tarren berri izan dukete.

Baina aski luke irakurleak hango banku-txartel bat ikustea; eta txartel beraren izena eta balio herrenkada luzean irakurtzea: hindu-eraz, gujerati-eraz, bengali-eraz, eta abar. Herri mordo bat da India, ia lehordi bat. Eta Pakistan gauza bertsua, nahiz lau aldiz txikiago. Hots, etnia eta herri horiek (honetaz ez da dudarik) jasan duten miseria gorritik irten ala, beren buruen jabetasuna eskatuz joango dira. Ba dirudi Bangla izango dela ilarako lehenengoan, inglesen kontrako burrukan lehenengoetakoia izan zen bezala.

Era berean, jauntxoan eskuetan dago Pakistan. Ekonomistek dioteenez 22 familiak kontrolatzen ditu gaur Pakistan osoko ondasunen %80. Horra hor sozialista gobernu bat...

Baina, egon apur bat! Pakistan-darrek kolonia gisa jokatu dute Ekialdeko Banglari dagokionez, eta oso zorrozki. Bangla erosle-eskualdetzat hartu dute. Banglatar burgesia «nazional» bat sor dedin bildurrez, Paistanen politika hau izan da hitz gutxitan: Banglatar herria agintari klaserik gabe uztea: ez burgesiarik ez teknikorik ez inolako bururik. Ekialdeko Bangla, horretara, soziologiari dagokionez, nekazari herri hutsa da eta ezjakina. Honetxe berak frenatu bide du Mujibur Rahman-en Awami-Elkarte abertzalea; erresuma bat montatzeko jenderik ez bait dago Banglan: «un appareil d'Etat bengali serait extrêmement faible, étant pratiquement dépourvu d'armée avec une police croulante et privé de bourgeoisie indigène», dio Tariq Ali pakistandar trotskistak. Gangesko delaren eskualdeetan (80.000 km²) elkar gainka metaturik bizi dira Banglatar gizajoak, Txinan bezala: 800 biztanle kilometro laukian.

Halaz ere Banglatar nazio esnaera gora doa: bai Ekialdean, Pakistanen menpekoan beraz (orain zapalketa lotza jasaten ari dena); bai Mendebaldean, Indiarren menpekoan. Honetako mendialdeetan gerrillaltadeak agertzen hasi dira. Eta gauza ageria zaio edonori Banglaren bi abertzaletasun pizkundeok urte gutxi barru Banglako Erresuma Askatu eta Batura eramango dutela.

Artean, zertan dira politika indarrak?

Atzerrian, Biafrako arazoan bezala, isiltasuna nagusitu da: aska ere errazago da futbolaz orrialde

osoak betetzea. Horrela bestalde herria lasai eta baketan bizi da. Ekialdeko Bangla barruan, berriz, azterketa txiki bat egitea merezi du.

Pakistanen menpeko Banglan, banglatar etnia da nagusi (alegia: bengali-eraz mintzo den herria). Baina ba dira ere Bihartarrak (zortzi miloi), erlijio mahomatar eta hizkuntza urdutar. Hauek erlijio arrazoinengatik ihes egin zuten Indiatik; baina erlijio kidetasunak ez ditu hesiak gauditu; eta gaur pakistandarren «quinta columna» gisa jokatzen ari omen dira. Ba dago ere, esan dugunez, bengali-eraz mintzo den etnia puska bat Mendebaldean, Indiapen.

Hizkuntzaren desberdintasunaren oinarriari, ekonomiaren liferentziak erantsi zaizkio. Arrozak eta gariak bikoitza balio dute Banglan. Eta Banglan biltzen den dirua, industria berriak eraikitzeak erabiltzen da... Pakistanen. 1956 an (ia haseratik beretik, beraz) 4.500 miloi peseta irten ziren Ekialdeko Banglatik, eta Pakistango lanetan xahutu. Buruko errentak, ordea, besterik idarokiko luke: 1.130 libera Pakistanen, 220 Banglan. Hori dela-ta gertatu da aurtengo neguko hondamendi ikaragarria: Gangesko ibai-hegietan obrarik ez aspaldi honetan, uholdeari ezin iharduki, eta 250.000 banglatar hil ziren.

Banglako nazio-nahia indartzen ari da. Eta nazio pizkunde horren neurri ona izan da Awami-Elkarte abertzalearen arrakasta harrigarria: 1949 an sortua, 1970 eko hauteskundeetan 162 parlamento-postutatik, 151 irabazi ditu! Pakistanen erantzuna oso demokratiko eta sozialista izan da: Ayub Khan jeneralari, Yahya Khan jeneralari nagusitu zaio; eta honek Lege Martziala jarri du Banglan. Geroztik 400.000 banglatar garbitu ditu, eta bospasei miloi iritxi dira ihesi Indiarren menpeko Bangla-ra. Denen gain kolera agertu da atzerrituen kanpamentoetan (2.000 heriotza gutxienez Nadiako departamentuan bakarrik); eta ihesa ez da gelditu: «l'afflux sans cesse croissant» aipatu du Le Monde-k Ekainaren 2 an.

Awami-Elkarteak, eta 1966 az geroztik buruzagi duen Mujibur Rahman jaunak, pakistandar kapitalismoaren jokoak eta inperialismoa salatu dute. Baina Mujibur Rahman oso zabala izanik ere, mahomatarra da, Banglako herri gehiena bezala. Eta marxismoaren bideak ez ditu onartzen: «Nous voulons établir un régime économique dans lequel les secteurs-clé de l'économie seraient nationalisés. Cette politique ne va pas à l'encontre des intérêts du peuple du Pakistan-Occidental. Ce sont les exploités qui se sentent menacés, eux qui exploitent de la même façon le peuple du Pakistan-Oriental et du Pakistan-Occidental». Hizkuntza hau sozialista da eta abertzalea da. Erabiltzen duenak hamar urte pasa ditu gartzelan. Bere ingutuan banglatarrak miloika biltzen dakien Mujibur Rahman da.

Ezkertar «klasikoek» ez dute Banglako abertzaletasunaren indarrean sinistu; eta kontra jarri dira. Banglako maozaleak berak, isilik egon dira gaur arte Pekinen aginduz: Pakistan Indiarren etsaia bait da. Eta aste hauetan nahiago izan du Maok Pakistanen gobernu lagunduz; eta «burges-txikikeria» dela bide, Awami-Elkartaren helburua kondenatu du argi eta garbi. Batzuk, fededun gorriak, harritu egin dira hau ikusiz. Ni, egia aitortzeko, batere ez.

Eta horrela berriz ditugu elkarren kontra marxistak batetik (Dacca-koak eta Pekingoak batera), eta Banglako herri zapaldua bestetik. Irakaslerik famatuena afusilatua izan dira, eta fameliak berekin batera; ikasleak Unibertsidadea utzi eta mendira joan dira gerrilla egitekotan; Dacca-ko biztanleen erdia India aldera joan da ihesi, dena utzirik; sei dendatetik bost hetsita daude orain dela bi hilabete; eta han eta hemen dena izan da errea eta funditua, «hamar Song-My eta hamar Oradour-sur-Glane» batera eginez. Herria irakiten ari da, baina ezintasunean.

Baina ezkertar klasikoek, marxistek alegia, ez dute deusik ulertu. Eta hau ez dut nik bakarrik esaten, Pakistandar trotskista den Tariq baizik; «Si la Ligue Awami a pu se développer c'est en grande partie parce que la gauche s'est montrée incapable de comprendre l'im-

Urrezko aroa. Jainkoak bezala jendeak, ez neke ta ez kezka. Zahartzaroan miñik gabe. Eriotza, berriz, lo gozo batek artzea.

Baiña Prometeo lotsagabea agertu zen, su-lapur ura. Zeusek suak artuta, ondamendi gaitzak bidali zituen lurrera.

Arrezkeror ortxe gabiltza, Paradisutik jaurtiak, irrika bizian, Sisiforen ondorengo tristeak, Sisifo berri gaixoa, arria mendiko tontorrera eraman nahi eta eraman ezin, goruntz batzuetan, amil behera bes-teetan, eta ala ere etsi gabe, lehengo lepotik burua. Ikaro bihotzaundi arrazoitxikiak, goregi ibil-zaleak, egak urtuta itsaspean murgiltzera kondenatuak. Ostera, Fenix egaztiaren gisa, piztu ta egatzeko gain guztien gainetik.

Esperantza ta ametsaren ezkontzatik jaio zen Utopia. Beti gaude zori obearen esperantzetan. Ametsa dugu lege. Utopia noski esperantza da, itxaropena da. Eta ametsa ere, zorion-egarria. Baiña Utopia gurasoak baiño gehiagokoa da. Besterik da. Ametsa lorea duzu. Eten-gabea udaberriaren ekarri bat. Utopia da katedral bat, kondairaz igurtzia, sozial pisuz bete, irudi ugariz aberastua. Itxaropena laioi urdin baten antzekoa da, bizitzeko ilusioa ematen digun zerbait. Utopia gauza konkretuagoa da, asmo zehatzez josia, eginkizun garbiak erakusten dituen. Trajedi askoren ama da, iraultza frankoren aza indartsua.

Platon baiño lehenagokoa da. Morok izena eman aurretik millaka urtez bizitu zen giza-emakumeen bihotzetan.

Geroztik ere, apaiz nagusi, ikasle ta jarraitzaile antz izanik du. Gizon ikasiek ospea ta sakontasuna eman zizkioten. Owen, Fourier, Saint-Simon. Campanella fraile jakintsuak. Munzer, Tolstoy, Huxley, Orwell, Mannheim Marcuse. Auek alde batera edo bestera gaurkotatuna erantsi zioten edo diote. Alde nahiz kontra egiteko oiek jarri zirelako, utopia gure artean bizkor bizi da, oraingoxe arloa dugu, gure-gurea ikusten dugu.

Gaztea Utopia-zalea omen da, oraindik ez den gizartearen aldekoa. Zaharra, aldiz, mitoaren adiskidea, onezkeror ez den gizartearen bizi dena. Gaztea geroan bizi da. Zaharra, lehenean, bere gaitzaldi galduan. Gaztea, ameslari. Zaharra, loti. Esan oieten gehiegikeria nabari da, baiña zentzua, joera adierazteko, itz egoki gertatzen dira. Aspalditxo batean arazoia erdi baina egon zitekean. Gaur ordea, gazterik arazoia gehiago du. Lehen gertaerak nekez etortzen ziren. Gi-zadiaren marxta mantxua zen, dena poliki zebillen etorkizuna alde aurretik argi ikusten zen. Orain guztia azkar dator, arin doa. Geroa ustegabe botatzen zaigu gaitzera. Salto izugarriak egiten ditu zientziak. Ezintzat jotzen zena egia bihurtzen zaigu. Egoera berriak sortzen dira. Zailago beraz asmatzea posible zer den, ezintasuna non dagoen. Utopia garalan bizi gera. Utopia giza-giro da.

Utopia aipatu berria du Aita Santuak. Ideologiak beheakada dutela dirudi. Eta Utopiak, berriz, indarraldia, piztuera. Utopiak, Janok bezala, bi aurpegi ditu. Batetik, alferkerirako tentaldia izan ditekete. Bestetik, gizartearen kritika molde bat da-ta, irudimenari zirikatzen dio, etorkizun berria billatzeko laguntza da, irikitasuna baldin badu kristau-deia aurki lezake.

Pentsatzekoa da Aita Santua, ori esatean, Frantzan orain iru urte izandako gertaerak, eta auen antzekoak, begira egon dela, eta ez Utopia klasikoei begira.

I. Bujanda

KONTZIENTZIA AGINTARI?

Idazlan honen izenburua ulertgaitza den gairen bat erabiliko ote dedan pentsa eraziko dizu beharbada. Baina, egia esan, sarritan kontzientziak dionaren eta legediak agintzen duenaren arteko tartea handitzen dijoazkigu. Bertatik sortzen da eztabaida eta ezbehar ugari.

Oraintsu, bere kontzientziak eragotzen dietela ta, gudaritzara joan gabe geldi nahi dutenen posturak zer esana jarri du bazter guztietan. «Vida Nueva» erdal aldizkariak ere lan egokia eskaintzen digu 784 garren alean. Dakusagunez, kontzientziaren aurkako erabakirik hartu nahi etzuten horietarik bat zegoen lehen ere (eta arazo hau dela ta zigorpean urte luzeetan espetxean egondakoak ere bai), baina asteroko horrek dionez, arazo hau asko zorroztu da azken aste hauetan. Jose Luis Beunzaren, katoliko militante honen jokabideak sortu du esames franko batipat, askoren iritzi, orain arte horrelako posturak katoliko ez diren zenbait kristatuen artean gertatzen zelako. Katoliko eta sinesgabeak horrelakorik egun zezaketenik ere pentsatzen etzutelako. Geroztik, erlijio gabeak ere horrelako erabakiaren jabe gerta ditezkeenik ez du nehorik ukatuko.

Gobernuak ere, bere kristautasunari agiriaren bederik, eutsi nahirik, horrelaon herriarekiko serbitzua zelan zuzendu behar den, lege berezi baten bidez erabaki nahi du. Orain arte, paketiari horiek ordain sarritaz zigorra bapo hartu badute ere, aurrerantzean gudaritzaren orde (eta zigorra eta kartzelaren orde) bide egokiagorik izanen duen esperantzarik ez dugu gaitzen.

Zein dira, delako «Objetor» hauek horrela jokatzeo izan ditzaketan arrazoiak? Adventista eta Jehovaren Lekuko edo Testiguen, Idazteunaren esana zorrotz bereganatzen dute, pakearen aldeko borroak erabaki ausarta eskatzen duen uste osoan.

Gizalegea eta herri eskubideak

zaintzeko gudaritza indartsu batez ballatu beharra, ez ote guzintzat tamalgarri eta lotsagarriegia?

Eguneti egunera, gudate ikaragarriaren arriskua handiagoa dugu, harmek eta tresnek gero ta indar ikaragarriagoa dute, eta batez ere gauzak indarkeriaz «zuzentzerak» ohi-tuak gaudela dirudi, indartsuak eskubidea eta zuzentasuna berekin balute bezelatsu...

Gaurregun, pakea zaindu beharrak berekin dakazkien gaitzak ez dira nolanahikoak. Itxuragabeak bait dira bertan xahutzen diren dirutzak. Gosearen prolema zuzenduko litzake ondasun horien erdiak horretarako erabiliko balira...

Pertsonak ez du sentidurik, ez da nortasunik ere, gizartearen barruan izan ezik. Beraz, nolabait guztioz gizartearen arduradun gaitzue. Hain zuzen, gudari bezala edo beste era batera gizartearen serbitzuan ahalagindu beharrean gaitzue. «Cruz Roja Española» deritzan elkartek ere, gudaritzara, kontzientziak eragotzirik, joaterik ez dutenei bere babesa eta laguntza eskaini die erakunde honen barruan gizartearekiko zeregina ongi bete dezaten. Izan ere horrelako bidea herri atzeratuak laguntzeko era egokia litzakeala uste dugu...

Euskaldun «objetorei» (barkatu honetarako euskal hitz jatorrik aurtu ez badut), eginbide bikainik ipiniko nieke nere esku balego: euskaldun bezala, gure herria hain atzeratua egonik, zergatik alfabetatze edo euskal kultura mailan bide egokirik eskaini ez?

Amets zoroa? Litekeena. Baina ez itxuragabekoa. Gure herriak ez al du kultura sailean besteak hainbat premiarik? Ez al gaitzue guztio, edo gehienok behintzat, kultura arloan txiro eta behartsu? Hona hemen euskaldunok ontzat eman genezakean bidea. Zoritarrez, gaur, ez du dirudi horretarako egokierarik izanen dugunik.

Mikel Ugalde

portance de la question nationale en Bengale-Orientale». Garbiago ur garbia.

Pakistanen atzeritar politika, ordea «anti-inperialista» da... omen!

Eta Banglatar gizartearen askatasun-nahia itotzea erabaki dute batera Pekingo «sozialistek» eta Londreskoek.

Bapo mutilak!

Zer axola munduari beste genozidio bat? Pakistango aiton-semeen eta kapitalisten abotsa entzuna izan da nun-nahi. Daccako deiha-dar etsiak Gangesko uren zurrumrurak itoko ditu.

Larresoro

BEREZKORIK EZ Descamps-en silogismoa

Maiatza euritsu bat daukagu aurtan. Ezotasuna gibelaraino sartu zait eta oso zail derizkiot murgiltzea gogoetak egiteko. Onetariko gogomak moldatzea oso zail bihurtu zait, egun guztian, erdera utsean nabilelako.

Noiz entzungo degu telebisiotik euskera samurra eta gure irratia eta egunkariak noiz asiko dira egunero euskera utsean. Orduan bai, orduan, euskerazko gogamenak, euskerazko azalpen guztiak berezkoak izango dirala guretzako.

LAN EZA

Irurogeitarak janarien urteak izan ziran. Irurogeitamarrak lan tokien urteak izango dirala diote. Munduak, geroago eta biztanle gehiago du eta biztanle honeintzat janari irixteko, izugarritzko aurrerapenak egin dira eta egingo dira oraindik, batez bere, erri atzeratuenetan. Mexikon, Filipinasen eta Indian, goseteak aldentzeko izugarritzko aurrerapenak lortu dira. Nobel sari bat bere Mexikora joan zuten aurrerapen honeikaitik. Aurrerapen horri iraultza bedea deitzen (revolución verde). Baina iraultza hau ez da asko, beharrezkoa izan arren. Gizarteko korapilo denak argitzeko beste gauza asko beharko da.

Aurrerapen honeikaz, iraultza berdearenak, gari eta arroz gehiago biltzen dira urtero eta bestetarik barazkiak bere lur zati bakoitzeko gehiago azten dira. Era honetara bizilagun gehiago bizi ahalko gera munduan.

Baina bizilagun gehiago izanik, lantoki gehiago sortu bear ditugu, batez bere atzetik datozen gazteentzat, gazte honeik ogibide berezi bat eskuratu dezaten.

Esaterako, Ipar Amerikan, gazteen artean, langabeak ugari dira, batez bere, langabeak, beltzen artean. Zahar eta gazteak, langileak bilturik, lau milioitik gora izango dira lan barik daudenak. Ipar Amerikan honela sortzen dira liskarrak eta iraultzak gizarte amerikarran.

IKASTETXE NAGUSIKO EGOERA

Irakasleak eta ikasleak urduri eta asarre daude, ia mundu guztian. Geroago eta ikasle gehiago dago unibersidadeetan. Aibeste ikasleentzat, unibersidadetik irtenekeran, ogibide egokiak sortzeko, asko arakatu bear da egungo egitasmuek, zuzentasun gitxiko egiturak ogibide bakarrik lortzen diralako.

Esaterako, Ipar Amerikan, geroago eta zailago bihurtzen zaie, ikasle batentzat lantoki berezi bat bilatzea. Irteera onak arkitzeko saioak egiten asi dira egungo egunetan. Saio barriak dira honeik: Ikasaldiak laburtu eta ikasaldi labur horregaz lan bat lehenago bilatu, lan egin eta berriz joan ikastetxera ikaste barriak egiten. Au da, ikasaldi utsean ibili barik ikasaldiak eta aldi berean lana nahaste erabili. Horrela moldatzen dira ikastun onenariok. Ikasi eta bide batez lan egin, lan egin eta ikasi gehiago aldi berean, egungo eguneko baldintz aldakorri arpegia emateko era onenean.

Gure artean bere maizegi ikusten ditugu liskarrak ikastetxe nagusietan. Zer ote da? Egoera au aztertzen asko asi dira baina erantzun onik ez dute arkitu denek. Erantzun onak emateko kemena eta adimena nahaste erabili bear baina uztartze au ez da arkitzen, sarri. Gure gizararte bere, behar beharrezkoa zaigu denen artean erantzun bidezkoa bilatzea arazo honentzat. Erantzun on bat izango litzake ikastetxe txiki eta nagusi eta industriaren arteko artuemanak ugalteza. Denok bizi bear degu elkarren laguntzagaz, elkarren artuemanak aberasten gaituelako eta elkarren laguntzagaz munduko gauza guztiak menperatu ditzakegu.

DOLARRAREN AHULERIA

Diru amerikarra, aspaldi ontan makalik dabil. Oraingo makalaldia inoizkorik andiena dala diote askok. Dolarrak ahuldu zaigu betiko, deritza beste askok. Aspaldian naiko aldakor zebilen diruak beherakada ona eman du.

Dolara, Ipar Amerikan, diru ospetsuena ahuldu zaigu eta beren ahultasunean aibat gauza suntsitu ditu.

Gure ekonomia ardatz berezi bat da oraindikarren eta gure ekonomizko egitura asko dolarrari begira egonik, diru amerikarrak laprast egiten dutenean gureak bere laprast egin bear. Baina horratio, Europa, arrokeria gehiegi degu gure artean eta begirune guztiak diruzko guzuzetan bakarrik jarriak ditugu sarri. Emendik sortzen dira gure ahuleria andienak. Zoritxarrez, ez dakigu gauza oheak moldatzen, egitamu zuzenak sortzen, egitura adindunak gertatzen, gizonari dagokion berezko begirunea eta gaitasuna babesten eta sarri, materialismo itsu baten barnean jausten gera.

Diruzko arazo honeik, oraindikarren urrunago joango diralakoan daude asko eta urte bi barru ondore gaiztoenak ikusiko ditugu. Bai, diru utsa gure ardatz bezela artu ezker, nahasmen andiak sortzen digu eta nahaspil oietatik irtetzeko zuhurraro ibili bear. Baina zuhurtasuna bere ez da berezkoa, batez bere, gure aldamenean aibeste ikaspidi gaizto ikusten degunean. Denok, zuzentasun gehiago eskeintzea bear. Beharrezkoa dala uste dut.

S. LARREA

"Amicus Plato, sed magis amica Veritas" (adiskide dut Platon, areago, ordea, Egia) esan zuenak, ez zuen, ez horixe, aitoren osoa egin. "Ba du, haatik, garrantzi izugarria, Egia zeinen ahotik jalkitzen den, jakiteak. Urliak dionari, ez diot deusen jaramonik egiten. Landiak diona, ordea, nahiz aurrez urliak birresana izan, Egia hutsa eta guziz berria bait litz, hartzen dut harriturik". Beraz egia hainbat maite dugu iturria.

Eugene Descamps-ek esanak eta nik hemen agertuko ditudanak, berriaren distirarik ez bide dute inongo aldetik. Halere esanek garrantzia berengan daukatelako, eta gainera anitzek, berriak bait dira, jasoko dituztelako, beharrezko dela argitaratzea eta komentatzea, erabaki dut.

Jakiña, eskribau nahiz letradu batek Descamps-ek esan dituenak, esango baldin balitu, txunditurik geldituko ginake, zeren gezur hutsak izango lirake, eskribau nahiz letradu hori ez bait da Eugene Descamps. Beraz, honek bakarrik esan ditzake esan dituenak, bera delako ber Eugene Descamps, hain zuzen.

Frantziak, azken hamar urte hauetan, izan duen sindikalistarik aurreratuenetako bat izan da eta da. Datorren iraillean, alabaina, C.F.D.T.-ko "idazkari nagusi" izatea, utziko du. Paris ere utziko du eta bere sorterrira, Iparraldera doa. Zertara? Politika ekintzara...

Gaixorik edo nekaturik uzten duela, esan du, hain aginte haundiko "idazkaritza", hobeiki esan, Gidartitza. Baina, osatu eta sasoi-ko sentitzen den bezain azkar —udazken aldera, beranduenik—, han, bere herrialdean, bere hauzo eta eskualdean, bizitza berri bat erneazterako doa, berrogeita hamarraren bat urteko gizaseme lerdena. Ez da, ez, adin aldrebesa, 50 urteko adina, bizitza berri bat hasiteko. Zer esanik ez, gainera, bizitza jolitikoa, ekintzailea, hauzo bateko eta probintziatiko uri bateko alderdikide soil bat gisa, Frantziako ezker-indarra arranberri arazteko.

Frantziako sindikato berrienaren eta iraultzaileenaren gidari izan eta bizi; Paris laga eta probintziara itzuli; burokraziaren tentaldia garaitu eta bere sorterriko alderdikide sozialista soila billakatu; zertarako? Frantziako esker ahul eta txepel hori inarrosi eta indar berritzeko ez bada?

Egiazko iraultzarik ez dagoela, Europa egiterik, esan du, demokraziarik gabe. Ez sindikalismo iraultzailearik gabe ere. Ez eta, ordea, alderdi jolitiko sozialista demokratikarik gabe ere, ala fede.

Beraz sindikalismotik, demokraziako sozialismora daraman silogismo bizi eta borrokalaria, nahi-ta-ez politika-ekintzatik igarotzen da eta politika du ararteko eta bide.

P.C.F. omen da, ordea, gaur indar politikoa erakundean, bakarra. Eta gaur ezinezkoa omen da Frantziako askatasunezko sozialismoa erakar dezakean ezkerreko irtenbidea. Zergatik? Alderdi sozialistarik ez dagoelako Frantziako, sindikalismo iraultzaile eta demokratikoak nahi duen estrategia asma, pentsa, borroka eta sortarazteko.

Falta den indar politikoa horrek, sozialista eta demokratikoa; erroztatua, sustraikitua, eta erakundetua izan bear du, dio Descamps-ek, eta, esan eta izan, ba doa bre sorterrira alderdi sozialistaren kide soil egiñik, politiko mugimendua, behetik gora eragieze, eraberritza.

Eraberritu bakarrik, ez. "La verité c'est qu'il faut inventer". "Asmatu beharra dago. Hau da egia". "Sortaldean, herri-demokrazietan, Polonian, Txekoslovakian, dakusgunak, garbi agertarazten digu, ez dela hori gure bidea. Bestalde, lan-tegi pribatua dela egiaz eginkorra dioskun kapitalismoaren aldekarikartsuak, ahantz arazi nahi dizkigu miseria eta desberdintasun gorria. Iraizten eta ukatzen dugu hau ere; ez da gure bidea Asmatu beharra dago; hau dugu Egia".

Egiaren bidea Descamps-ek hemendik ikusten du, Frantziarako; esan daiteke ere, Europarako. Indar sozialista eta demokratikoa go-tortu, alderdiaren oiña herri eta hauzo bakoitzeko beharretan murgilduz. Batasuna eta elkartasuna ezinbestekoa delarik, ez hasi kide-ko erakunde ezkertiarrekin teoriako nahiz dotriñazko liskarretan; aitzitik, helburu zehatzetan finkatu elkarrizketa eta elkarrekintza. Eta horretarako guziz beharrezkoa eta ezinbestekoa dela, norberaren oiñariak eta printzipioak garbi eta fermu ezarriarik edukitzea. Esate baterako dio Descamps-ek P.C.F.-kin ez dago ekintza elkarturik, baldin demokraziaren eta U.R.S.S.-ekiko lortu bear duen askatasunaren bati eta segurantz osorik ematen ez bada. Halere, hori praktikan frogatu eta bizi bear dela dio. Nahiz, lilluramendu handirik ez nabari, alde hontatik.

Azterketa hau berau, oro har, anitz sindikalistak eta gogetalarik burutu du, orain baino lehenago,



Eugene Descamps

Pariseran joan gabe, hemen bertan ere. Halere, Descamps-en ahotik eta etorkitiki ba du, orrialde haue-tatik izan ez dezakean bezalako eragiña eta adiera. Izan ere, ha-rengan, azterketa eta teoria hori, urteetako ekintzan, borrokan eta praktikan, gatzatu den pentsaera da. Eta gainera, pentsaera eta teoria horrek berriro ekintza eta praktika berritara darama. Beste bide zuzenik ez dago, noski.

Esperinetzia honen urratsak, beraz, txit erakusgarriak gta daitezke, eta Descamps-en jokabideak anitz bgi izango du so eta adi. Ez dago hontan zalantzarik.

Gurutx Ansola

Udako Andereñoen Ikastaroa Loyolan eta abuztuan -1-14 era

Jesuiten Etxe Nagusian izango da ikastaroa, igaz bezala. Os-tatuak ere inguruko moja-etxe eta jantokietan, igazko antzera. Gogoan dugu denok zein egun zoragarriak izan ziran!

Eta orain andereñoi oar bat edo bi.

1.º Dela zenbat egun, Ediliko idazkaritzan jaso dira igaz leen aldikotz udako ikastaroa egin zuten andereñoen fitxa siko-tekniko-en erantzunak.

Serra jauna eta bere arreba miresturik dagoz fitxa orien bidez frogaturik zein gai arrigarria dagoen andereñoen artean.

¡Zorionak ene partez!

Fitxa aipatuen azterketa bat egin ondoren, esan genezake fitxa orietarik: 1.º) "Bereziki onak" dirala zenbait, ain zuzen, bederatzi, denen artean buruzagi izanik Milagros Arrieta Barrietabena. 2.º) "Onak" beste bederatzi. 3.º) "Naiko onak" ogei-tabi. 4.º) Gaietiko ogeitamarrak, naiz eta apurto bat beeko mailara makurtuak egon, alaz guztiaz ere, normalak dira.

Beraz eta berriro ¡zorionak! denoi ta oso laster, bakoitzari, bere zuzenbidera eta eskuetara bidaliko zaizkio.

2.º Naiz eta gure asmoak eta erabakiak beste batzuk izan, aurren aurrenetik, aurtengo udako ikastaroak ere aukera eman-go du eta ateak zabal zabalik izango ditu leen aldiz etorri nai dutenentzako. Erabakia aldatzera onetxek beartu gaitu, alegia, jendeketa andia ari baita galdezka, ala kartaz nola telefonoz, kursiloaren leen maila, arren eta arren, otoizka eskatuaz.

Beraz, gure aldetik nola uka?

3.º Gaur bertan, larunbata, ilak 12, bagoaz Zaragozaruntz, an, bideerdian, Fuster jaunakin gauza asko zuzendu eta erabaki nai-rik.

Urrengo oarretan, emango zaizue zeazki kontu osoa progra-maz. Eta onenbestez.

Zuen serbitzari diran
Erantzule biak

Donostia, Ekainak 12, 1971.

ERLOJU TA BITXITEGIA

Eduardo Chopetia

Vergara, 11-Urrut. 417751-Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

ORMAZABAL - DAR DUNIXI

ETXEGINTZA TA ETXE-TXUKUNKETARAKOAK

URALITA ORDEZKARIA

TOLOSA

Urrutizkiñak: **URRETUXUA**

Etxekoa 65 19 60 Urrutizkiñak:

Landolako 65 19 33 Landolako 67 17 84

ERAKUSTOKIA: Tolosa'n - Zumalakarregi, 7ºn

ARCIA

Zuzenadaria:

MIREN JONE AZURZA

ARISTEGIETA

Nafarroa-Kantauri eta Aragoi-ko Kaputxinoak argitaratua (Kale Nagusia, 50-1.º Burlada-Pamplona).

Donostian: Okendo, 22

Tel. 42.66.66

ARPIDE SARIA:

Barruan	250 pezeta
Korreo batasune-tako errietan	300 pezeta
Atzerietako bes-te errietan	320 pezeta
Aidez	Aurrez gal-detu
Salmetan (ale bakoitza)	6 pezeta

aristegui hermanos

ZORUAK ETA ESTALKIAK, PERSIANAK, ATEAK, ETA ABAR. GARBITOKI ETA ITURKINTZA GAIK.

ERAKUSTOKIA: FUENTERRABIA, 19 - URRUT. 411459 DONOSTIA

MONDRAGOE

Mondragoe azterketan

Pixka pixkana erriei buruzko azterketak ugaritzen ari dira. Azken aldi hontan Z Argian dato egoki asko ikusi dugu, gure errien berri garbi eta argi jakiteko bidea irekia. Gaurkoan ere eginkizun hori betetzeko asmotan Mondragoeko berri eman nahi genduke. Baina dena dela ohartxo bat egin beharrean gaude. Oraindik nahiz eta azterketa berez bukatua izan, ez dago esaterik azken ikutua emana dagoenik. Horregatik emen ematen ditugun datoak benetakoak izan arren, gerta ditekete interpretazioa ez oso betea izatea. Ala ere egokia deritzagu dato hauek emateari. Horrela denok gauzak sakontzeko bide eta modu gehiago izango dugu.

Siadecoren azterketa honek bi zati andi ditu: bat gaurko egoerari dagokiona eta bestea etorkizunari buruz itz egiten duana. Guk emen lehen zatia dagozkion datuak bakarrik aipatuko ditugu, nahikoa ta gehiegi dalako ustetan.

Gaurko egoeraren azterketak bere aldetik beste bi zati ditu: demografi arazoa eta sozial arazoa aztertutik, giza arazoari eltzen diena bat, eta bestea, ekonomiaren arazoa aztertzen dituan. Guk banan banan hauei dagozkien datoak emango ditugu ahalik eta garbitasun andienean.

JENDETZA

Mondragoek mende honen aserian 3.452 bizilagun zituan eta 1969 garrenean berriz 20372 bizi lagun zituan. Beraz, gauzak xehe esateko, gaurregun Mondragoek, lehen goaz bateko sei dala esan ditekete.

Azkunde hau oso andia dala esan ditekete. Gipuzkoan oso erri gutxi da horrenbeste azi danik. Azkunde hau bestalde ez da berdina izan mende honen zehar. Mondragoek batiptat azken ogei urte hauetan azi da. Benetan ikaragarria da %-eko 141 bat aztea Mondragoek azi dan bezala. Bakar bakarrik Erreterria, Zumarraga eta Ernani izan dira aurea artu diotenak. Azkunde izugarri honek ez dala berezkoa izan esan nahi du, kanpotik etorritako jendearen eraginaz emandakoa baizik. Baina hau gero ikusiko dugu.

JENDETZAREN BARNE EGITURA

Jendetzaren barne egitura aztertzeko oso puntu interesgarria izan ohi da zenbat gizon eta zenbat emakume dagoen jakitea. Mondragoen, ain zuzen, gizonezko gehiago dago emakumezkoa baino.

Gizonak: 10.577 %-eko 51,8
Emakumeak: 9.759 %-eko 48,2
Beraz, alde pixkat ba da, eta honek zerbait esan nahi du. Normalki, emakumezkoak gehiago izan ohi dira (%-eko 52) gizonezkoak baino (%-eko 48). Mondragoen alderantziz gertatzeak emigrazioaren eragina argi eta garbi adierazten du. Kanpotik gizonezko gehiago etorri da emakumezkoa baino. Mondragoeko lana gizonezkoentzat egia da beraz. Ekilibrio sortzeko

derrigorrezkoa da emakumeentzat lana eta lan bidea sortzea.

Beste puntu bat interesgarria, jendetzaren egitura aztertzerakoan, adiñ aldetik nola dagoen eraturik jakitea izan ohi da. Erri bat gazte ala zahar izan, ba da alde ederrrik. Mondragoeko datoetatik agerienez, oso erri gaztea da.

MONDRAGOE

0-19 urte arte	%-eko 41,5
20-39 " "	" 31,8
40-59 " "	" 19,1
60-79 " "	" 6,9
80-99 " "	" 0,7

Beraz, Mondragoek oso erri gaztea da. Pentsatu besterik ez dago 8.456 gazte dagoela ogei urtetatik beherakoa. Hau, egia esan, benetan ikaragarria da, eta ondoren asko du. Ondoren gogorak gainera, bai luzerako bai motxerako. Motxera begiratu bi eskaera mota ditu: eskola ta jolas lekuen beharra. Itsuak berak badakus, ains beste gazte egoteak eskola gehiago jasotzea eskatzen duala. Era guzietako eskolak eskatzen ditu, baina batez ere, beheko mailakoak. Mondragoek, beraz, kopeta eman behar dio arazo honi.

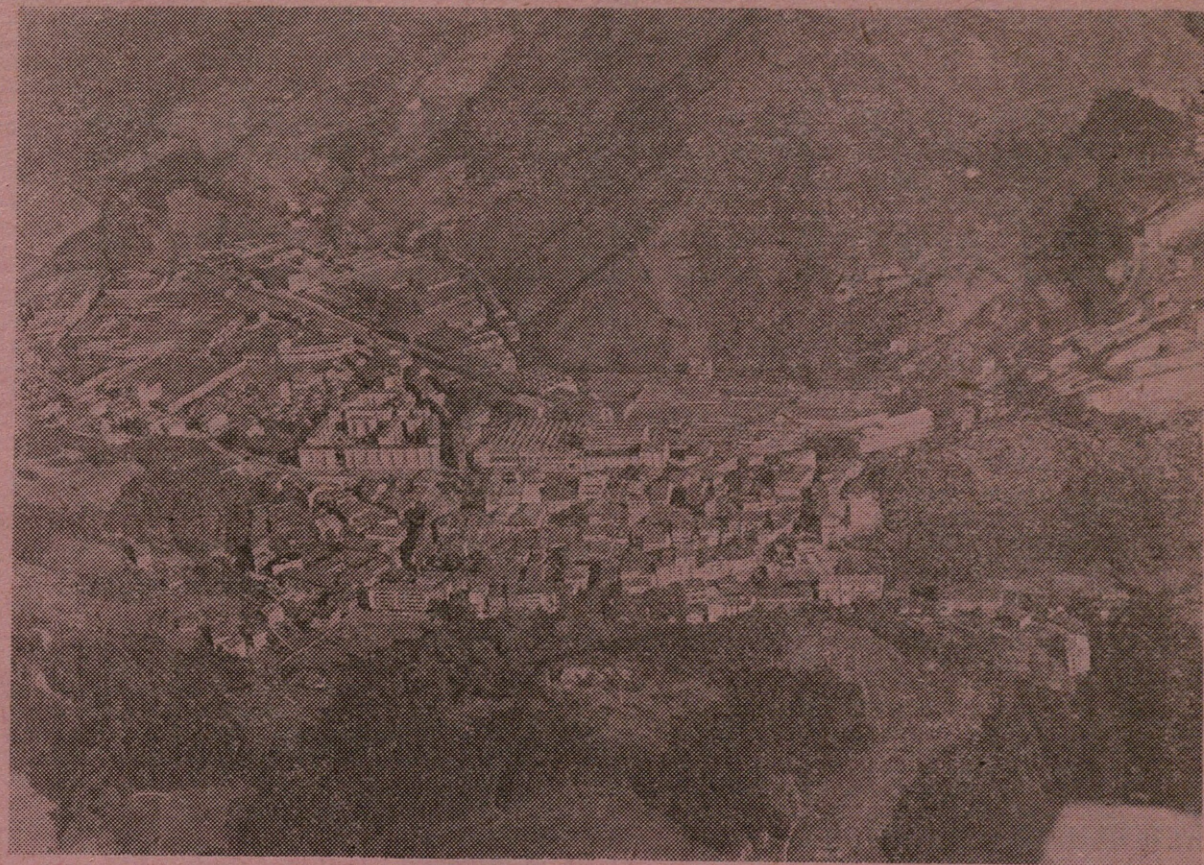
Jolas leku beharra. Gizarte aldatuz doa. Geroz eta gizarte itoago bat ari gera sortzen. Jolas lekuak behar dira. Pertsonak bere alderdi guziki osatu behar ditu. Zoritxarrez, alor honetan, gizarte honetan oso gutxi egiten da. Ainsbeste gazte egoteak berriz, problema latzagoa bihurtzen du.

Luzera begiratu berriz gazte hauentzat lana sortu beharko da. Etxe gehiago jaso beharko da. Zerbizu mota berri asko sortu beharko da eta. Puntu hauei ta beste erantzun bat ematen ez bazaie ondoren bat behintzat garbia da: Mondragoetik gazteek alde egingo dutela. Horra itz bitan esan da Mondragoeri gazte izateak sortzen dizkion arazo batzuk. Zer gertatuko da? Erriak jakingo al du bere arazoei erantzun egoki bat ematen?

INMIGRAZIOA

Inmigrazioak Mondragoen aundiko arazoa sortu du. Edonork ikusten du, txantxetako ez dala. Mondragoen 20.372 bizilagunetatik 10.000, ra ez dira irixten bertan jaioak. 11.000 baino gehiago dira beste errietatik etorriak. 4.000 bizilagun Euskal Erriko probintzietatik etorriak dira eta 6.800 bizilagun Espainiako estaduko beste probintzietatik. Zalentzarik gabe, kanpoko olatu hau industrializazioak eragin da etorri da. Eta horrela inmigrazioa azken ogei urte hauetan asko gehitu da. Mondragoek jende asko bereganatu du.

Erdaldun jendea etortzeak batiptat, korapillo asko sortzen dio erri bati, eta Mondragoeri ere ala gertatzen zaio. Batetik, kanpotik datorren jendea gazte dala jakinik, inmigratioak erria gaztetu egiten du. Bestetik, proletarizazioa gehitu egiten du. Izan ere, erdal errietatik datozenak peoi jendea izan ohi



da. Eta ikusiko dugun bezala Mondragoeko industrian peoi jendea bildurgarri dabil. Hau ez da inolaz ere ongarria erri baten ekonomiko azkudearentzat baina gauzak honela dira eta guk adierazi besterik ez dugu egiten. Eta azkenik sortzen duan arazoa, kultura arazoa da. Eta kultura arazoa aipatzerakoan erri arazoa gogoratu nahi genduke. Azken urte hauetan etorri dan jendea ez da batere integratu Mondragoeko errian. Euskera zenbat erdaldunek ikasi duten adierazten duten datoak dira honen adierazle. Beraz, arazo honi ere, Mondragoek erantzun jator bat eman beharren arkitzen da.

Euskeraren arazoa aipatu dudanez eman ditzagun berehala euskeraren egoera adierazten duten datoak.

Euskera dakite	%-eko 43,8
Ulertzen dute	%-eko 8,5
Ez dakite	%-eko 47,3
Besteak	%-eko 0,4

Dato hauek ez dute explikazio andien beharrik. Berak dira berez aski garbi mintzo euskeraren egoera triste adierazteko. Esan ditekete Mondragoeko jendearen erdiak euskerarik ez dakiela. Egoera hau zinez penagarria da. Soluzioak... hori bai nik ematerik ez daukadala. Z. Argian amaika aldiz arazoa aztertu da. Guk emen datoak bakarrik ematen ditugu.

Hauek dira beraz Siadecoren lehen partean aztertzen dituan arazoak. Egia da emen ez dugula sozial arazorik aipatu, baina gauzak luze jo ez dezan, beste baterako utzi ditugu. Pixkana ematen jarraituko dugu. Mondragoek duen aditza merezi du azterketa sakon bat egitea. Izen andia du Mondragoek baina ikusi dugunez eta ikusiko dugunez etzaio arazorik falta. Gauza hau garbiago ikusiko dugu sozial saillean eta ekonomiari eltzen diogunean. Ala ta guziz ere nahiko triste da euskaldun batentzat euskeraren egoera. Baina negarrarekin ez dago ezer eta ekin egin behar zaio lanari.

Elustondo

I R E

Liburutegia — Erti-lanak — Esku-erakutsi-gaiak

Jose M.^a Resusta, 4

Urrutizkiña: 79 14 84

— MONDRAGOI —

Aranzabal'dar Jose

Tximist-Indar gaiak-Irrati ta TV:

Ozkiñak eta GARBITZEKK ma-

ZENIT eta ASKAR

kiñak: KELVINATOR

LANGINTZA, MOTORE TA ALDAKIN EDO TRANSFORMADOREAK

Jose M.^a Resusta, 15 ta Dr. Bañez, 2

Urrutizkiña: 79 15 16

— ARRASATE —

LANA

MONDRAGON

Arrasate, C. I.

Burni-orriak kaskaildu, moztu eta ondagaitzeko Makinak eta tresnak
Saldu saldu bear dalako ez: zure prolemak zuzentzen ditugu

MONDRAGO

**"Azkoaga"ren papel Margoztuekin
zure etxeak nortasuna irabaziko du**

Etxeak:

GAZTEIZ'EN	General Alava, 32	Urrutizkiña: 3104/593
BURGOS'EN	Fueros, 12 bis	Urrutizkiña: 20 37 91
IRUNA'N	Canciller Ayala, 4	Urrutizkiña: 21 19 87
ARRASATE'N	San Juan, 1	Urrutizkiña: 79 12 59
ZARAGOZA	Arrieta, 25	Urrutizkiña: 21 24 73
	Zarugalde, 10	
	Zurita, 8	

ARRASATE — MONDRAGO

"ERLE"

Makiñadun Industriak

ZERRAILLE - SAILEKO
LANGAILLUAK



ARRASATE

«UDULA» Kriseillutegia

ZURE ESANETARA DAUKAZU

Magdalena, 20

Urrutizkiña: 79 19 03

ARRASATE

M A R I

ANDRE TA AURRENTZAKO SALGAI - AUKERA

General Franco, 5
ARRASATE — MONDRAGO

**Jose Mari Gallastegui
ta Lagunak, S. A.**

Diru - Kutxak eta Idazki - Kutxak
Cajas de caudales y buzones J.O.M.A.

Avda. de Guipuzcoa, 32 Urrutizkiña: 79 15 58
ARRASATE

**ALEJANDRO
ALTUNA'REN LANTEGIA**

VALE GILTZAGINTZA

Giltzak berritzeko makiñak eskeintzen ditugu
Naiz esku-giltzak, naiz elektrika-giltzak ugaltzeko

Bidekruzeta Urrutizkiña: 79 15 57
MONDRAGO

**«EYA» IRRATI
TXIMIST-INDARRA**

SANJUANETAKO JAI ZORIONAK OPA DIZUE

General Franco, 44 Urrutizkiña: 79 13 79
Resusta, 21
ARRASATE

Caja Laboral Popular

(LANKIDEEN AUZO - AURREZKI ONTZIA)
DIRU - PRESTAKEA ELKARTEA

Aurrezki Kutxa onen laguntzak:

- Gizarte saillean.
- Diruketa saillean.
- Lantegi zuzendaritza saillean.

...eta gure aldetik laguntza auek eskeintzen dizkiegu:

- korriutrik aundiena.
- 1970'ren urtean sari aundiak emanak gera: 2.500.000 pta. saritan.
- Begirapenik arduratsuenak.

GURE LANDOLAK ERRI AUETAN IDIKIAK DAUZKAGU:

MONDRAGO
ARETXABALET
ELORRIO
BARAKALDO
ANDOAIN
ONDARROA
PLAZENTZI
AZPEITIA
OÑATI
ORMAIZTEGI
BEASAIN

GERNIKA
ZUMARRAGA
ELGOIBAR
MARKINA
PASAI SAN PEDRO
BERGARA
ALTSASU
EIBAR
TOLOSA
ERRENDERI
GAZTEIZ

BILBO
AZKOITIA
LEGAZPIA
IRUN
DURANGO
AMOREBIETA
ERNANI
ZARAUTZ
SESTAO
MUNGUIA
YURRE

BERMEO
LASARTE
SANTURCE
ZUMAYA
DONOSTIA
IRUÑA
DEBA
ANZUOLA
LEKEITIO
REKALDEBERRI
BILLABONA

LLODIO
ESKORIAZA
BILLAFRANKA ORDIZIA
ONDARRABIA
ERMUA
DONOSTIKO ANTIGUO
LIZARRA
SALBATIERRA

(B saillean, 12 zenbakiak Erri-diruaren Ministeritzan ezarria).

Frantziskotarrak Mondragoen

MONDRAGOE

Lareun urte dira aurki Frantziskotarrak Mondragoera etorri dirala Oraitxe lareun urte, mondragoetar ospetsu bat, Juan Araoz Uriarte, pentsatzen asi zala zer egin bere aberastasunekin. Zaka-tekas-en (Mexikon) diru ugari egin da gero, 1565-ngo urtean bere erri-
ra etorri eta Maria Asensio Garibay-kin ezkondu zan, baño seme-
rik etzuan izan, eta bere aberas-
tasunekin Mondragoen onerako
zeozer egitea pentsatu zuan eta
bere lagun Esteban Garibay espe-
tsuari konsejua eskatu eta bere
testamentuan (1575-VI-13). Ikaste-
txe bat egitea agindu zuan. Gora
bera asko izan da gero, Aita San-
tuaren baimenakin Frantziskota-
rrak jarri ziran bizitzen 1582-ngo
urtean.

FRANTZISKOTARRAK MONDRAGOEKO MAIXU

Oñatiko erriak bazuan garai ar-
tan bere Ikastetxe nagusia, baño
Mondragoek etzuan bat ere esko-
larik eta Mondragoeko maixu Fran-
tziskotarrak jarri ziran, mondra-
goetarrak ikazkintza eta ola-lan-
tarako baño geiago izan zitezen.
Esteban Garibay-k esaten zuan be-
zela: "Erri ontako seme asko ikas-
tetxe onen bidez Erregen konseju-
rako eta obispo izango diranak,
ikazkiñ besterik ez dira izango,
ikastetxerik gabe".

Orrela sortu zan konbentu-ikas-
tetxe au eta Mondragoeko jakintza
iturri izan zan bi gizaldi eta er-
dian.

Konbentua egiten urte asko iga-
ro ziran, frailleak dirurik gabe
gelditu bai ziran, baño erriarentzat
eskola berealaxe jarri zuten. Eta
latiña eta kristau ikasbidea ema-
ten zan. Garai artako Latin ikas-
keta gaurko batxillerato antzekoa
zan. Eta inguruko erri eta Araba
eta Bizkaiko errietatik ere ikas-
tetxe ontara etortzen ziran. Erriak
ikastetxe au zenbat maite zuan on-
do ikusten da Mondragoeko Alkate

jaun Berrotegietak, konbentuko na-
gusiari (1795-IX-5) idatzitako es-
kutzitan (San Frantziskoko Artxi-
boa, legajo, 13, 3). Esaten dio Fran-
tzisko Briziola, Aita Maixua, il da-
la eta maixu berria eskatuz esa-
ten dio: gutxi gora bera berrogei
bat urte ain egoki erakutsi duala
iru Probintzien txaloekein. Eta iru
Probintzi auetan ongien gertatuta-
ko ikaslea Ikastetxe ontakoak zi-
rala.

ORREZAZ GAÑERA TEOLOJIKO ESKOLA NAGUSI BAT BEZELA IZAN ZAN

Ala agindu zuan Juan Araoz
Uriarte jaunak. Teoloji ikasketak
gutxienez bost urte iraun bear
zuan; irakasleak iru izango ziran:
bat Santo Tomasen eskolakoa, bes-
tea Eskotoren eskolakoa eta iru-
garrena Liburu Santuen irakasle;
ikasleak amabi frantziskotar gazte
izango ziran, eta al dala, mondra-
goetarrak izan bear zuten; eta
Ikastetxe onen legeak Cisneros
Kardenalak Alkalako Ikastetxe
Nagusirako jarritako berak ziran.

BEARTSUENTZAKO ESKOLA BAT ERE IZAN ZAN

Aurreneko eskola ematen zan,
amar edo amabi urte arte, erriko
aur pobrentzako. Ordañik gabe es-
kola eman ez ezik, jantzia eta ja-
ten ere ematen zieten (San Fran-
tziskoko artxiboa, legajo, 13, 1.º).

FRANTZISKOTARRAK SINISMEN-MAIXU ERE IZAN ZIRAN

Garai artako jendeak elizako
itzaldiak besterik etzuten sinismen
jakintzarako. Eta Mondragoe eta
inguruko erri guztietan egiten zi-
ran itzaldi geienak konbentu on-
tako fraillen kontu zeuden. Orduan

itzaldiak garai auetan egiten ziran:
abenduan, Gabonetan, septuajesi-
ma, sexagesima, garizuma, Aste
Santu eta beste jai batzuetan:
San Juan egunez eta abar. Egun
guzti auetan Frantziskotarrak egi-
ten zituzten itzaldiak Mondragoeko
parrokian eta baita ere Elorrio,
Anguiozar Aretxabaleta, Aramayo,
Gatzaga, Elgueta, Eskoriaza... eta
beste eliz askotan (San Frantzis-
keko artxiboa legajo 1.º, 2).

ETA GAÑERA EUSKAL-MAIXU IZAN ZIRAN

Ikastetxe onen erretorea euskal-
duna izan bear zuan Araoz jaunak
agindu zuan bezela. Eta alaxe izan
zan beti. Itzaldi guztiak ere eus-
keraz egiten zituzten. 1798-ngo ur-
tean asi ziran itzaldi batzuek er-
deraz egiten erriak orrela eskatu-
ta; erderaz egun auetan egiten zi-
tuzten: San Juan egunean, Oste-
gun Santuz eta Gabon bigarrean
(S.F.A., legajo 1.º).

ERIOZ ORDUKO LAGUN- TZALLE ZINTZO ERE IZAN ZIRAN

Auxe izan zan Frantziskotarren
beste lan bikaña. Ortarako Kalao-
rrako Obispoak emanda bazuten
baimen berezi bat Aita Santuaren
Onespena emateko (Garai artarako
baimen aundia zan). Eta nai zu-
ten guztiak San Frantziskoko eli-
zan lurperatzen ziran, Esteban
Garay-k nai izan zuan bezela
(S.F.A. legajo 13, 2).

Frantziskotarrak lan auek eta
beste amaikatxo lan eder egin zu-
ten Mondragoitik bialduak izan zi-
ran arte. 1840-ngo abenduan kon-
bentua utzi bearra izan zuten Go-
bernuak aginduta. Eum da amalau
urte konbentua fraillerik gabe
egonda, berriz sartu ziran 1954-ngo
Otsailaren 7-an.

J. M. G.



Kanta-Berri sariketa edo «DANOK» Elkartea euskal-kultura gaurkotzen

ZERUKO ARGIAK herri batean edo bestean urteko
jaiak ospatzen diranean, herri hoiei buruz artikulua
edo idazgai berezi batzuek argiratzeko ohitura du,
sal-erosketa etxe eta fabrikante batzuen anuntzio edo
iragarriak ere ezartzen ditula, ZERUKO ARGIAK beste
gainetikoak bezela dirua premiazkoa omen du bere
buruari eutsiko baldin badio.

Mondragoen SAN JUAN jalak diralata, ia ZERUKO
ARGIARako zer edo zer «DANOK» ELKARTEARI buruz
idatzi nezaken proposatu didate. Egia esan, ez dut
aldi edo denbora larreirik hortarako, baino pozik eta
gogoz idazten ditut hemen irakur ditzakezuten gaizki
jositako lerro hauek.

Gaia aukeratzeko izan dut nere buruaustea. Zer
esan DANOK ELKARTEARI buruz? ELKARTE hau EUS-
KAL-HERRI guztiak daki Mondragoiko Juventud De-
portivako Euskal Jakintza talde bat dela, eta bere
izate edo bizitza laburrean euskal-kulturaren alde lan
goragarriak egin ditula ere, guziok dakizute. Adibide
bezela ez daukat ZORTZIKOTEEN bi edo iru Txapel-
keta, DEBA BALLARAKO BERSOLARI TXAPELKETA,
Mondragoiko ikastolari ematen dion laguntza berezia,
bukaera gabeko abar eta abar alpatzea besterik.

Eta gaur egun esku artean darabilten eginkizuna
edo KANTA BERRI sariketa? Nere idazlan kaxkarra-
ren izen buru edo gai bezela jarri dut «KANTA-BERRI»
edo DANOK Elkartea euskal-kultura gaurkotzen», eta
ez nere iritzi apalean bakarrik, baita beste askoenean
ere, eginkizun hau da «DANOK» horain artean asia
duen eginkizunetan eginkizunik amesgarrienetakoa eta
euskaldunok Euskal-herri bezela iraun nahi baldin ba-
dugu, eginkizunik garrantzientetakoa, eta gaurkotasuna
ez musika saillean bakarrik, bai bertsoiaritzan bai
literaturan...

KANTA-BERRI sariketa aurrera dijoa eta egin dira
bi saio: Bat DONOSTIAN eta bestea IRUÑAN. Bilbon
ere egiteko zen baino ez zen egin, eta neri ez galde
zergaitik ez zen egin. Bilbakoaren ordeez Bergaran
egingo da eta Gazteizen bestea; azkena berriz Mon-
dragoen Ekainaren 24-an, San Juan egunean.

Gauza honen berriak egunerokoetan agertzen dira
eta agertuko dire, baino horain dagokiguna da KAN-
TA-BERRI sariketaren mamia edo zergaitia jakitzea.

KANTA-BERRI ez da beste edozein txapelketa be-
zelakoa. Gurea da, herriarena eta herriarentzat as-
matua, baino gaurko herriarentzat, ez gaur milia ur-
teko herriarentzat. «DANOK» Elkarteak l'ontzientzia
hartu du Euskal-Kultura bat forjatu behar dugula,
baino gaurko munduak eskatzen eta ezartzen dizki-
guten kontzientziamentu guzien barruan sortzen dan
Euskal-Kultura bat. Orain arte ez da euskal-musika
modernoari buruz estudio edo ikasketa sakonik egin,
edo garbiago esateko gure esukal-eresi, euskal-me-
lodia zaharrak, hor dauzkagu gure mendiak bezela beti
egoera berdiñan... EGON, eta batzuen uztez, konser-
vatore pentsatzaileen ustez beintzat, EGON hortan
gure musikak eta bai gure Herriak ere iraungo due-
lakoan. Baino mendiak eta gizartea ez dire berdiñak.
Mendiak materia hutsa dire eta ez du alakuntzarik
izango fenomeno sismiko bat ez baldin bada gerta-
tzen; gizartea gizonak osatzen dute eta gizona pen-
tsatzaile eta evoluziokorra da eta bere evoluziota-
sunari jarraitzen ez baldin badio, gizarte hori hil
egingo da Herri berezi bezela.

KANTA-BERRI esperientzi bat da, baina musika
sailean bakarrik: Gure euskalmusika zaharra eta gaur-
ko munduko musika-ritmo berriekin sortu genezakela
gurea izango dan musika berezi bat, musikan bein-
tzat Euskal-Herriak bere NORTASUNEAN jarraituko
duen musika bat.

KANTA BERRI sariketa ez da bukatu eta ondo-
rioak gero ikusiko ditugu... Saria nork irabaziko duen
edo ez duen da gutxien ajola zaidana neri eta bai
DANOKEkoei ere noski. Guzioi ajola zalguna da gaur-
kotasuneko Euskal-Herri kontzientzia sortu atzerritar
eta jatorriz euskaldun geranon artean, eta hortarako
horain artean allenatuta euki gaituzten mitokak baz-
tertu eta lema honi jarraitu: «JAKINTZAK ASKATU-
KO ZAITU».

Asubeko

Mondragoeko aditza...

Badira Mondragoen beste inñun
ez bezelako «aditz-ele» edo flexio
bene-benetan politak eta bene-bene-
tan interesgarriak.

Beste inñun ez bezelakoak, bai,
zeren eta nun entzuten dira
«AKUK?», «AKUN?», «AKUTSU?»,
«AKUTSUE?» flexioak, esan nai bai-
dute «Ikusten dok?», «Ikusten
don?», «Ikusten dozu?»... eta abar.

Norbaitek erantzun lezake flexio
sintetiko auek ezagunak dirala, ez
bakarrik Auñamendiz «handitik»,
baina baita emendiko aldetik ere,
uste dedanez Naparroan ere eza-
gutzen baitira...

Baiña ez dira erabat berdin, ez;
ikus! bestela flexioak elkarrekin
konparatuta...

«DAKUSAK»	«AKUK?»
«DAKUSAN»	«AKUN?»
«DAKUS»	
«DAKUSAGU»	
«DAKUSAZU»	«AKUTSU?»
«DAKUSAZUTE»	«AKUTSUE?»
«DAKUSTE»	

«Ik, mutil, ikusi GAUK»
(eta ez «ikusi GAITUK»)
«Ik, neska, ikusi GAUN»
«Ak, ikusi GAU»

eta abar. Berdin «Ikusi ZAUT»,
«Ikusi ZAU»... eta abar, «ZAITUT»,
«ZAITU» gabe.

Bai, bai, bear-bearrezkoa degu
euskera «literario» bat, bearrezkoa
degun bai. Baiña bildur izatekoa da
Mondragoeko «AKUK», «AKUN»...
flexio eder oriek betiko galduko
ez ote diran norbaitek garaiz ja-
soten ez badiu. Berdin «AKIK»
munduan bateko ori... («AKIK!»,
«AKIN!»...). Eta beste erritan bes-
te zer batzuk...

Eta aizu bekik Mondragoeko nes-
ka gazteei oar bat egitea; ez da-
kizute zenbat galtzen dezuten er-
derara jotzen dezentenean; eta ez
naiz orain euskaltzale naizen alde-
tik ari. Mondragoe berton bizit-
zatenok ez zerate bearbada kontu-
ratzen. Baiña noizipein neure jai-
terrira agertzen naizen onek dio-
suet. Mondragoeko emakumeak
euskera adirazen du bere emeta-
sun alai ezitia, bere izkerari ema-
ten dakian doñu paregabe...

Esan dezadan bidenabar, «AKIK!»
«AKIK!»... esateko moduaren ara-

Txomin

MONDRAGOE

FOTO LASO

LAN-LEKUA — BERRI-AGERGARRIAK — ZINE-ZALE-
ENTZAKOAK - FOTOKOPIA, ARGAZKI - ALDAKIAK

Alfonso X El Sabio

Urrutizkiña: 79 12 75

— ARRASATE —

Julian Uribeetxeberria

MAKIÑAZKO AROZTEGIA

Urrutizkiña: 79 16 20

— ARRASATE —

BILTOKI'K

ERAMANGO DIZUE ERREKIN MERKE TA ONENA ZUEN

ETXEETARA

SAN JUAN festa alaiak opa dizkizue

Avda. Navarra, 7

Urrutizkiña: 79 19 81

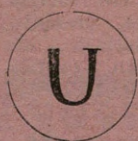
— MONDRAGOI'N —

— oOo —

Zabalotegi, 9

Urrut.: 76 21 21 ta 76 10 33

— BERGARA'N —



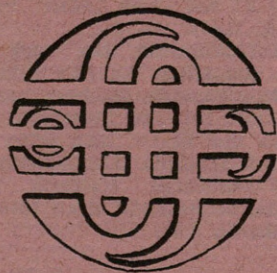
IRAUPEN
EZAUGARRIA

U AMAT, S.C.I.

Burni gurizko erantsikia tubotarako
FITTINGS langintza

Urrutizkiñak: 791646/7/8
Uribarri auzoa

ARRASATE - MONDRAGOI



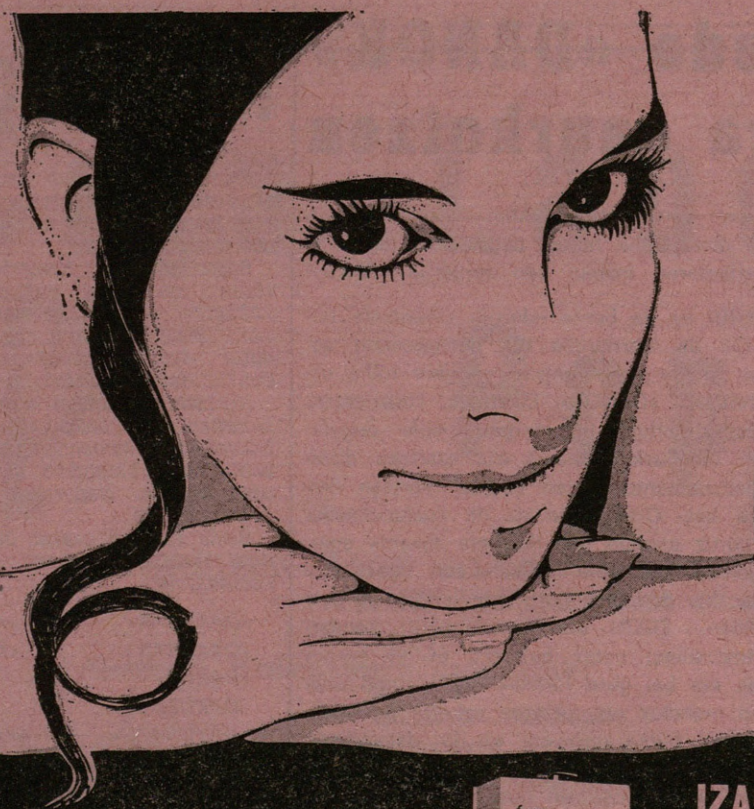
Iru-bide Industriak, S. A.

BURNIA URTZEKO LABEAK

Avda. de Guipuzkoa, 30

Urrutizkiña: 79 12 92

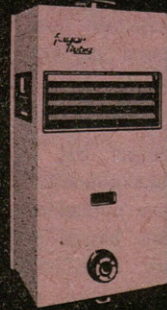
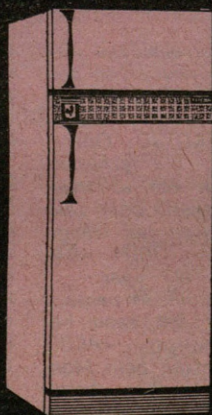
— ARRASATE —



gaurko etxerik
aurreratuenak
eta txukunenenak

FAGOR

behar dabe



IZAN BE, NEKE GUZTIAK ARINDU
ETA ETXEKO LANAK ERREZTU EGITEN
DITU FAGOR TRESNAK.

EDOZEIN EGINKIZUNETARAKO TRESNA EGUKI BAT DOZU,
BAI GARBITZEKO MAKINAK, BAI OTZITUTZEKOAK, BAI BEROTZEKOAK,
SUKAL TRESNAK ETA BEROKIN MOTA GUZTIAK.

IKASTOLA ETA GURASOAK

Guztiok dakigu johan deneko hiru urte hauetan ari duela ikastolak lan eza herrian. Baina, bai ote dakigu ikastolak zer izan behar duen, nora johan behar duen, eta ikastolaren inguruan gabiltzanon egin-kizuna zer den?

Ba dirudi dirua nondik sortu, ikasgelak antolatu, legeak zer eskatzen duen ikasi, etabar, honelako arazoetan ematen ditugu ba gure indarrak. Eta hau beharrezkoa izanik ere, agian, ez da eginkizunik garrantzitsuenak. Orain arte eskoletan zer irakatsi eta zer giza-mota egin, goitik erabakirik zen eta erabaki horien mende jarri beste eginkizunik ez genuen izaten.

Ba ditekete, hau, bestek erabaki behar duen ustea bizi izan garen bezala bizitzeak ezartzea. Baina gurasoek ez ahal dute zer esanik hauzi honetan? Oraingo ez dutela iritzia gehiegi osaturik? Noski, orain arte honelako gaitan pentsatu ez dutelako, ez gisa honetako iritzia edukitzeko gauza ez direlako.

—oOo—

Irakaskintza eta haurren heziketa zer-nola izan behar duen pentsatzen eta elkarrekin hitzegiten hasiko balira gurasoak, iritzi aberatsak irtengo irakela derizkiot. Honela, emeki-emeki haurren heziketa nola izan behar duen eta zer giza-mota egin behar ditugun iritzi xuxen batzuen jabe egingo ginake. Hau dena, irakasleekin har-eman herstutan egin beharko litzake, noski, baina ez dena haien bizkar gainera botata utzirik. Irakasleek beren lana ardura handiagoz egiteko oso bide ona izango litzake gurasoak

gai hauek aztertzen edo ikasten ari direla ikustea. Legeak diona gogoan izan beharko litzake, noski, eta bai, ordea, haurrek gerora zer bide hartu behar duten ere, eta hau ez da garrantzia gutienekoa: nolako gizonak egin nahi ditugun behar dugu, batik bat, gogoan eta hartarako bideak bilatu, legeari kendu behar zaiona kenduaz.

Honetarako gure buruari lan piska bat ezarri behar diogu eta sortzen zaizkigun iritzia elkarri azalduaz bata bestearen ostean gurek. Ikuspegi hau irabazi nahi badugu guretzat, behar dugu zenbait gai jorratu, dela gurasoekin batzarrak eginak, edo dela hitzaldi batzuen bidez, eta behintzat, ikastolako Batzordeak saiatu behar luke lan honetan beste lanak ahaztu gabe, noski. Beste inor prest balego horretarako, ager bedi batzordearengana, denek batera zer egin aurrerabidean pentsatzeko.

Eta orain galdera bat: haurren gana bakarrik zuzendua izan behar ahal du heziketak? Beste edozein gaitan herria jasotzen ari direngatik nola politikan hala ekonomian edo beste zernahi gaitan, lehenik berek izan behar dutela herri kontzientzia esaten dugu. Kultura aldetik herria jaso nahirik gabiltzanok ez ahal dugu, lehenik, gudan egin behar kulturatzeko lan hori? Hona, ene ustez, geure buruak lantzeari ekiteko arrazoin sakona.

Guraso asko dabil, egun, haurren heziketan asma ezinik. Horretan ere ba dute gurasoek zeregina frango, haurrak hezitze eta osatze lanean irakasleekin batera joka dezaten.

Haitzondo

BASERRIEN ETORKIZUNA

Basarritar askok gogoan ondo beia jota daukagu. Bizi gogorra eta onura gutxi ikusten degu eta au arrisku batzuekin geure ganadu ta ondasunetan. Kalera begiratuta eretxiten zaigu errezagot bizi dala jentia. Orrela, kalera bidea artudabe, batzuk basarria guztiz itxita, ete beste asko fabriketara doiaz lanera.

Normala da. Jentia juaten da toki ezkauntzat daukanetik oheagontzat daukanera. Au daniangertatzen da, nazio tartean dabilen artun emonetan bai ta ere. Bat esatiagatik: Afrikatik Frantziara edo nunbaitera juaten dira asko.

¿Eta gure basarrietan zer gaitik au kalera jua beharra?

Esan dugu zergaitik. Baña geiagotan esan behar dugu. Ori etorri leike baserri txatarrak, txikiñak eta geigi dagozelako eta jende geiegi dagoelako orretan basarrietan lanian.

Orduan gertatzen da onura txikia, eskasa, ateratzen zaiola basarriari eta an egiten dugun lanari.

¿Baña beste geiagot ikusi barik jua al-leike? Nire ustea da, beti egongo dala basarritik urtetzen

dan jeneruen, gauzen, bihar ize-na. Aragia beti behar izango da, esnia be bai, ortu aria eta frutia bardin. Ori alan izanda, begiratu dezagun gauzak zelan dirazen, erabagi bat artun aurretik.

¿Gure basarrian atera leike bizimodua? ¿Zelan, zetara jokatu beharra dago?

Basarrian jarraitzeko asmua duan iru gauza behar ditu: Basarria etxia, ondo ipini; bideak onak, ondo produzitu eta ondo saldu.

Ondo gertu dezala bere basarria, sukaldia, lotokiak, abere kortak eta abar. Bidiak be konpondu. Asko egin da aldi ontatik, baño asko dago egiteko. Basarriak izan liteke kaleko etxian beztekuak eta bide onakin denpora gutxian edo nora eldu leike. Kalia bestian baserrian, etxe bizi leike edo obeto, nai dezan aldetik.

Gitxi irabaztia edo onura eskar lortzia izaten da basarria itxita kalera juateko in-darra eukiten duana.

Sarritan ola izango da eta baita esan leike batzuk eztuela zer eginik basarrian. Orrek basarritik urtetzea ohea danentzat, lagundu

egingo du orrek bestien onurak jasotzen.

Produzio aldetik eta onura aldetik ikusi behar dana da, lortzen degun lortu gitekeen guztia geure basarrian daukagun lurraikin eta abar.

Ortarako basarria artu behar dugu empresa bat bezela. Begiratu zetara jokatu leiken bai ganadu kontuan bai fruta eta ortu kontuan eta ipini, sartu edo eragin, ondo artzen dau gauzia da ondo saldu leikena.

Produzio geitzeko teknika barri batzuta ba dira, beharrezkuak eta onak batzuta. Artu kontuan, abonotik asi eta herbizidatan bukatuta.

Azkenian ikusiko genduke nun geiagot irabazten dan fabrika edo basarrian. Au egiteko numeruak eruan behar dira, orduan jakingo degu zer irabazten edo galtzen degun. Da onek, numeruak erabilteza izugarritzko garrantzia du, ezerrek baño geiagot, baserrian jarraitzeko asmua dauntzat; oba gaur bihar baño asten ba zera numeruak eroten.

Arrasate

BERTSO BERRIAK

—1—

Lenago iñoiz bezelaxe ni, berriro ere kantura, gai bat arturik ez jutekoa Mondragoetik kanpora. Dagon ezkerro zeri jarduna gertutik eta gertura, bertso batzuek nai nuzke egin Arrasateren kontura.

—2—

Mondragon dago zeri jarduna eta gahera onetik. Onekin ez det adiarazten eztagonikan danetik. Jaunari esker aberats gera ongi-egileetatik. Egintzak eura ageri dira esaten nere aurretik.

—3—

Arrasateren aunditasuna beti izan da lanetik. Goian epiniz nor bere sailla bakoitzak bere aldetik. Ikustekoa gure arreta edonoiz eta nunaitik. Nabarmenzea edozein gaitan beste guztien gañetik.

—4—

Nabarmenetan nabarmenenak diran gure ikasketak, gure lantegi aurreratuak ta beren eletronikak. Esan bearrak gabe ain onak diraden gure musikak. Beren tokia bear dutenak berriz gure deportixak.

—5—

Ageri edo irakurgaiak diotenetik ain zuzen, mondragoitarren lenago ere langille onak genduzen. Orain dirala gizaldi asko

or bertan Ferreriasen, beren galtzairu berdingabeak denok ondrazten ginduzen

—6—

Arturikan ain doai bikañak gure aurrekoetatik. Zaindu bakarrik ez baidegu zor, sendotu geiagot baizik. Nere iritzi ardua gabe ez gaude alde ortatik. Beste ainbeste esan al geinke gure maitasunagatik?

—7—

Maitasuna ta egia daude bi itz gozotan esanak. Eta pakea irugarrena alkarrekin dabiltzanak. Askotxok ditu mingaiñez beintzat iruron zaletasunak. Nundikan nora dabiltzan ezin aurkitu ditu gizonak.

—8—

Gaur Arrasatek izanagatik ondasunetik ugari, alde guztitik ondo jantzita gaudenikan eztiduri. Atsegiñikan ezin emanik egarri premizkonari, maitasun gabe txikia ez al da gure aunditasun ori?

—9—

Gure artean arrika iñoiz batzuk ondasun ederrik. Maitasunikan baldin badute diruarentzat bakarrik. Erak ez dute bizitzan beste aberastasun bearrak. Al genezake iritxi olan bein aunditasun jatorrik?

—10—

Gutziz altsuak ala nai eta gure alde egin ezik,

gereka guk iñoiz eztegu alkarrentzako biotzik. Al lezateke arkitu batek zorianik eta pozik

besterik gabe lan soilletikan, ezpadu beste laguntzik?

—11—

Biotzik gabe lan utsarekin ez leike bizi gizonik. Dirua eztala zorian utsa sarritan gaude entzunik. Erdizka ezin euki genzake Arrasateren izenik. Gutziz jatorra ez al genzake kristau argiak izanik?

Jose Manuel Arriola

Mondragoeko kalezaina

Fermin Lasagabaster

EUNAK, SOIÑEKOINTZA
BIKAINA, TAPIZERITZA,
OINPEKO EDO ALFONBRAK
BOUTIQUE

Bikainak eta iraunkorrak

—oOo—

General Franco, 14
Urrutizkiña: 79 13 55
ARRASATE (Gipuzkoa)



MONDRAGOEK EUSKERAZ BIZI NAHI

Mondragoe, industriaren aldetik asko hazi da. Mondragoe, erdaldun aldetik asko hazi da ere. «Hau da Gaztela» esan behar ote dugu guk ere poetarekin? Ezetz uste dut inolaz ere. Baina Mondragoeko herria ia-ia erdaldun bilakatu da eta ia guztiz erderaz bizi.

Egia ote da, ordea, Mondragoek ez duela euskeraz bizi nahi? Egia ote da Herriak ez duela euskeraz bizi nahi?

Ni ziur nago gure herriak euskeraz bizi nahi duela eta ez dutx honetaz batere dudarik. Hemen itxuenak ere ikusten du hori. Orduan, zergatik bizi da Herria erderaz?

Erantzun bat bakar dago eta ez da hain zail topatzen: Euskera ez da hizkuntza ofiziala izan sekulan santan. Hauex arrazoi bakar zergatik bizi den Herria erderaz explikatzen: Ofizialtasunik ez...

Eta ez dago beste kakorik, jaunak. Eta gauzak hain ximple ez dirala esaten didanari, zera galdeginen diot: Zergatik bizi da Portugal portugesez ta ezin du Galiziak gailgez bizi, hizkuntza bi-biak ia berdinak izaki?

Ez da dudarik. Ofizialtasunagatik bata ta ofizialtasunezagatik bestea.

Beraz, ofizialtasunik ez dugula, etsi egin behar ote dugu bada? Ez eta ez. Baizik eta, Rikardok zion bezela, hil ala biziko bi eginkizun premiatsuri lotu benar gatzakio: Euskaldunak alfabetatzeari eta erdaldunak euskalduntzeari.

Eta zer egiten dugu Mondragoeko euskaldunok? Zer egiten dugu gere buruak alfabetatzeko? Zer erdaldunak euskalduntzeko? Zer? Bakoitzari dagokigu erantzuna.

Musakola

Radio electricidad Elcoro

ETXERAKO ELEKTRIKA TRESNAK — PHILIPS

INDUSTRIETARAKO INSTALAZIOAK

Etixerako AIRPLAM berotzeko egokiak

Magdalena, 29

Urrutizkiña: 79 18 86

— MONDRAGOE —

Esteban Arana

ERBESTETAKO JANARI PIÑAK

San Juan enparantzan, 5

Urrutizkiña: 79 15 59

— ARRASATE —

N E R E A

OYAL ETA AURRENTZAKO JANTZIETAN AUKERA

General Franco, 28

Urrutizkiña: 79 13 43

— ARRASATE —

TOLOSA

Pedro ZUBILLAGA

MAKIÑAZKO LANTEGIA

Makiña-konponketa guziak - Dorretako Erloju ta Kanpai-uztarri zuzentzeak - Kanpaiak berez lanean jartzeko moldaketak

Urrut.: Lantegikoa: 65 12 39
Larramendi, 6 Etxekoa: 66 16 54

— TOLOSA —

Angulo Erlojutegia

BITXITEGIA

A. Elosegui, 54

Urrutizkiña: 66 13 70

TOLOSA
(Gipuzkoa)

San Kosme ta San Damian

GAIXOTEGIA

GAITZ BEREZIAK SENDATZEKO

Comandante Checa, 9

Urrutizkiña: 65 18 00

— TOLOSA —

BELLO

EUNAK - ARTILLEA - SEDA ALGODOIA

Soñeko Joskintza

Soñeko egiñak

Mayor, 10

Urrutizkiña: 65 12 27

— TOLOSA —

Garage YOLA

SEAT ETA RENAULT BERIBILLETAN AITUA

Plaza 11 de Agosto, 1

Urrutizkiña: 66 18 55

— TOLOSA —

La Engomadora Moderna, S. A.

GOMATZAILLE GAURKOA

— TOLOSA —

«La Perla»

OPILDEGIA —ETXETARA ERAMATEN DITUGU—

A. Elosegui, 37

Urrutizkiña: 65 14 54

— TOLOSA —

TORNILLUTEGIA
ETXEGINTZARAKOAK
BURNI NEURTUAK

BURNI - LANGINTZARAKOAK
EBAKITZEKO TRESNAK
UGELAK ETA PIRRIKARIAK

KELVINATOR BANATZAILLEA.—Otza industri-bidez Aide egokitua

Aukerarik ederrena, sukaldeko makiñetan eta Otza sortzeko apailluetan.

Tximist-Indar bide lan egiten duten makiñak, zure etxerako neurri-neurrian eskeiñiak.

LA INDUSTRIAL

DANETARIKO SALGAIK

Lechuga, 3

Urrutizkiña: 65 17 18

— TOLOSA —

BYASS 96

gizon
batek
esan
du!



TAPOI BETEZIÑEZKOA

brandy

BYASS 96

Ardo aukeratuetatik lurrindua. Koska berezikoa.

GONZALEZ BYASS

Gipuzkoarako Ordezkarria: Fuenterrabia, 33 Donostia.

ELGA ETXEGINTZAK S. A.

San Francisco, 10 A, bajo
Urrutizkiñak: 661646 - 7 - 8

TOLOSA (Gipuzkoa)



Etxe-bizitzak saltzeko
Langelak eskeintzeko

Tolosa'ko Ordezkaritza

TOLOSA ZAHAR ETA BERRI

Beste erri guztiak bezala, geureak ere ba du jendetzaren ugarrizteak, gizartearen aurrerapenak eta historia beraren igarotzeak dakarten arazorik.

Hau esatea ez da ezer asko. Bestalde, mahai gainean jarri ditzazkegun arazo guztiak ez dago gaur aipatzerik ere. Tolosar erri miñez bizi naizen honek, hala ere bizipairu gauzatxo esan nahi nituzke gaur eskribuz, tolosar guztientzat grina sortzaille ditezkeanak.

Orrialde hontan bertan ageri diran argazkiak garbi asko azaltzen dute Tolosa zahar bat eta Tolosa berri bat ba dirala. Alde batetik kaxkoa ikusten dugu, bildua, egokia, goxoa, erriaren bihotz. Bestetik etxe berriak, auzo egin berriak, oraindik bukatu gabekoak batzu. Tolosa azi egin dala argi dago. Baiño nola azi da gure erria? Egiturak egokiak eman al zaizkio azitzerakoan? Jakintsuak jakintsu, emango dute beren iritzia garaia datorrenean. Bitartean, utzi zaidazute tolosar erritar soil honi zenbait kezka agertzen.

INDUSTRIA

Industria aldetik begiratu gero ez al da egia Tolosak atzerakada beldurgarria eman duela? Ez al da egia batikpat peoi lanez baliatu dan papeleria industria zahartzen, atzeratzen ari dala? Eta horrez zer esan nahi du langilleentzat? Peoi asko, hau da, jornal txikia artzen duen jende asko dagoela Tolosan.

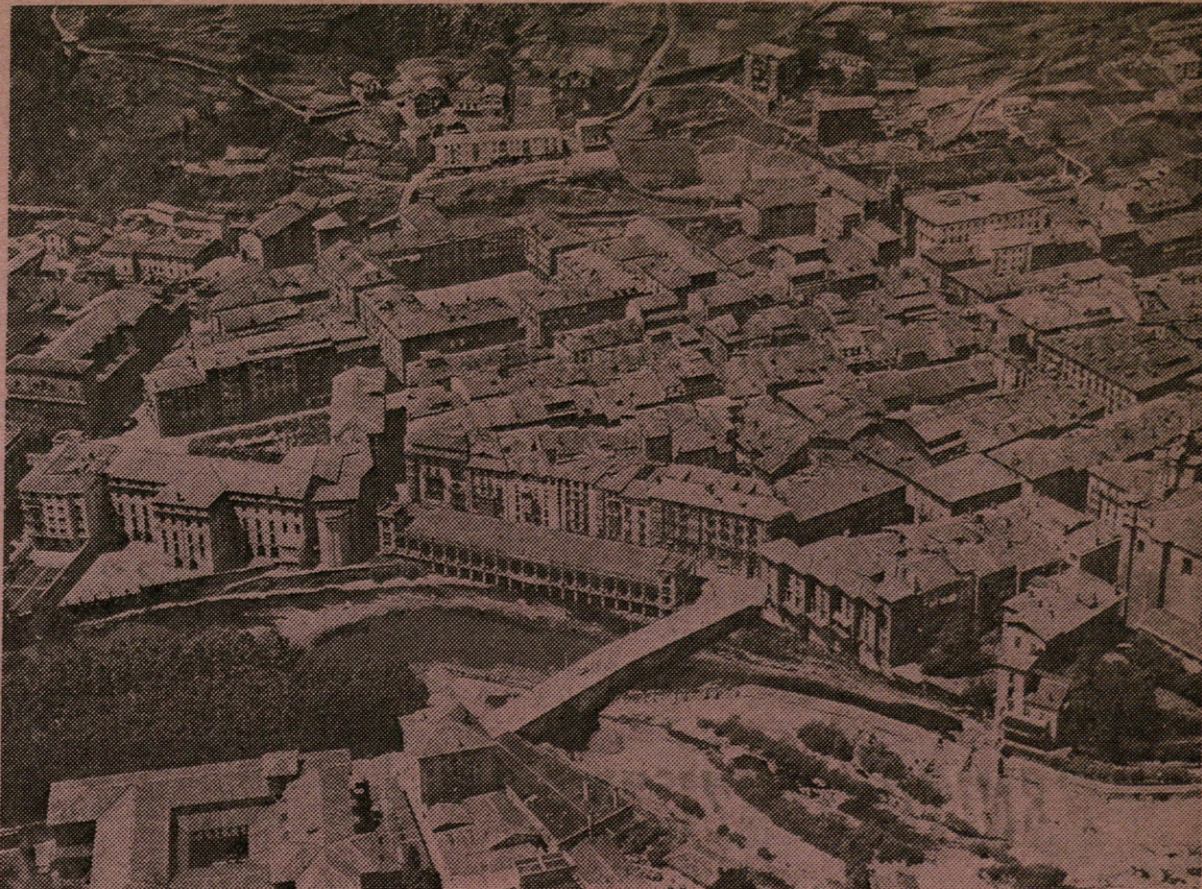
Baiña, tolosarrak bakarrik ote dira peoi hauek? Ez. Tolosa bera baillara baten bihotza dugu. Inguruan dituen erri txikietatik etortzen zaizkio peoi hauek asko ta asko. Jakina: Baserrian bizi eta norbait bertan gelditzen bada ne-

kazaritzarako, beste senideak zer bide ar dezakete patrikan txanpon otsa sortaraziko badute? Tolosako zuloak zabaltzen dizkie besoak, fabriketak obesoak eta berak joan egiten dira kondizio gehiegi eskatzeko. Esku lan merkeak, horrek, espezializazio gabeko lanak ondatu ohi izan ditu erri askoren amesak, kultura amesak, giza maillako amesak, biziera obeagoaren amesak, profesio amesak. Ba ote da Gipuzkoa osoan Tolosa aiñeko erri-rik industria aldetik Tolosak berak bezain egoera gogorra duanik? Tolosar bezala miñ artzen dut hau esatean. Eta miñ au beste norbaiti erantsi nahi nioke.

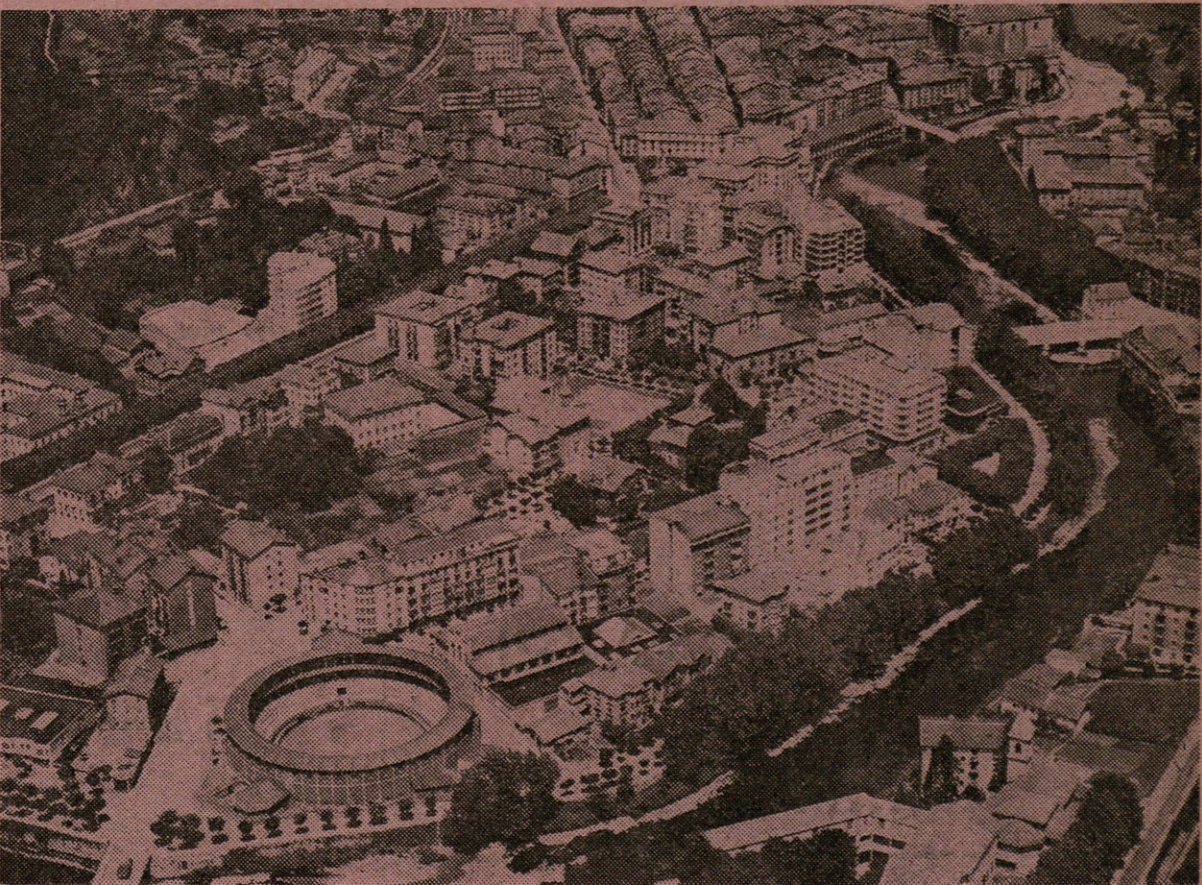
ETXEGINTZA

Tolosan etxe asko egin da baiña hemen ere ba dugu kezka ugari. Inguruko erri txikietatik jende asko etorri da Tolosara bizitzera. Egin diran etxeak ez dira gauza jende berri guzti hori jasotzeko. Zer gertatzen da orduan? Arazo tristea hau ere: tolosar asko eta askok alde egin behar izan dutela erritik lan billa. Noski, peoi lane-rako prest daudenak ez dira izan alde egin dutenak, ain zuzen, pretaera bereziren batez orniturik lanik gabe arkitu diranak baizik. Jende gazte asko, zer edo zer ikasitako gazteak. Hau bai dala odola ixurtzea! Tolosa peoi, Tolosa zahar! Ez al dugu, bada, miñik artuko? Jornal txikiarekin jaten ematen ari dan industria, eriotzaruntz dijoa berauxe; bere eskakariarekin ordaintzen du bere eriotza.

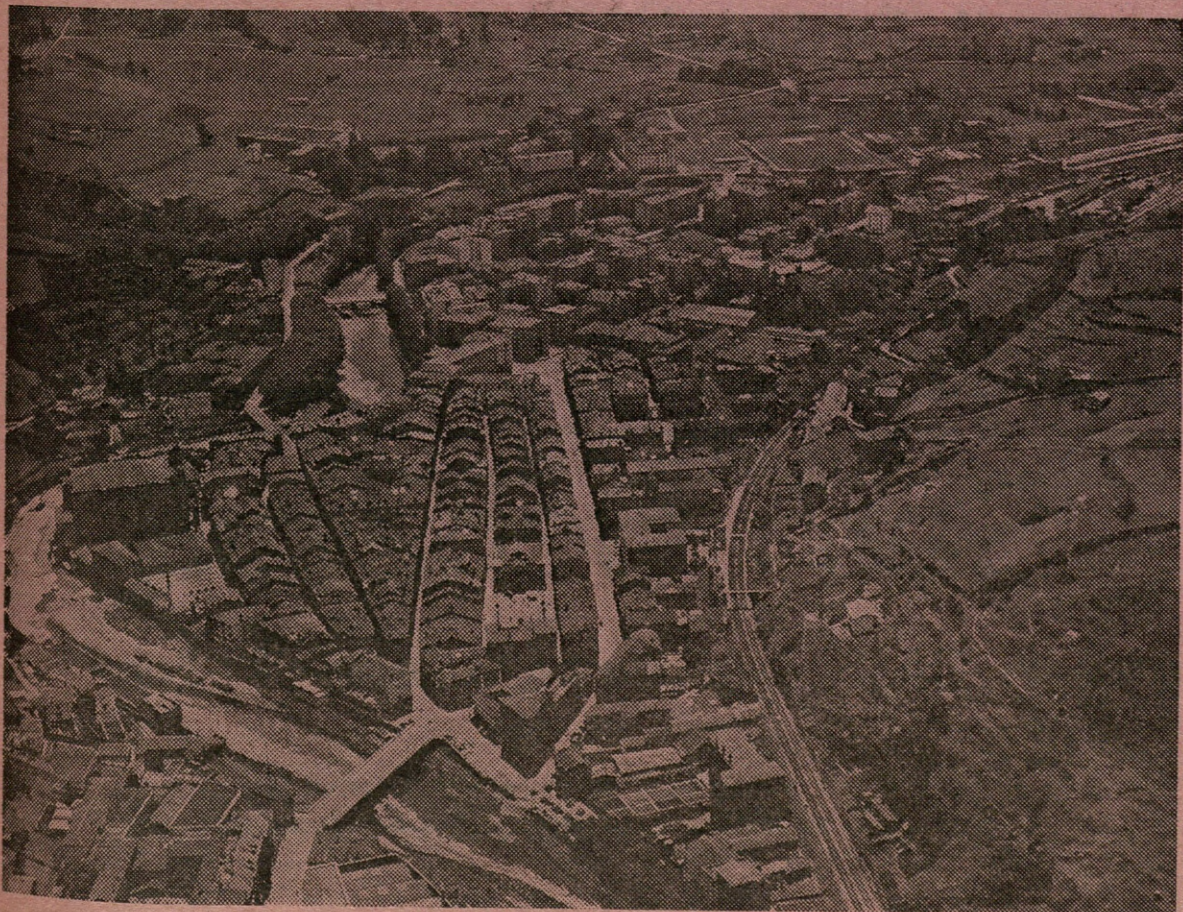
Tolosak merezi du industri berriak izatea. Zergatik ez ote dator Tolosara papeleraz beste motako industriarik? Edozein industrialek erraz asko erantzungo du: Nork erosi lurra egiten duan prezioan? Erokeria litzake.



Tolosa zahar



Tolosa berri



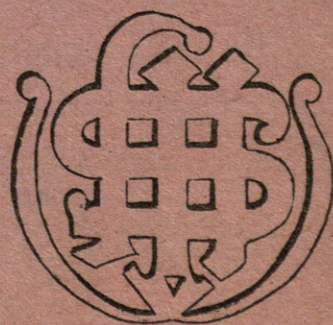
Tolosa zahar eta berri

AZOKA

Tolosako azokan arkituko dugu itxaropen. Izan ere, ehunka kilometrotara ez dugu arkituko ainbeste jende eta ainbeste diru mugitzen duen azokarik. Torrelavegako feriatik kanpo, oso urruti joan behar genduke Tolosa aiñekoarekin topo egiteko. Salerosketa, merkatua, serbitzuak dira, gaur gaurkoz, Tolosaren etorkizunaren bideak. Gaur, Gipuzkoan zer erri dago Tolosa bezain orniturik serbitzu hauek: denda etxeak abogaduak, arkitektoak... ugari arki ditezke Tolosan. Hala ere, gauzak obeto tajutzerik izango da noski, gure erriaren etorkizunari begiratu. Kaxko zaharrean gauza asko dago gaurkotzeko eta auzo berrietan ere naharmentzen dira premi aundiak: alkantarillak, urbanizazio jator bat, bide egokiagoak...

Tolosa izaten iraun nahi badu. Tolosarrak, esna gaitzke, gure erriak dituen arazoari buruz zerbait gehiago kezkatzeko. Gure ibaiaren ur zikiña ez da aldamenean dauka-gun zikinkeria bakarria. Erri aundi batek erakunde egokiak eskatzen ditu.

Tolosarrak



—oOo—

Tolosak ba dauka nahiko lan.

TOLOSA

Jauregi'ren Industri Salgaiak

«LABHER» lan-tresnak. S.K.F. txirrilluak.
«WISCO» brontzeak.

«DUNLOP» traganarruak. «KRAFFT» sorka
riak. Kanpotiko erramintzak.
Industriako saigai guzitakoak

DOGO legungarriak
S. Franzisko, 3 bis

Urrutizkiña: 65 15 43
T O L O S A

BENITO EZKERRO

BOTILLETAN SARTUTAKO ARDO AUKERAKOAK,
ORAINGO TA BETIKOAK

ARDO TA EDARI BIZIAK

Gordaillua: Zumalacarregrui, 3
Langela ta Etxea:

Urrutizkiña 65 18 66
Urrutizkiña: 65 16 58

— T O L O S A —

“Z A L” izeneko karrozagintzak

BERIBILLEN AKATSAK KONPONTZEKO TA
ELEKTRIKA - LANAK

San Blas auoza (Fábrica de bloques)
Subida al Cementerio

Urrutizkiña: 65 12 01
— T O L O S A —

ARKAINTZA-AZPI BAR

AKEITA, EDARI BIZI TA OGI-ARTEKOAK

Zumardi Aundi aurrean

Urrutizkiña: 66 14 83

IBARRA — (Gipuzkoa)

“DELTA” izeneko Sutegi ta Pertz-Ola

PERTZ ASTUN ETA ERDIZKAKOAK — ERDOI-GABEKO AL-
TZAIRU-LANETAN AITUAK — ODIGINTZA TA ANTOLAKETA
BURNIZKO LANGINTZA GUZITARIKOAK, ETA ABAR...

Vega de Amaro

Urrutizkiña: 65 12 21

— T O L O S A —

Mugertza Argitaldaria

IRARKOLA LAN GUZIETAN BEREZIA
ESKUTITZ - ORDAIN - AGIRI - ESTALKI -
GAI - ZERREDA - ARGITALBEN - EDAKUNDE - TA
SAL - EROSKETAKOAK

Ensanche Lascurain

Urrutizkiña: 65 15 54

— T O L O S A —

Electro - Hogar

Etzerako Elektro-makiñak
Urruti-ikus-orratzak denekikoak
Telebista-serbitzua berea

Antonio Elosegui, 8

Urrutizkiña: 66 16 01

— T O L O S A —

BURNI

USAI GOZOAK — ESKU-ERAKUTSIK

Jardines del Arbol de Guernica, 8

Urrutizkiña: 66 16 97

— T O L O S A —

AZNAR PERTZ-OLA

BURNI - LANAK

Paper-makiniñentzako lurrin-arnas-kanpaiak (asma-agiriz endo-
tuak). — Lurrin-pertzak egin, konpondu ta antolatu. — Be-
rezko erretzailleak. — Burnizko birestalkiak. — Lurrin-mol-
daketak. — Altzairu erdoi-gaitzetan oituak. — oldiaketak. —
Sail ontako azterketak. — Egitamuk.

Carretera de Leaburu (Frente al Prado Grande)

Apartado 54

Urrutizkiña: 66 10 20

— T O L O S A —

ERLOJUTEGI TA BITXITEGIA

Juan Ugarte

Leiza, 1

Urrutizkiña: 65 14 34

— T O L O S A —

Sarrit Lantegiak, S. A.

Makiñak konpondu ta berritzekoak: Lurra zulatzekoak
Erri-Langintzaratakoak

GURPIL TA PIRRILLAK — UR-ZAPALLUAK — MOTORRAK

Apartado, 12

Urrutizkiña: 66 18 92

— T O L O S A —

Bar Zeru Txiki

EUSKALERRIKO TXALETAN
ESKU APARTEKOA

Mayor, 5
Urrutizkiña: 66 14 25
T O L O S A

Muñazabal

BURNI - GAIK,
ETXEGINTZARAKOAK
SUKALDEAK, OZKIÑAK,
TA ABAR...

Lechuga, 5

TOLOSA (Gipuzkoa)

LANGINTZARAKO
SAL - GAIK

Iturralde Burnitegia

Pablo Gorosabel, 28
Urrutizkiña: 65 19 72

TOLOSA (Gipuzkoa)

ELOLA Muebles

ATOZ GURE ERAKUSTEGIA
IKUSTERA

Plaza 11 de Agosto, 2
Urrutizkiña: 66 19 01

TOLOSA

AMA - LUR

AGUIRREZABALA ANAIK

PAPEL MARGOZTU NAZIONAL

ETA ATZERRIKOAK

ERTIZKO KRISTALEN

ORDEZKARITZA

San Francisco, 8

Urrutizkiña: 66 18 56

TOLOSA

Banco de San Sebastian

Hispano Americano Bankoarenkin elkartua

Etxe Nagusia: Avenida de España, 19 - Donostia

BESTE ETXE - MORROIAK:

Amara'ko auzoan Av. Sancho el Sabio, 31-33
Antiguo auzoan Matia, 58
Azkuene-Trintxerpe Azkuene, 3
Egia'ko auzoan Eguia, 3
Gros'ko auzoan Gral. Primo de Rivera, 19

Probintziko erririk nagusienean Etxe ta Lanordezkariak...

España'ko Bankuak 5.003'garren zenbakiz baitua.

LUIS, 'APAIZ PALTSUA', BA DIJOA...

Luis da gure sakristau leiala. Tolosako Santa Mari eliza nagusian 49 urte luzetan, denon Zerbitzari izan degun gizon jatorra.

Luis, ba dijoakigu betiko; naikoa eginda; erraz beteko ez degun utsune aundia utziaz.

Ez da izan sakristau txepel bat. Nortasun ikaragarriko gizon zintzo bat izan deg. Beti gizonki: bein batean uelgara joan zan, bosteun pezeta illean ordaintzen zizkiotelako... Orduan 750-ra altxa zioten soldata.

Bizkorra, argia, eta leiala. Bere guraso eta aitonengandik sakristautza ofordetu ez balu, berdin izan zitekean etxegille, injeniero edo lantegi bateko zuzendari...

Baiña bere bizitza guztia sakristautzan igarotze orrek, ez det uste Luisen bizi-eredua urriagotzen duanik.

Ori dana beste garrantzi aundiagoko izki batzuetan oarpenduta izango da noski. Klasikoak esan bezela: «Liber scriptur proferetur»...

Luisekin amaitzen da sakristau eta seroren sendi maitagarri bat. Aldanondo-Artetxe edoartetxe-Aldanondo sendia.

Eun da zortzi urtetan, Santa Mari eleiza ederreko orni, tresna, tramankuko, aldare, eskaera, kanpaijotze, garbiketa eta amaika eskulan egindako tolosar sendia.

Luis ezkondua da, ez du seme-alabarik eta emen etengo da orrenbeste urtetako tradizioa.

Baliteke gaiñera Tolosako azkenengo sakristaua izatea. Lantegi auetarako, ez dago girorik gaurko Euskal Errian. Irabaziak ere, kazkarrak dira.

Euskal Erriko sakristauak, beti izan dira famatuak. Parisko eleiza geienetako sakristauak, euskaldunak ditugu. uberoko erri pollitetatik eramandako errespeto aundiko zaldunak...

Baiña emen, gure artean, oitura xamur asko ari gera baztartzan eta orain, erri askotan, sakristaua falta dalako, beste asko ere, joango dira ankaz gora.

Nun dira kanpai otsak?

Nun organo turutak?

Nun gregoriano doiñu pozgarriak? Nun? Nun? Galdu dira betiko!...



Luis Artetxe, Tolosako sakristaua
(Linazasoro argazkia)

Agur, Luis, gure «apaiz paltsua». Gainjantzi beltzez, errokete zuriz, betaurrekoak, koronilla ere bai (urtetxoan akatsak) eta orrelako itxura dotorearekin, apaiz edo sakristau ziñan ez zan erraza asmatzen.

—Beorrek aitortuko nau, aita? galdetu zion bein, amonaxo batek.

—Ez emakumea. Ez naiz aita senarra bakarrik... erantzun zion «Apaiz paltsuak» eleizako illunpetan.

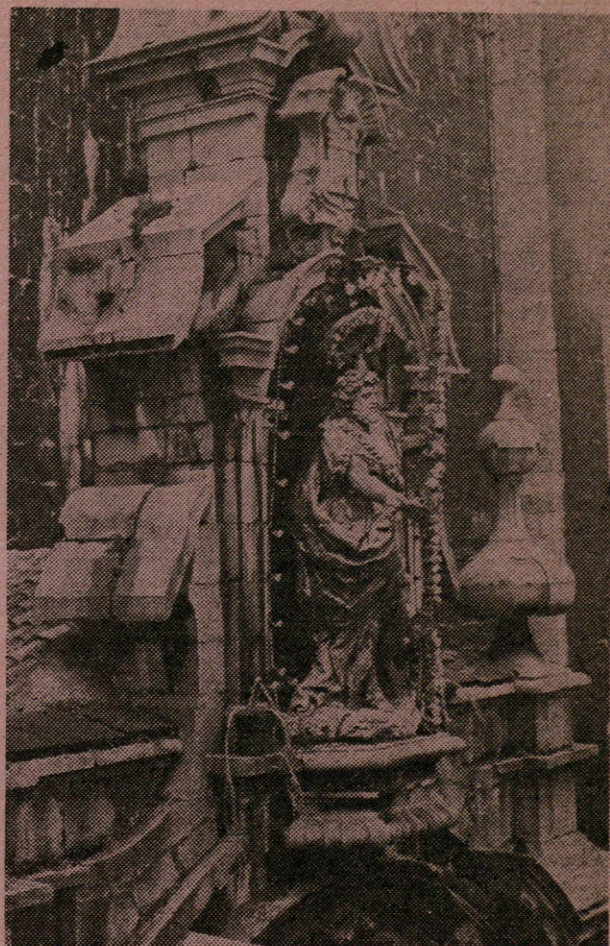
Bejondeikela, Luis! Tolosar guztiontzat izango da mamitsua San Juan eguna:

Agur egun zoragarria,
poztu dezu erri guztia...

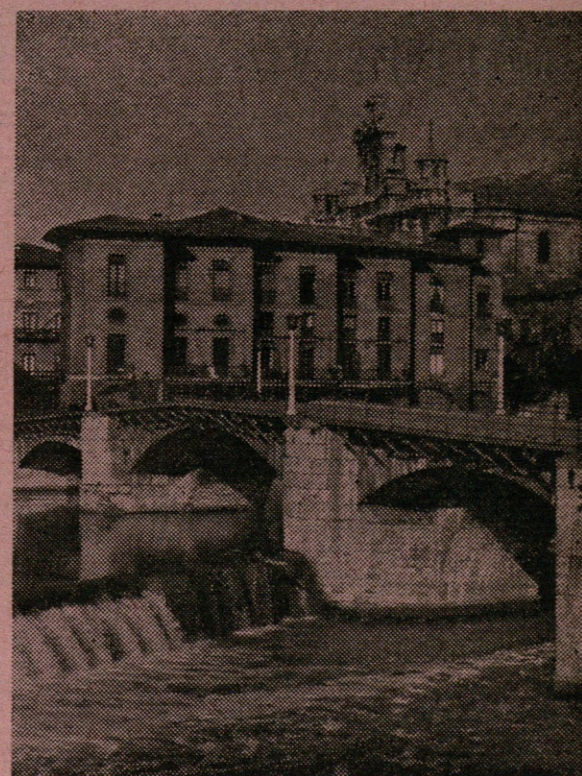
Baiña batez ere, poztuko dik ire biotza, Luis, izan ere Tolosak eskertuko dizkik ire zerbitzuak, antolatutako jaialdi baten bitartez.

Iñaki Linazasoro

TOLOSA



Tolosako zaindaria
(Linazasoro argazkia)



Nafarroako zubia, Tolosan
(Linazasoro argazkia)



Tolosako txistulariak
(Linazasoro argazkia)

ECEIZA

OPILGINTZA - GOZOTEGIA
TA
IZOTEGIA

P. Gorosabel, 34
San Francisco, 8

Urrutizkiña: 65 15 07

— TOLOSA —
(Gipuzkoa)

Joskindegia ta soñekogintza Michelena

Jardines del Arbol de Guernica

Urrutizkiña: 65 15 33

TOLOSA

Victoriano Sanchez'en Lantegiak

Makiñak egiteko ta konpontzeko
etxea

Paper-Olatarako laguntzaillea
Polígono Industrial «Usabal»

Urrutizkiña: 66 19 76

TOLOSA (Gipuzkoa)

BAR BASARRI

IÑUN EZ BEZELAKO PIPARRAK
ZURE GOZAGARRI!

Plaza Justicia, 2

Urrutizkiña: 66 14 36

— TOLOSA —

URAGA BEREZIAK, UR-LEGORKIAK JASOTZEKO

«TURO» MOTAKOAK

«EGGER» baimenen ordezkaria —Lamort Egger—

Licar, S. A.

Apartado 45

Urrutizkiña: 66 19 46

— TOLOSA —

V. S. B.

TOLOSA

« K A I Z » Garbiketa legorrean

ETXETARA ZERBITZUA LAN ZAILLETAN BEREZIA

Billabonan: Coop. «Guzti-ona»

Leizan: Urrut. 229

Lasarte: Blas de Lezo, 4

TOLOSAN: Jardines del Arbol de Guernica, 3

Urrutizkiña: 66 16 18

— T O L O S A —

ANTXON ELOSEGI

SINTASOL	KIRSCH
TAPISOM	LEVOLOR
PARQUET	MODERNFOLD
«ROCA»	ORDEZKARIA
VEGASA	SUKALDEKO ERREDIZAK

Gerok ditugu solairuetan auek jartzen oitutako gizonak

Zumalakarregi, 1

Urrutizkiña: 65 18 44

— T O L O S A —

p e ñ a

BRITISH — LEYLAND — AUTHI

Gipuzkoarako izendatutako saltzailea.

Eskeintzen dizu auto egokirik:

MG. — CAUNTRYMAN — AUSTIN — MINI-VAN

Era guztietako kotxeak eta modu onean.

Bear dezun argitasunik emango dizute.

S. Franzisko, 10

— T O L O S A —

Urrutizkiña: 65 19 11

MUTUALIDAD IBERICA DE SEGUROS

LASKURAIN LANGINTZAN

Aseguru-Erretze-Bakoitzaren min artzeak. — Beribil-Lurreko ekar-eramanean...

TOLOSA'KO ORDEZKARITZA

Landolak: Av. de Navarra, 7, bajo

Urrutizkiña: 66 16 93

— T O L O S A —



LASKURAIN LANGINTZAN

ZUZENDARI: Jose Maria Atxa

— Erein diru azia.

— Geltu irabazia.

Avda. Navarra, 7

Urrut.: 66 16 93 - 66 19 49

— T O L O S A —

Ugarola Lantegiak, S. A.

MAKINAGINTZA - BURNIA EBAKI TA ZUZENTZEKOAK

PURETXA ELEKTRIKUAK - BURNI - AGAK BIURTZEKOAK

Bruselas'ko «B.F.M.»-ren ordezkariak Espainia guzian

Molla ta igotzekoak biurtzekoak

Polígono Industrial de USABAL

Urrutizkiña: 65 18 72

— T O L O S A —

BURNIOLA S. A.

ORMIGOITARAKO BURNI - GOGORTZAILLEAK

TETRACERO

TOR - 50

TETRATOR

Biril arruntak

Polígono Industrial de USABAL

Urrutizkiña: 66 18 72

— T O L O S A —

TOLOSA

TOLOSA GAUR

DIRUKETA-BIDEAK

Tolosa Jaunak nun jarriko ta antxe zuan bere lekuri egokiena bere diru-bideak gora egin zeza-ten. Izan ere, and'a zuten bere pasa-bidea alderdi batetik bestera zebiltzanak.

Arabatik zear zetorren Kastilla-ko bidea, San Adriango aitzulotik sartzen zan Gipuzkoan; urrengo Zegama, Segura, Beasain, Ordizia, Tolosa, Andoain, Ernani, Irun-Behobia izango zituan tarteko erriak.

Ba zan beste bide bat ere, Arabatik zetorrena. Onek Arlabandik artzen zuan Gipuzkoarako sarrera; Gatzaga, Mondragoi, Bergara, Urretxua zear jarraituaz. Beasain aldean, Yartzan elkar jotzen zuten bide biek.

Irugarren bidea XVIII garren gizaldirarte, Beotibar eta Berastegin zear Nafarroatik zetorrena zan. Iru bide nagusi oiek ekartzen zioten Tolosari bere arreman ugari ta aberatsa.

SALEROSKETA

Leenbiziko tolosarrak, nekazari ta artzai ziran. 1346 garren gizaldian egin zan Tolosako bizilagunen zerrendan, Tolosako lurretan ditugun baserri askoren izenak agiri dira. An dezu, Alizusta, Aioeta, Salsoro ta abar... Azkenengo baserri onen izenak, garbi adierazten du —Ibalanek dion bezela— bertako biztanleen nekazari-artzai bizibidea.

Juan II garrenaren barka-lege ondoren batez ere, Tolosako salerosketak egundoko gorakada artu zuan. Arrazkero, an sortu zan Gipuzkoako salerosketa aukerarik aundiena lur-barruan. Ala sortu ziran iru azoka astero, astearte, ostegun eta larunbatetan. Iru azoka-egun aukerarik onena iraun zuten joan den gizaldi asiera arte. Andik aurrera, larunbatetako azokak bakarrik iraun zuan gaur arte.

Ganadu feria ere amabostean bein egiten zan aintziñatik. 1788 garren illero, leenengo astelenetan feria ori egitea erabaki zan. Gerora, asteroko biurtu zan feria au. Feri-lekua ere nun izaten zan ba dakigu. San Frantzisko ta Santa Klara konbentuen aurrean egiten zuten XVIII garren gizaldian.

Merkatua, leenengo denboretan, Plaza Zaarrean egin oi zan; gero ondoan dagoen Zerkausi kalera aldatu zan; eta gaur emen segitzen du oitura etengabean.

Bi aldetatik sortu zan Tolosako arreman aundi au. Alde batetik, Tolosaren inguru artua, Gipuzko guziko seigarren zatia gerta zan. Beste aldetik Tolosak bereganatu zuan Aragoi ta Nafarroarekin ge- neukan arreman osoa.

Orrela, Tolosako merkatua, Gipuzkoa guziko zabalena eta aundiena gertatu zan. Auzitegietan ere, merkatu artako prezioak kontuan artzen ziran, eta edozer erabakitzeko, neurritzat onartzen zituzten.

Salmenta izugarria pillatzen zan era onetan Tolosan. Erosleak naiz saltzailleak, ugari biltzen bait-ziran. Azkenerako kanpokoentzat erosteko orduak erabaki bearra izan zuten.

Gipuzkoak, gainera, ingelesekin arreman aundia izan zuten, aukerarik agintzen zuten sasoi- an. Onela Ingalaterrako erregek, Gaskuñako ardo guzien salmenta-eskubidea eskeiñi zion gure probintziari, Erdi-Aroan. Tolosak Donmen- jon Gonzalez Andiakoaren bitar-

tez, salmenta ontan ere, tarte aundia izan zuan.

Jaun orrek Bristolgo portuan lurreratzen zituan salgaiengatik, urtero ogei libera sari jasotzen zituan, Eduardo IV ak ala erabaki- ta.

INDUSTRIA

Baiña Tolosa, ez da salmenta erria bakarrik izan. Asiera-asiera- tik orrez gain, berea izan du In- dustri-erria izatea ere. Lan au lu- zatzeke, au csan diteke: Tolosako industri bideak bi izan dirala na- gusienak: burni gaietatik eta pa- per gaietatik, alegia.

Burni-industriak 1307 garren ur-

tetik artu zuan indarra. Orduan iritxi bat-zuan Fernando IV. gan- dik aparteko lege bat bere alde. Ordukoak dira Iriarte. Azkue, Go- rrola, Sanjuanola, Agaraitz, Ame- raun, Oilloki, Inturio, Artzulontxo, Atzelain, Asganaras, Amasaola, Mustar, Olaberria ta Plazaola'ko ola zarrak. Armagintza ere "Iri- baratzeta" aldean berebizikoa sortu zan.

Elosgi etzeko txapelgintza ere ez da ixiltzekoa izan. Eta paper lantegiak ere Irin-errotetatik izan zuten asiera. 1842 garren urte ez- kero batez ere, "La Esperanza" izeneko lantegia jaso zanetik, pa- perkintza onek sekulako gora al- dia izan du. Au guzia ba da zer- bait erri batentzat.

Beotibar



'Pamplonica, S.A.'

Txerrikiak

TXISTORRA, LUKAINKA, SALTIXTAK, YORK'O

URDAIAZPIKOA, FOIE GRAS, TRIPAKI

TA TXERRI-ANKAK

«Pamplonica»-nak dira
...uum! bai goxoak!
txerri ederrenetik
ateratakoak;
txerri-anka, txistorrak,
urdaiazpikoak,
Pamplona'ko lukainak,
saltxitxoi sendoak;
beatzak txupatzeko
aukerarik onenak!

Bidebieta, 15

— T O L O S A —

(Gipuzkoa)

TOLOSA

SAUNA LASAY

ANDRE TA GIZASEMEENTZAT TXANDAKA
A. Elosegui, 50-1.*
— TOLOSA —

Laskibar

PUNTORAKO GAIKAK - OIALAK
— oOo —

Jardines del Arbol de Guernica, 3 Urrutizkiña: 65 16 70
— TOLOSA —

AURT XO A

AURTXOENTZAT SEASKAK, KOTXEAK, SOIÑEKO, ETA ABAR

Estrella Etxea Urrutizkiña: 66 19 93
— TOLOSA —

Anaitasunaren

eraman-ekarriak s.c.i.

LAN-MINISTERITZAKO ELKARTE-BAZKUNETAN IZENDATUA
14.424 gn. zenbakiz

OFIZINAK ETA GORDAILLUAK:

Donostian: Avda. Gen. Mola, 45	Urrut. 428177-424688
BEASAINEN: Avda. Centenario, 4	» 891837
Irunen: Larretxipi, 10	» 612302
Pasaian: Kaiean	
Bilbaon: Gordoniz, 93	» 327885-327887
Iruñan: Pico de Ori, 2	» 239240-239241
Gazteizen: Concejo, 7	» 211435-231394
Alsasuan: Navarra, 8	» 560176
Madriden: P.º de la Chopera, 29	» 4673696-2284546
Tolosan: Carretera Leaburu	» 661024

OLARREAGA LIBURUTEGIA

LIBURU AUKERA AUNDIA

GESTORIA LARRAÑAGA

— Pasaporteak ateratzeko lanak.
— Eiza eta arrantzarako baimenak.
— «Penales» en agiriak eskuratzeko era egokia.
— Auto eta gainontzekoetarako matrikulatze paperak.
Mayor, 6 Urrutizkiña: 65 17 13
— TOLOSA —

elizarán

LECHUGA, 4 • TEL. 65 13 20 • TOLOSA

AURT XO ETA GAZTEENTZAKO JANTZI APAIÑAK

A N E

Barazki Enparantzan, 1 Urrutizkiña: 66 13 82
— TOLOSA —

Teodoro Menendez, S. L.

JATEKO TA EDATEKOAK

Apartado 25 Urrutizkiña: 65 18 23
TOLOSA — IBARRA

Iriarte

KORTSETERIA
EMAKUMEAREN GERRONTZE TA BARRUKO JANTZIETAN
A. Elosegui, 7 Urrutizkiña: 65 13 09
— TOLOSA —

HERNIO INDUSTRIAK

ZEATZKO BIURKIN FIÑAK
Metalentzako biurkinak. — Buru borobil, zabal eta abargarrangak, S. I. — Whitworth. — S. A. E. (amerika-tarra). — Errenkadako lanetan bereziak. — Galtzairu-erdoigabekokin zaipetuak egiten ditu.

Usabal auzoan Urrutizkiña: 65 11 75
— TOLOSA —

Puntoko lanetarako artillak
«Pinguin-Esmeralda artillak»

CARRRETERO

NAI DEZUN GUZIA AUKERAN
A. Elosegui, 58 Urrutizkiña: 65 18 70
— TOLOSA —

ALDAMA

ADEA ASEGURUAK
BASARRITARREN ONERAKO
Avda. de los Fueros, 7 Urrutizkiña: 65 11 73
— TOLOSA —

BEOTIBAR

Etxetarako elextrika - Makiñak eta erredizak

Beotibar, 1 Urrutizkiña: 66 11 85
— TOLOSA —

Caja Laboral Popular

GORDE ZAZU ZURE DIRUA

— oOo —

ZOAZ GALDETZERA EUSKALERRIAN DITUAN 42 ETXETATIK

EDOZEIN ERRITAKORA
Gorosabel, 44 Urrutizkiña: 66 19 14
— TOLOSA —

Urkola Joxe

ARATEGIA
Mayor, 11
Urrutizkiña: 65 11 33
TOLOSA

Lizarribar Oñetakoak

GIZON ETA AURREN OIÑETAKOAK
Arostegieta
Urrutizkiña: 65 13 61
TOLOSA (Gipuzkoa)

Richar Argazki-lanak

Av. de los Fueros, 10

Urrutizkiña: 66 16 00

TOLOSA
(Gipuzkoa)

Calzados MARTA

OIÑETAKOTAN APARTA
Beñiere ez dira egiten zarta

— oOo —
A. Elosegi, 24
TOLOSA (Gipuzkoa)

ISIDORO SANTAMARIA

SENDAKINDEGIA TA
BEGI - IKUSMEN - GAIKAK
Ibar, 2
Urrutizkiña: 66 11 15
TOLOSA (Gipuzkoa)

ELOSEGI

TXAPELAK



Santa Maria, 4

TOLOSA
(Gipuzkoa)

EUSKAL GAIZTOZ

Nere aitona Xanti Iltzegillea eta, gero, nere aita izan ziren gure Tolosa eta inguru auetan azken ola-gizonak.

Ongi aski gogoratzen naiz argizkillarekin jaikitzen zirela bereala tiki eta taka malluketan asteko. Leendik, ikatz mokorren azpikoz ezkutuan zegoan sua auspo aundi artaz indarberritzen zen erein bizkor batez. Burni-zotzak, txingarretan ziztaturik, denbora aunitz baiño leen gori-gori aterako zituzten. Malluketarako prest zeuden, ta tiki ta taka burni zotzari iltze itxura ematen zioten. Amarrak bitartean katillukada esne beroa aski gauza izaten zen lan etengabearen aritzea. Amarrak aldean, batezere feria edo azoka egunetan, etortzen asten zitzaizkien bixitariak.

Gure sutegiaren bero inguruan eta gabiaren errebote artean euskal errietako euskalki guztiak mintzatu oi ziren. Goierrri eta Beterriko perratzailleak, perra-iltzeak nai oi zituztenak; itsasertzetako ontzigilleak, itsaso urrunetan barratuko ziren ontzientzat iltze bereziak eraman naiaz etorriak zirenak; iltze txiki eta etengak, eta lema-iltzeen billa zetozenak.

Olakoetan, amona edo ama zirenak sukaldetik lantegirako urrutizkin bat ba-litza, egurrean egiñik zegoan zulotik, galdetzen zuten:

—Gosaria, zenbatentzat?

Eta, laster, ola gizon multzo ura, aurrez-aurre illunpean zegoan Ler-txundineko sagardotegian, legatz edo bakallo kaxuela batez, sartzen ziren bere atsedentxo eta berriketaldia egitera. Ni, mutikoa, geroxeago ontzi ustuen billa eta eskupetxo baten billa joan oi nintzen sarri.

Euskera zen aiena! Erriaren biotzean sortu ta berotua. Esaera erri-kolaiak, txit errikoaiak. Ain errikoaiak gaur askori neologismoak idurituko litzaizkiete, ulertzeko gauza ez direlako. Zenbat esaera jator eta garbik ez ote zuten ies egin gure sutegiko kearen egaletan! Ura zen euskera! Ez zuten ulertu eziña bizkaitar itsastarrek eta nafar perratzailleak; Beterriko semeek eta Goierrrikoek; tolosar ola-gizonak aditzen zuan txit ongi besteen izkuntza, eta bestek tolosarrarena. Gure izkuntza zaarrak aien aotan gazta zaarraren gozoa eta bidebatez piperra zuan.

Bai, joan ziren beste bizitza batera guri erakusteko aski gauza zera-ramatela. Joan ziren, egun sasi jakintsu anitzek euskerari buruz ikas zitzaizketen aski gauza betirako isillera eramanaz.

Tolosako Kale Nagusian eta Agintari Kalean gutti ziren erderaz ze-kitenak. Orok euskeraz mintzaten ziren, atzerritik etorritako arrotz edo motzak izan ezik. Auek ere euskeraz ikasi bearrean gertatzen ziren. Eta baldar eta itz-totelka bederik, saiatzen ziren euskalduntzen.

Leengo batez, Albizu bertsolariak gogora arazi dit arrunt ixilpean iduki dudau au. Onen gurasoek eta nereek euskera garbia esan eziñik zebiltzennegatik ziotena:

—Ori, euskal-gaiztoz ari duk.

Argitasun bat zor zailo oni, gaurregun askok arras txarki ar bai-lezateke. Ez zituzten gizonak gaiztoz jotzen baizik bestalde, ikasten bedenik aalegintzen zirelako. Euskera mordoilloa, euskera txarra, euskera erdoitua, euskera arrotza, euskera gaitza itzegiten zutelako zen. Ez iztun zen gizona, baizik esaten zuten euskera mordoilloa zitzaian gaizto.

«UXOLA»

SAN JUAN S. L.

«EJ» / IRAR-ERTI-LANAK

Barrio Usabal —Zona industrial— Urrutizkiña: 66 19 23

— T O L O S A —

ZAMARRIPA

ORDULARIAK — ZILLARGINTZA — URRERI — ARGIZTI

Portal, 1 Urrutizkiña: 65 17 86

— T O L O S A —

Arategi ta Txerrikiak

JOSE MARI AROSTEGI

ZURE KUTIZIA ASEKO DUAN ETXEA

A. Elosegui, 26 Urrutizkiña: 65 19 31

— T O L O S A —



DAVANA

M. AYERTZA GARAJEA

AMERIKETATIK EKARRITAKO IBILGAILURIK EDERRENA

GIPUZKOA TA NAPARROAN ZABALTZEKO ORDEZKARIA

Cta. Pamplona, s/n. Urrut.: 66 10 25 - 65 14 81

— T O L O S A —

Gaztañadi (OLERTI)

Aita Onaindiaren langintzaren berri izateko ez da euskal liburuen bearrik. Nuna azaltzen da karmeldar onen deitura euskal liburuen artetik.

Pozik ikus genezake orain ere GAZTANADI elburuakin ateratako bildumatxoa.

Pozik bere asieratik. Emen degu Gandiaga, Arantzazuko fraille gaztea, bere euskal izaera gorde eziñik eta azaldu naiaz. Ala dio:

NOLA DITUGU ARTU
FEDEA, KULTURA?
EZARRI AL DIEGU
GURE KUTSU-ZERA?

EMAILLE ZINTZO ALA
LAPUR OTE GERA?

Ez dakit zergatik, baiña Gandiagaren itzak euskaldun geienentzat egokiak dirudite beti.

Liburuxkan aurrera goazela odol berria ere nabari da, betiko argi sendoen ondoan. Olerki gaztea dirudi Munia-tegiren ITURRIA-k:

ITURRIA BANINTZ, ITURRIA,
URA BANINTZ, URA:
UR MAITE,
UR EZTI,
UR LAZTAN
UR KUTUNA...
GIZONARI EMATEKO
BEAR DUEN MAITASUN
TA ARGITASUNA
EGUN BERRI BATEN
BIZIGARRI,
DIZTIRARIK ARGIENA!

Bildumatxo polita Onaindiaren oraingo au ere; aspaldiko idazleen zatiak eta berrien itxaropenak dakazkiena.

Zorionak euskal irakurle guziei.

Ene Ixil-oiuak

ALEGINAK NEURRIK
EZ

BUKAERAK, BEREKIN
ASIERA

Arozamenatar Jesus M.^a-k egindako olerkiak azaldu ditu Donostiako Caja Aorros Municipalak.

Arozamena degu euskal berriemalle Madrillen. Bere erako berriemallea. Aalegiñak egiten dituen berriemallea. Bere izaera gertakizunei lotuta daukaien gizona. Inork bezin ondo daki aalegintzeak zenbat on egiten duan. Askotan tristura sortuko diote inguruko edo urrutiko gertaerak. Bestetan, alaitasuna.

Alaitasunean alai, tristuretan triste, aalegiñak egiñaz beti, aurrera naiz. Gertakizunei lotuta, dana aurreratu naiz.

Bere elburua ere ala omen da:

ALEGINAK NEURRIK
EZ.

Liburuxka ontan ikus dikeke zenbaterainoko kezka duan egilleak. Banan banan, inguruak ikusi, urrutia nabaitu, geroaren itxaropenean beti.

Itxaropena, ez nolanaikoa:
BUKAERAK BEREKIN
DU ASIERA"
—AU DA NERE LUR GA-
NEAN
JARRI BEAR DANA—.

Dio Arozamena, berriemalle zintzoak, berri asko eman ondoren.

Otalora

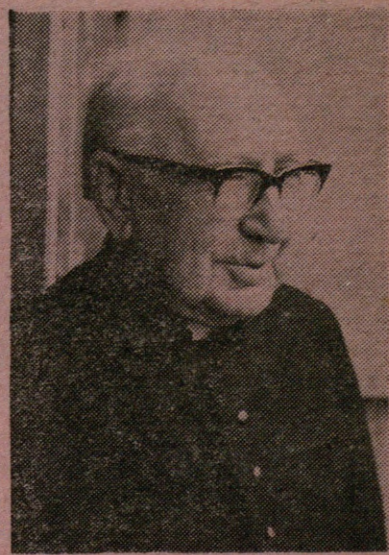
T O L O S A

Aita Gotzon Urrutia

Bizi da. Gure artean degu bere 81 urterekin. Euskal kulturaren eta bere erriaren alde, lana egiteagatik gorriak ikusia dago. Gaur bere bizitzaren arratsaldean, aurraren pozakin berak erein zuten azi txiki ura ikaragarritzko indarra artzen ikusten ari da.

Apaiza egin ondorean, Errioxako Santo Domingo de la Kalzadan teologia erakastera bidali zuten. An Kanpionen gramatika ikusi ondorean, euskeraren gramatikari buruz lan bat argitaratu zuan 1918 garren urtean. Gernikako Euskal Goi-ikaske-tako asteen itzaldiak egin zituan 1922 garren urtean, bat apaizei, bestea euskal zalei. Gaia, gaurkoa zala esan dezakegu: «Eliza ta euskera». Itzaldi au argitaratua dago. Batzuei etzitzaien ondo iduritu ta elizagintariei salatu zieten. Orduan Eijo y Garay, Gasteizko gotzai zan.

Gure klaretarra Euskal Erritik alde joan zan. Gero Parisera bidali zuten. Asturiasen egon alditxo baten ondoren azkenean Londresera dijoa. Inglateran bokazio billa ibili zan. Bere lana oni esker, gaur bost etxe dituzte Klaretarrek Inglateran. Orain bertakoek zuzentzen dituzte. Gure Aita Urrutia Inglaterako Probintziala izendatzen dute eta eskubide orrekin 1967 garren urtean Erromako billera nagusira dijoa. Erbestean Euskal Erriaren alde lan asko egiña dago. B.B.C. irratiatik euskeraz egiten zituen itzaldiak. Ori ere galerazi zioten. Ain urruti zalarik euskaraz idazten zuan gure aldizkarietan baita Z.A.n ere Inglaterako erritasuna eman zioten eta pasaporte inglesa dauka.



Aita Gotzon Urrutia
(«Aida» argazkia)

Gaur Euskal Errira itzuli ondoren, euskal kulturaren alde lana egiten ari da bere larogei urterekin. Biz-pairu idatz lan bidali ditu «Agur» aldizkariara eta argitaratu diozkate. Itzaldiak ere euskeraz ondo asko egiten ditu. Euskeraz mintzaten ari dala, ezin du bere poza gorde-rik euki. Entzun degu ondo Orexan azkeneko garizuma ontan, gizon argi onen ots gaztea, euskeraren maitasuna ta euskal kultura aberatsa. Erriak orrelako ereduak ikusi ondoren ez ditu bereala aaztutzen. Orrelako gizoni Euskal Erriak esker beroak eskeñi bear lieke, eta auek agertutako euskal maitasunari eutsi gogor.

Latzaga

Goikoetxea zedorri serbituko zera

MOTA GUZITAKO JANARIAK, INUN BAIÑO MERKEAGO



Conde Ibar, 1

Urrutizkiña: 65 17 53

— T O L O S A —

«Iruña» AKEITETXEA

Bixigarriak eta edari piñak

Urrutizkiña: 66 14 82

— T O L O S A —

SAGASTIBELTZA BURNI - LANAK

Apartado 67

Urrutizkiña: 66 16 26

TOLOSA (Gipuzkoa)

“NEREA”

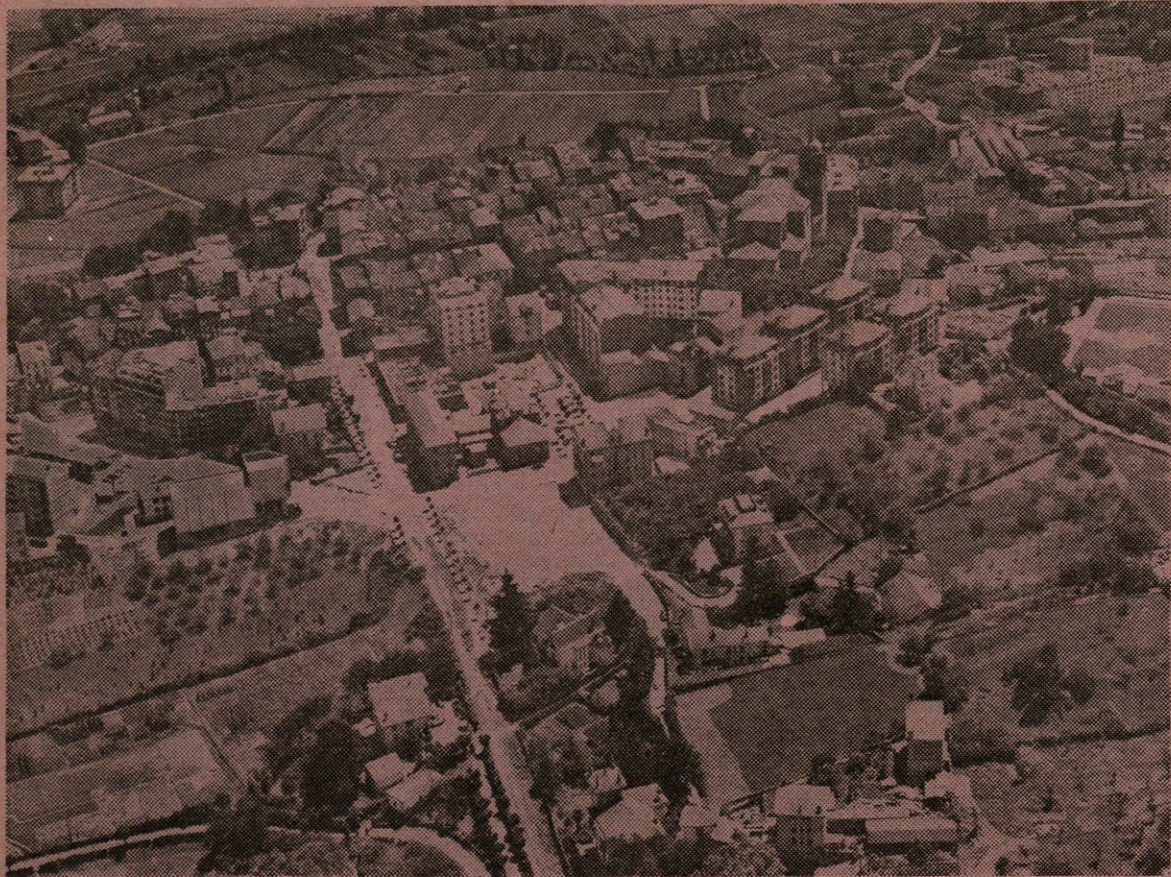
MERTZERIA

Herrerros kalean

Urrutizkiña: 66 12 35

T O L O S A

ERNANI



SAN AGUSTIÑEN ELIZA

Ernanin gaur mojen konbentua da San Agustin; baiña asieran etzan ala. Aurrenengo, San Agustin eliza, erriko parroki zarra zan. Gerora, erri eskubi-deak erregerengandik artu zituztenean, ernaniarrek goraxeago bildu zituzten bere etxe eta esiak; orduan, San Agustin Eliza, arresietatik kanpora gelditu zan.

Ontan, beste kontu askotan bezela, bere esku zeatza sartu zuan Fausto Arozena kondaira-zaleak. Eta oni esker, gaur Ernaniko Agiritegian, eskura dauz-kagu San Agustiñez kondaira-xetasunak.

Eliza onen aurrekaldeak bost-arku-apaindura ditu oso xumeak eta XIII garren gizaldi asierakoak. Erriko eliza, arresi barrura aldatu zanean, San Agustiñen elizatik bestera eraman zituzten, irudi eta elizkizunetarako bear ziran beste gauzak. Eliza onela, oso erantzia gelditu zan.

Baiña Jaunak asmatu zuan oker orren zuzenbidea. Juan Martinez Ereñozuren alabak elizaren itxura negargarria ikusi eta San Agustiñen ordenako moja batzuei eskeiñi zien parroki zaarra. Iruñeko gotzai jaunak artarako baimena eman zuan garaiz, eta erriaren borondatea ere ala agertu zalako, an jarri ziran San Agustiñen alabak beren bizitza Jainkoari eskeintzen.

1547 garrena zan urtea. Erriak eta mojak, elkarren agiriak sendotu zituzten. Agiri aietan mojen eskubi-deak geitxo estutzen ziran, eta 1574 garrenean beste agiri bat izenpetu zan, mojej eskubide aundiagoak

emanaz. Ala ere, Aita Santuak etzituan ontzat eman ez leenengo ta ez bigarren agiria.

Aurrenengo, Ereñozu jauna agertu zan eliza aren Zaigo edo Patroi. Baiña 1631 garren urtean, mojak erriari eskeiñi zion konbentuko elizaren Zaigo; ta erriak bereala onartu zuan mojen eskeintza.

Konbentu aretan Ernaniko familia askotako alabak eskeiñi zioten Jaunari beren Jainkozko biziera. Ereñozu, Zuaznabar, Agirre-Miramon, Bazkardo, Zubieta, Isasti, Altzega, Okendo, Miner eta beste deituradun mojen zerrendak erakusten du, erriko etxerik sonatuenak beren alabak konbentu aretara eskeiñi zituztela.

Urteak etziran samurrak izan Ernanirako. 1719, 1795 ta 1808 garrenengo urteetan gerrate asko sortu zitzaizkien mojej, ta auk pake-billa, Azpeitian eta Zarautzen gorde izan ziran. 1808 garren urtean, Frantziako soldaduak beren bizilekutzat artu zuten mojetegia, ta berriro aiek ondatua konpondu bear izan zuten 1825 garren urtean.

Orra nola joan zaizkien San Agustiñen alabei eta Ernaniko erriari beren urteak. Berriro emen datoz Sanjuanak! Gazteria, prest dago erria alaitzeko. Bildur gera mojak ere lo gutxiago egingo ote duten egun auetan. Txirritaren bertsoak berriro piztuko dira erriko ardangeletan.

Jai-giro

ERNANI

Ernanik beti izan du Euskalerrian sona. Donostiatik ez urruti, eta gizon argien jatorri izana, aintziñatik ikusi degu Gipuzkoako kondairan barna, gure lur ontako gorabeeretan naastua.

Utz ditzagun alde batera, Landarbasen ditugun Aitz-bitarteko aitz zuloak; utzi oraingoz Pozontarriko lepoan degun Marizulo izeneko leizea. Eta ar ditzagun edesti-aroko gertakizunak.

S. Gastamintzak bi agiri aipatzen ditu Ernaniko kondairan aurrenak bezela; baiña agiri oiek ez dute egia itxurarik. Fernan Gonzalez konde gaztelarrarena da 939 garren urtean jartzen duan leenengo agiria; ta Baionako obispadukoa, 980 garren bigarrena. Bi agiri auk ez dute kondairagilleen oniritzik jaso, eta ezin ditezke zentzuz onartu.

—oOo—

Urte illun aietako sasi aginik utzita, aurrenengo benetako agiria 1014 garren urteko Apirillaren 17 koa aipa dezakegu ziurtzat. Onen aldaketa bat gure egunotaraiño iritxi zaigu: Nafarroako errege Santxo III garrenak Leireko frailletegiari egin ziona da; ta bertan fraille nafar aiei, itsas-aldean Ernaniko lurretan eskeintzen zien San Sebastian izeneko bakartegia.

Agiri onen sendotasuna ere zailantzan jartzen du zenbaitek; baiña Ernaniren izena 1014 garrenetik egiña ontzat eman ditek guztien iritziz. Ordurako, erri bezela ba ote zan Ernanirik? Baiña kale aundirik eta erri esiturik bear bada ezpazan ere, esan ditek, baillara bezela zerbait izango zala ordurako.

—oOo—

Ernanik Nafarroa eta Frantziako mugak urretxo zituan, bere bizitza pake-girotan eramateko. Orregatik bere kondairan zear, gerrate askotan naastua ikusten degu gizaldirik gizaldi. Eta ernaniarrak maiz atera ziran bere lurretatik, Ondarrabiako erriari bere laguntza eskeintzera.

Nolanai, Ernani kondairan sartzen zaigun urte aietan, Nafarroako erregeen mendean zegoen; eta bai Iruñek eta bai Baionak, beretzat nai izan zituzten askotan Ernaniko lurrrak.

Gerra asko ortik sortu zitzaion erri oni. Ta gertatzen dana onelakoetan. Nafarroa ta Lapurditik zetozkion etsaiak menderatzeko Kastillako erregeren laguntza eskatu zuten. Onela Kastillako Alfontso

VIII garrenak eskeiñi zion babes ori.

Ernanik ezto gorde bere erri agiririk; sarri suak galdu baizituanango liburu ta kondaira-paperak. Baiña ala ere, arritzekoa da erri onek ain aberats izatea bere agiritegia. Erri esitu bezela, ala ere, esan dezakegu, bere asiera XIII garren gizaldian izan zuala.

Gerora, Gipuzkoan erri nagusienetakoa izan da. Orregatik, Ernaniko ordezkariak bere aulkia Korregidorearen eskui-aldean zeukan Batzar Nagusietan.

Luzeegi joko luke urterik-urte arrazkeroko kondaira eskeintzeak. Beti ere Ernani, aurrerapenari, jakintzari eta industriari gaur sortu zaizkion bideetan bizi izan da; ta azken-urte auetan kanpoko jendea ere erantsi zaio, bere antziñako usaia zerbait aldatuaz.

—oOo—

Ala ta guziz ere, Ernanik bere euskal nortasuna zintzo gorde du bere kondairan. Nork ez du eza gutzen Aita Kardaberaz erriko seme jatorra? Nork ez daki Iturriaga ipuigillearen berri?

Giro orri jarraituaz, Ernanik gaur bere ikastolak irikiak dauzka bertako aurrentzat. Euskerak orrela ba du erri aretan bere euskaltasuna gordetzeko gaztelu erosoena.

Ikastola oiek orain pake giroa bear dute. Zoritxarrez, beste erri batzuetan bezela, emen ere, sartu da gure arteko burruka eragabea. Bataren eta bestearen iritziak pakez agertzen ikasi bear degu, guztiok gure izkera eta jakintzaren alde jator eta egikor jokatzeko.

Txirrita bertsolariak beste mundutik begiraturen bat botako dio San Joanetan bere erriari. Ta pakealde joko du bere bertso arekin:

Asko dirade nai lutekenak mundu danian nagusi,

pakian bizi diran kristauak bere soldadu ta guzi.

Orlakuari tira atzetik joan dedilla igesi;

gerra nai duan gizonak ez du salbaziorik merezi.

Bertso onekin «ordago» egin du Txirrita aundiak, eta gu prest gauden pake-giro orretan San Joanak pasatzeko Ernanin.

Amillaitz

iradi

DRUGA-GAIK — USAI GOZOTEGIA

Kale Nagusia, 40

Urrutizkiña: 35 96 25

— ERNANI —

ERNANI

Gaurko galdera batzuk

San Juanak su garbitzalea ta lizar adarrez apaindutako etxe sarrerak dakarzkiguten pesta buruak. Noiztikakoak ote dira hoiek?

Dakigunez, bere biziko arreta omen zan sasoi batean ohitura etxe sarrerak nork obeto apaindu ta nork txukunago ipiñi.

Goizean egun sentia orduko, etxe sarrera geienak, guziak ez esate arren, apainduta aurkitzen ziren lizar adarrez. Goizeko seirak edo sei t'erdia ingururako herriko musikalariak S. Juan'en ereserkia joaz kale guziak alaitzen zituzten.

Garai batean gaur gazteek eza gutzen ditugun "azeri-dantza" "so-ka-mutur" ta beste zenbait orrelako gauz etziran San Juanetan egiten, Inauterietan baizik, dana dala, gaurko San Juanetan sartuta ditugu lehen Inauterietan egiten ziranak.

Bezperatik San Juan eskia, Txirrita zana bertsotan, Portu'ko Kaxiano laguntzaille eta Jose Antonio Mandaburu auspo soñuaz eskeia egiten zuten.

Oietaz aparte mutil-kuadrilla dezentea osatzen omen zan eskerako.

Auspoa liburutegiak jasorik ditu Txirrita'k botatako zenbait bertso eskerakoak, hoietako liburu batek atereak dira bertso hauek indiano bati boteak:

— 1 —

Okela sueltu izan ezkerot
etzait gustatzen arrayik
zure etxera etorriko naiz
falta ba dezu morroyik

— 2 —

Neri gustatzen zaitena da
beatzik arte oyian
bañan amabik ingururako
an izango naiz mayian

Horrela ibiltzen omen ziran zerbait espero zuten etxe ataritan bertsoak boteaz ta SAN JUAN!!! ijua egiñaz.

Ogeita amazpiren bat sagardotegi ba omen ziran kale Nagusia, Andre Kalea (Kardaberaz) ta Karkaba'n zegozenak kontatuta, herri barruan alegia, herrikan kanpokoak aparte jota.

Adarragaenean beste hauxe bota omen zuen:

Neguan sagardo ederra ba du
udaren txokolatia
oiek badute jendea gobernatzeko borondatia.

Pentsatu besterik ez degu zer giro izango zan garai haietan gure herrian, euskal giro ta aldarte on aldetik, Euskera bizi-bizirik genduen artean, gaur besterik da naiz ta herri berean bizi. Pedro Maria Otaño'k gure herriari jarri zizkion bertsotako batek, honela dio:

Euskaldunen oiturak
ta gure izkuntza,
jakin nai dituenak
joan bedi aruntza,
nola euskera dagon
ia ume zurtza
ao sapai txarrekoak
nai diote bultza
Ernani zu zerade
ezti onen eultza.

Ez dago begira gaur Pedro Mari Otaño! Beste era bateko bertsoak aterako lituzkeala pentsatzen dut, gure herria erduztat jarriaz ez beifnepein.

Era bat giro ezberdiñak dira ordukoa ta gaurkoa ta ez da erreza ordukoak erantzuten duten ta gaurkoak ez ote dugun erantzuten azterten.

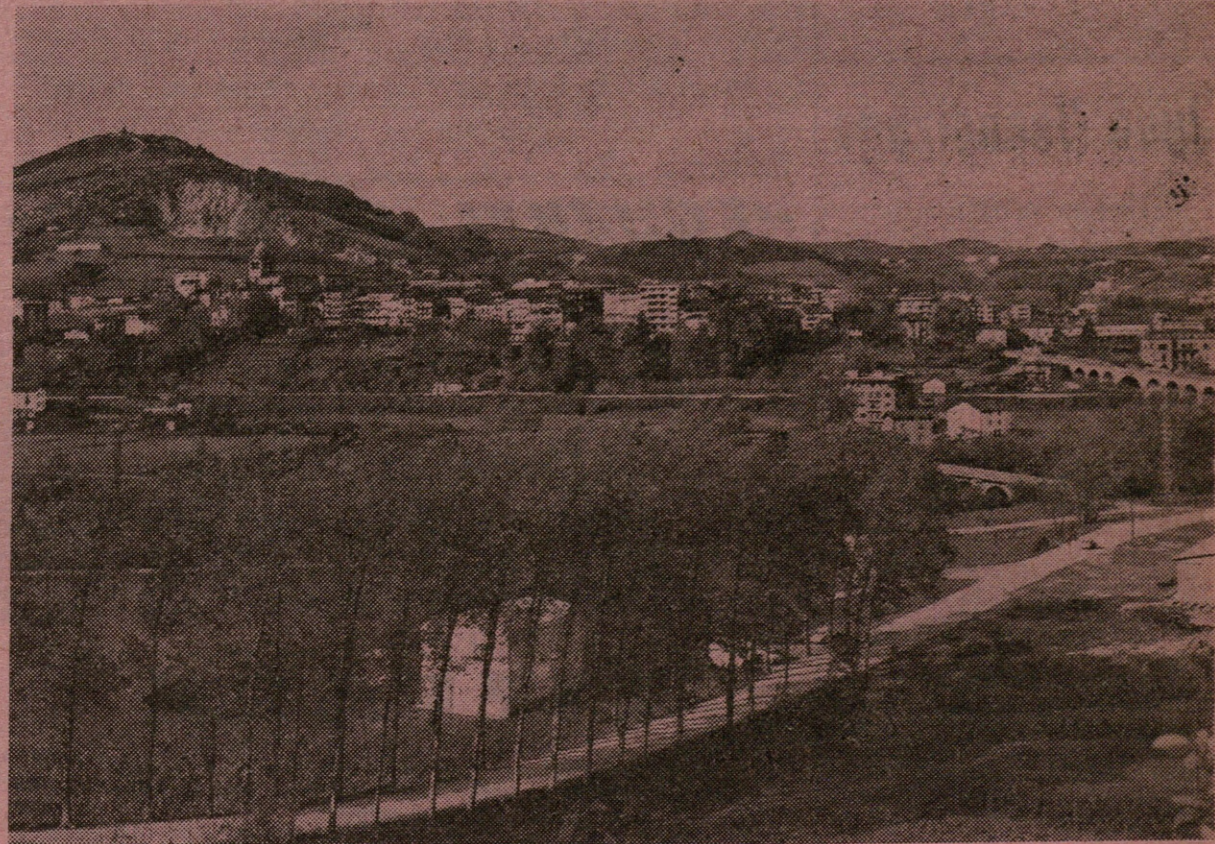
Garaiean garaieko arazoeri eldu bear zaiela badakigu erromantiku bihurtu ez gaiten, bañan beste alde jakingarri da kondaira, gure arbasoak izan zituzten esperientziak jasota gaurkoari lotzeko nortasunik ta izaerik galdu ez dezagun.

Izkuntza, nortasun bakoitzaren zatirik garrantzitsuenetako bat da. Zer egin dugu ta zer egiten ari gera geuron izkuntzarekin?

aurko giroari begiratu beharra daukagu giro baten ondorena gerana pentsaturik ta euskaldunok euskaldun eta herri bezala zabalitzeko girorik ez dugula garbi nabaritzen da.

—oOo—

"Aukeran dagoanak neketa berekin" gure esaera zaharretako batek hala dio. Neri ere beste hain-



beste gertatu zait lerro hauek jarritzen asi naizen gaiean. Badago zer idatzi, ba dago zer esan, ba dago zer egin, bañan ez da erreza gauza bat esaten ala egiten, gure artean ditugun mugaketak ikusi ta gero.

Bizitzari erantzun jator bat eman nahi dion gizarteak, bizitzak dituen alderdi guztietan eta gaurkoari begiratuta batikbat, mugaketak oztopoak aurkituko ditu, ifungo alderdirik ez, benetako laguntzarik ez beintzat eta zerbait aurkitzen degun garaiean interes personal batzuek dirala merio. Hauxen da gaurko giroari begiratuta helburutzat dugun asmoa arazo guztietan.

Herri miña, gizartekiko maitasuna, elkarrenganako errespetoa, aizeak daramakin hitz eder batzuek besterik ez dira. Zapalketa, gorrotoa, injustizia, ezjakintasuna, gaurko aize motak astintzen gaitun giroa berriz.

Merke hain merke ere saltzen dugu gure bizitza, gure izaera. Guzia egiña ikusi dugu, guzia egiña eman bait digute ta guk ezin genezake ezer egin, ezer esan, ezertxo ere asmatu ta gure bizitza ho-

rrelaxe doa asto handi batzuen antzera, arre ta iso, hitz hoiexen jabetasuna bakarrik dugula.

Ez ikaratu, gauza guziak ez dira hain beltz. Ikusi besterik ez degu bestela gure artean sarritan entzuten ditugunak: halakok hainbeste eman omen dik ikastolarako. Beste halakok berriz jakintza sailletako hainbeste eskeiñi omen dik da abar. Hori da jokabidea (atzaparrera txistua botata igurtzitzen ari naiz une honetan), hori da herri miña! hori da gizentasuna! eskerak hoiel!, danok hori egingo ba'gendu!

Ta bitartean zakurraren putza. Bitartean eman ditugun diru pitzar hoiak nundik interes haundiago batekin batuko ote ditugun, kalkulo guziak aterata gaude.

Horixe da gertakizuna malla guztietan eta gure ekintza gehienetan. Ikusi ta gertatzen ari diran arazoeri lotuta jokatu bear dugunik ezin uka ta ez dezagun pentsa elkar engañatzen edo engañatu nahiean luzaro ibiltzerik.

Eman dezaigun begirada arin bat gure herriaren kondairari ta egin dugu beherakada beldulgarria

dala garbi ikusiko dugu, batez ere azken urte hauetan. Nun da gure nortasuna? Nun gure izaera herri bezala? Nun gure herri miña? Bakoitzak asma lezazkean beste galdera asko aidian gelditzen dira. Ta neri sarritan irratitik entzuten detan abesti baten hitzak datozkit burura: "herri baten bizitza herri baten arima ari dira hiltzen".

I. Zubeldia



ORDIZIA

ERRREDIZAK — MERKENAK, ONENAK ETA APAIÑENAK ARKITUKO DITUZUE EMEN
— 1933'garrenean legetua —

ERAKUSTEGIAK

ORDIZIA'n: Lantegi-ondoan — Urrutizkiñak: 88 11 16 - 88 11 92

ERNANI'n: Izpizua, 21 eta 25 — Urrutizkiña: 35 00 54

ERNANI

ANTXON ADARRAGA

GOZOTEGIA

Urrutizkiña: 35 04 02

— ERNANI —

Juan Usandizaga

ARATEGIA TA TXERRIKIAK

Kardaberaz, 39

Urrut.: 35 95 61 (Arategia)
35 94 60 (Etxea)

— ERNANI —

FRONTON bar

OTORDUAK ETA EDARIAK

Kale Nagusia, 5

Urrutizkiña: 35 99 33

ERNANI (Gipuzkoa)

ETXE-TRESNAK

AMEGAR

Sukaldeko erredizak

Txirrita Kalea, 15

Izpizua, 27 Urrut.: 359125

ERNANI (Gipuzkoa)

Esna! opil-gozotegia

Izpizua, 7

Urrutizkiña: 35 94 83

ERNANI (Gipuzkoa)



MANUEL MUXIKA

“AXALA”

Margogintza ta apaingintza — Paper margoituak
Atzurdin eta zuraren itxurakoak

Barrio Liceaga

Urrutizkiña: 35 95 36

ERNANI — (Gipuzkoa)

«zulaika» arazogintza

MUGARAKO AGIRIAK, GIZA-AGIRIAK, e. a.

Mayor, 2

Urrutizkiña: 35 94 94

ERNANI — (Gipuzkoa)

“EGUZKI” Perfumeria

«APAI NTZ EKO SALOIA»

Mayor, 45

Urrutizkiña: 35 93 33

ERNANI — (Gipuzkoa)

«zabalegi» joskintza

ALKANDORAGINTZA — OIÑEKO GINTZA...

Izpizua, 17

Urrutizkiña: 35 98 01

ERNANI — (Gipuzkoa)

LIZEAGA

Burnitegi-gaiak — Esku-erakutsietarakoak — Ontziak
Kristal-gaiak — Elektrika-indarrekoak — Eize ta Arran-
tzarako salgaiak

Mayor, 29

Urrutizkiña: 35 96 44

ERNANI — (Gipuzkoa)

BAR «INAXIONEA»

ARDO BELTZA TA AKEITA BERE BIZIKOAK
Taberna asko dirade, baiñan
aukeratzeko uanean,
bildurrik gabe aukeratuta,
sar zaite «Inaxionean».
kafe ta ardo txit bereziak,
merke ta aukeramenean.
Edan lasai ta bizi zaitezte
olako gozamenen.

Perkaiztegi, 35

Urrutizkiña: 35 92 58

ERNANI — (Gipuzkoa)

LEOKADISTI

LIBURUTEGIA — PAPERTEGIA

Avda. Juan de Urbietta, 6

Urrutizkiña: 35 92 29

ERNANI — (Gipuzkoa)

PAPEREZKO POLTSEEN LANTEGIA

Franzisko Ormazabal

PAPEREZKO POLTSAK — BILTZEKO PAPAERAK

Mayor, 55

Urrut.: 35 02 19 - 35 90 51

ERNANI — (Gipuzkoa)

arregi ERREDIZAK

ATOZ GURE ETXERA ERAKUSTEGIA IKUSTERA

Elkano, 10-12

Urrutizkiña: 35 94 46

ERNANI — (Gipuzkoa)

«ETXARRI» FOTO

ARGAZKI-ARGITZEAK — ARGAZKI-ZALEEN LANAK
EZTAIETARAKO — FOTOKOPIAK BEREALA

Plaza España, 9

Urrutizkiña: 35 90 00

Avda. Juan de Urbietta, 10

Urrutizkiña: 35 97,62

— ERNANI —

General Mola, 34

— LASARTE —

Urrutizkiña: 36 14 84

Iruretagoiena liburutegia

LANDOLETARAKOAK — IKAS TOLETARAKOAK

IRRI - JOLASETARAKOAK

Mayor, 34

Urrutizkiña: 35 03 78

ERNANI — (Gipuzkoa)

ARAMA

«FENSA» — TXIMIST-INDARRA INDUSTRIARAKO ETA
AUTOMOBIL LENTZAKO ERE BAI

Perkaiztegi, 23 (Atxietas)

Urrutizkiña: 35 91 21

ERNANI — (Gipuzkoa)

COLOWAL

PAPER MARGOZTUAK
Sendakintza-tresnak - Etxerako elektrika apailuak
VILLA MANOLO

MARTUTENE

Kardaberaz, 41

Urrutizkiña: 35 94 31

ERNANI — (Gipuzkoa)

«NOVEDADES AMBOTO»

«LA MODA» ERA GUZTETAKO JANTZI SALGAI AK

K. Nagusia, 54

Urrutizkoa: 35 05 57

ERNANI — (Gipuzkoa)

Antonio Iradi

UR-BILLATZAILLEA — RADIESTEISTA — LUR-AZPIKO URAK
MIATZEN ETA BILLATZEN AITUA



Mayor, 40

Urrutizkiña: 35 96 25

— ERNANI —

GORROTXATEGI'TAR LUIS

GORROTXATEGI'TAR LUIS
GARAGARDOAK — TONIKAK — GASEOSAK e. a.
«GURELESA»REN ZABALTZAILLEA

Kale Nagusia, 40

Urrutizkiña: 35 93 56

— ERNANI —

AUZMENDI



Urrutizkiña: 35 01 54

— ERNANI —

Arregui Etxea

EUNAK, SOIÑEKO GINTZA, BITXITEGIA

Izpizua, 13

Urrutizkiñak: 35 95 14 - 35 91 03

ERNANI - (Gipuzkoa)

Pi de la Serra, Francesc

Ekainaren 4ean Donostiako Antzoki Zaharrean (Teatro Principal), arratsaldeko zortzietan, funtzio bakarrean, katalandar kantari den Francesc Pi de la Serra-k kanta saio kementsu eta berezia eman zuen.

Saio hura, lehenago Pete Seeger-ena bezala, Ez Dok Amairuk eratu zuen, kantari herriko jatorrekin Euskal Herrira ekarrazteko hartua dadukan konpromisoari jarraituz.

Jende ugari bildu zen jaialdi hartara, eta ez dut uste inor damutuko zenik. Bestalde, uste dut hara bildu ziren denok Donostian aspaldian eman den kantaldi interesgarriena entzuteko okasioa izan zutela.

Hala ere, teatroa etzen osorik bete. Eta pena da, Pena, batez ere, joan etzirenezat. Pi de la Serra entzutera ez joatek gauza bat adierazten du garbiki: jendearen borondateak, nahiz eta egunero eta gaueko mitoen eta mitolojien aurka lehertu arte garaxika jardun, izen eta sinbolo zaratzatsuen deia hobeki erantzuten diola egitazko errealtate baliotsuei baino.

Izan ere, Pi de la Serra (antzoki zaharrean bildu zirenak lekuko) Europako kantari herriko hobereen artean dagoela uste dut. Eta hau ez dut pasioak itsututa esaten, hotz hotzean baizik. Hain zuzen, Pi de la Serra ez da jendea berotzen duten horietakoa, konbentzitzen dutenetakoa baizik. Eta Katalunia bezalako herri bateko kulturaren adierazle izan beharrean, Ingalaterra edo Frantziakoena izanen balitz, zalantzarik ez dut bere izena, publizitatearen hegaletan (eta merezimendu osoaz), askoz ere famatugo eta sonatuago gendukeala orain dena baino.

Baina gu batzuetan ez gara, dirudineez, gehiegi enteratzen. Ameriketako kantari "folk", "pop" eta besteak ondo ezagutzen ditugu, ize-

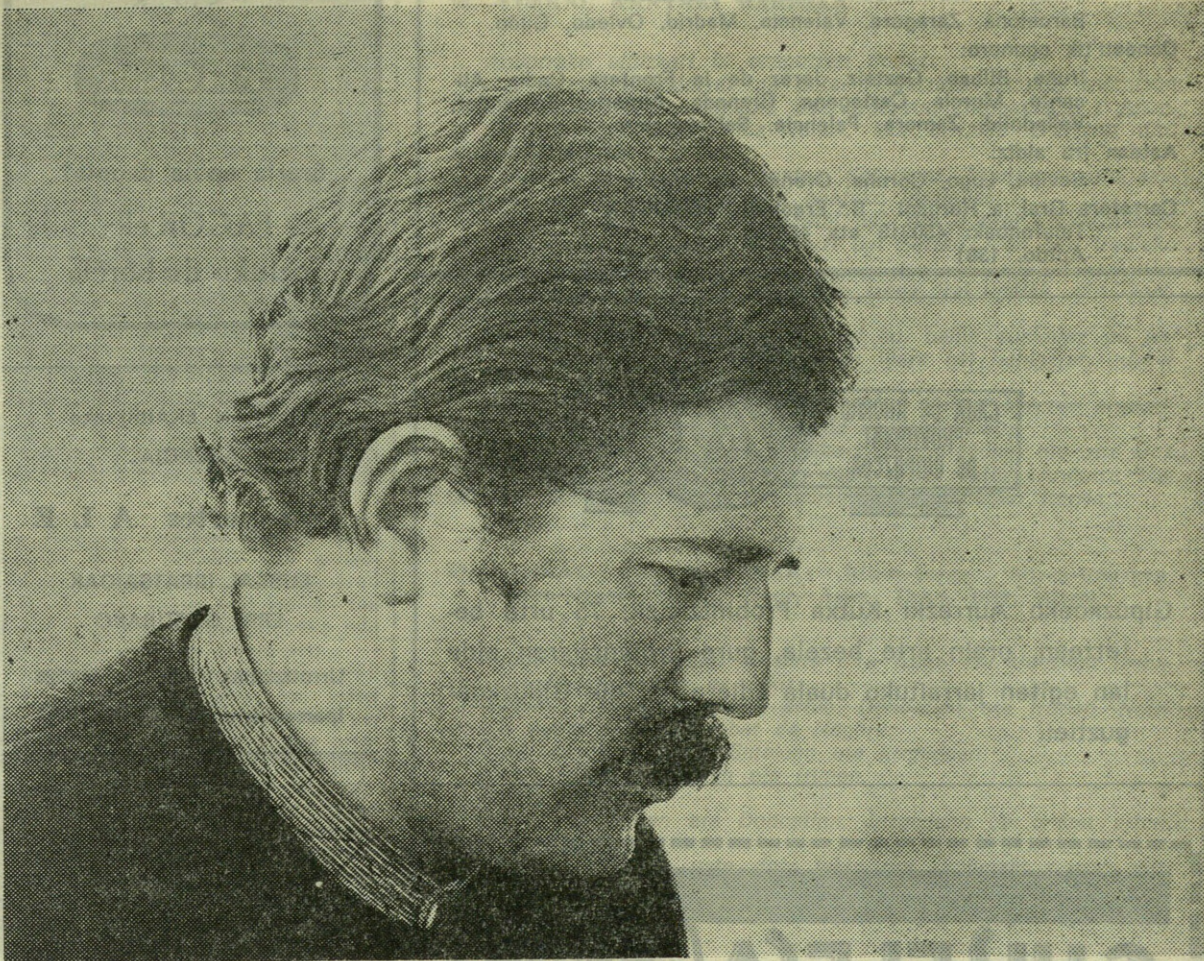
nez behintzat, eta beste gabe estimatzen. Handik datorrena, esate baterako dena da sakratu (hontan adierazten da gure gazteria inkonformista zeinen inperialismoen aurkako den...). Orain, Katalunian gertatzen denaren eta dabilen jendearen berri, hortaz askorik ez dakigu. Jakiña, atalunia oso urruti baitago (bosteunen bat kilometrotara).

Nik ongi deritzat mundu osoko gauza baliotsuak ezagutu eta estimatzea, baina hauzotik hasita.

Esaten nuen bezala, Pi de la Serrak entzulea konbentzitu egiten du. Trukorik eta zaratik gabe; la-saitasun osoarekin. Izan ere, hortarako behar diran kondizio guztiak daduzka, eta gainera kantari langile eta musiko guztiz trebea da.

Berak, kantarien mundu ttipi hontan sartu zenean, sarrera hori "Els Setze Jutges" izeneko taldean kitarra jotzaile bezala egin zuen. Garai hartan, orain hamaren bat urte, talde hura katalaneraz kanta berriak sortzen eta kantatzen hasia zen. Eta, normala den bezala, taldeko haiek borondate on gehiago zedukaten preparazio eta teknika baino. Pi de la Serrak, orduan, kriterio eta heziera musikal nagusiago haiek taldearen zerbitzurako jarri zituen. Baina gero, denbora pasa ala bera ere kantak sortuz eta bere tematika berezia osatuz joa zen; eta azkenik hasierako talde hura, aldakuntza asko zela medio desegin zenean, kantari bakar bezala bere nortasuna zeharo finkatua eta defintua geratu zen.

Pi de la Serra, batez ere, humorista bat da. Baina bere humorea oso garrantza, ohargarri eta kritikoa da. Berak nabarmentzen dituen jokabide, egoera, estruktura, eta gizartearen eguneroko ohiturak ez dira entzulea patxadan uzten dutenetakoak. Batzuetan ironia finiez baliatuz, besteetan kritika eta karikatura garrantzez, bere inguruaren eta inguruko jendeen gora-behera, kontradizio, mixeria, pre-



Pi de la Serra pentsakor, milla kezka argitu nahiz.

mia eta farregarrikeriak denak agirian eta tripaz gora jartzen ditu.

Horrelako jokabidearen aurrean bat harrituta geratzen da. Donostiako entzuleak, konturatu nintzan, seriohasunetik farrera eta farretik irrifarrera usu eta fite pasa erazten zituen. Eta kontuan har, esaten zituenak bere hizkuntzatik gaztelaiara itzuli behar izan zituela. Pi de la erraren saio bat han Katalunian etzutea benetan gauza bitxia izanen dela iruditzen zait.

Orain lau urte bere lehenengo disko haundia argitaratua izan zenean, diskoaren azalerako Raimonek eskribitu zituen hitz haiek ai-

patu genezazke. Beste gauza batzuen ondoren, honela zion Raimonek: Bere kantetan agertzen diran esaera gogor, leun, garrantz eta sakonen antologia ttipi edo zerrenda bat muestra bezala egin nahi izatea, bukaerarik gabeko lana genduke. Pi de la Serrak argitaratuak eta oraindik argitaratu gabe daduzkan kantetan, gure garaia eta gure herria ulertzeko kakorik garrantzitsuenetakoa dadukagula uste dut. Kanta espresio-bide bezala hartu dugun guztietatik, entzuleari gehien eskeintzen diona Pi de la Serra dela uste dut. Entzun, proba bezala, disko hau".

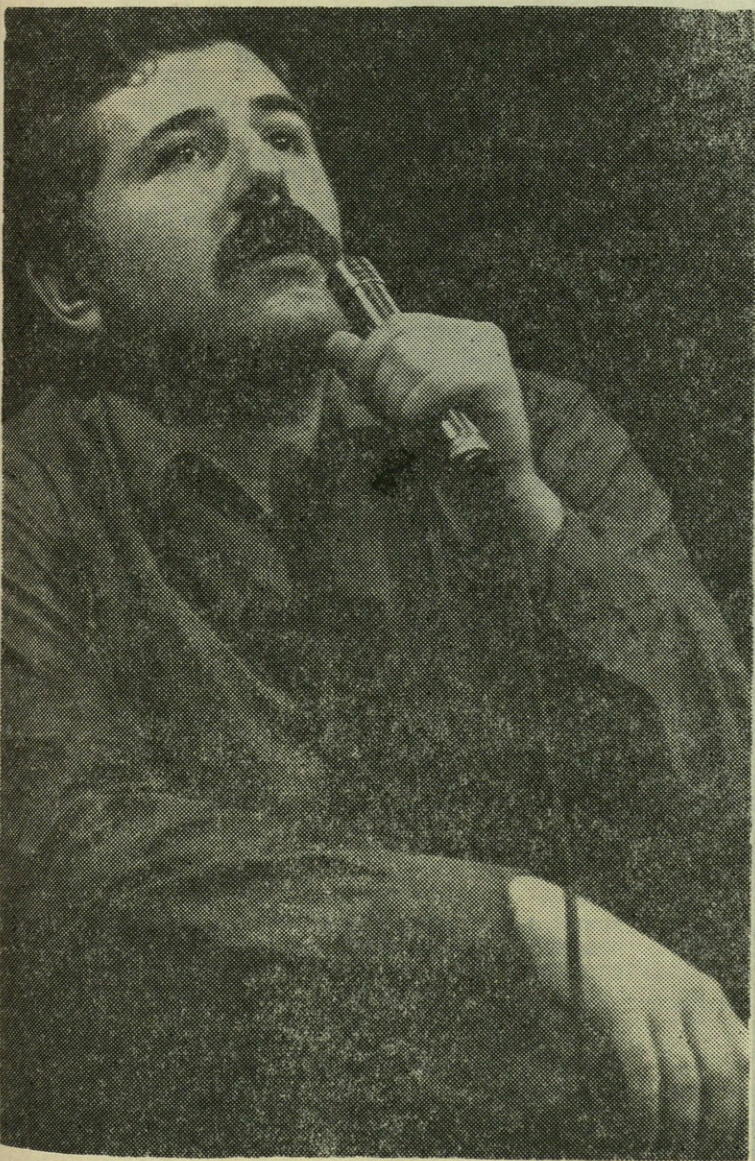
Raimonen iritzia geure egiten dugu. Bi kantari horien jokabidea

ezagutzen dugunok, ba dakigu zenbat oztupo, kritika zikoitz eta alukeriaren gainetik pasa behar izan duten beren lana aurrera eraman ahal izateko.

Herri baten izateari, hizkuntzari eta problemei loturik hainbeste urtez jardun diran bi hauek, gaurko Kataluniako kantaera sakon eta kritikoaren buru eta bide-erakusle bilakatu dira. Hori ikusi nahi ez dutenei, kaka esaten diet.

Ea Pi de la Serra maizago entzuteko okasioa prestatzen dugun. Mereziko luke, eta bera Euskal Herrira berriz ere gustora etorriko litzake.

Xabier Lete



Pi de la Serra, kantuz ari.

T E L L E R I A R T E

SAN JUAN JAIK - TELLERIARTEN

Erri-agintarien laguntzaz beste, auzoko gazteriaren babesean San Joan Bataiatzaile, auzo-barrutiko zaindariaren ospez, il onen 23, 24, ta 25'erako ikuskizunen egi-tamua.

23 an

Illuntzeko 8 t'erditan.

Zumarragako trikitixa ta txistularien kale-jira alaiez, jaien asiera. Ondoren antzin aituren arira, arbola zutitzea, ta San Juan-sua, auzotar gazte ta zaarrek bertan dirala. Egunari bukaera EUSKAL-ERROMERI alaia- rekin emanaz.

24 ean

Goizeko 8 etan:

Txistularien kale-jira.

10 t'erditan:

Erri-agintari ta auzotarren billera kale nagusian. Abian, agintariak buru dirala, **ERRIAREN ESKEINTZARA-KO** antolamentuz, eta lagintza bakoitzaren opalgaiz, Meza-Aundirako irteera Juan Bataiatzailearen Elizatzora.

11 tan

Gorrotxategi ta Etxeberria bertsolari sonatuen ekitaldia. Tartean Xabier Saldias kantariaren saio entzungarria dala.

Arratsaldeko 6 etan

Bigarren bertso saioa.

7 etan

Kaxiano eta lagunek, biribilketa kalez-kale. Ondoren, aipaturiko soinu-jolleen gain, dantza saioa gazteen alaiagarri.

Egunaren buruan, goizetik, 11 etatik 1 etara, ta arratsaldetik, 5 etarik 7 t'erditara, Bola-joku ikusgarria.

25 ean

Egoardiko 12 etan:

Illak diran auzotarren aldeko Meza-ixilla. Ondorenean soinu-aldi bat eskeintzen dalarik.

4 terditan:

Auzoko umeentzat jai-giro aseroa, sari ugariak banatuaz.

Illuntzeko 8 rak ondoren:

Dantzaaldiak Kaxiano ta lagunen gain. Onenbestez San Juan jaiak bukaera ematen zaielarik.

1971 Ekaina.

Ugaz

TRANSPORTES

azkar

ERAMAN - EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK
Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donosti'tik egunero:

Iruña, Bilbao, Gasteiz, Jerez de la Frontera, Cadiz, Alicante, Murcia, Cartagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca-ra.

Astean iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo'ra.

Carretera Gral. a Hernani - B.º Ergobia - DONOSTIA

Telefonoak: 450313 eta 459723

Aptdo. 1381



Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialak, 75 urte betetzean, orain arte bezela, gure Probintziaren alde lan egiten jarraituko duala adierazten die Gipuzkoar guztiei.



Eraria opola dago!

FAGOR'ek
oztuko du berela

ERAMAN - EKARRI'rako
AGENCIA

Transportes A L E

BUSKAL IRRATSAIOAK

ERRI GUZTIRAKO

Urrutizkiak: 421369 - 427726

Iparraguirre, 8 - DONOSTIA

MITXELENA

BITXITEGIA - ERLOJUTEGIA

Euskaldunak eskatu salneurriak (deskuentoa)

Avda. de Francia, 1

— I R U N —

ATE OPARIAK

JATONTZI TA MAI - TRESNAK

Victor Pradera, 2
Urrutizkiña: 425700

D O N O S T I

**JOSE ZINKUNEGI'REN
OPTICA BERRIA DONOSTIAN**

URTIETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

HERNANI, 4

DONOSTIA

GUKELESA

Gipuzkoa'ko iz. Naparrosa'ko esne onenakin gertatutako esnekiak:

- Esne Pasturizatus
- Esne sodika (esterilizatua)
- Esne autua
- Esne-gaita
- Gurina
- Xegar
- Botidunak

Igara auzoa - Apart. 213 - Urrut. 29060 (lan art) — DONOSELA



Bodegón

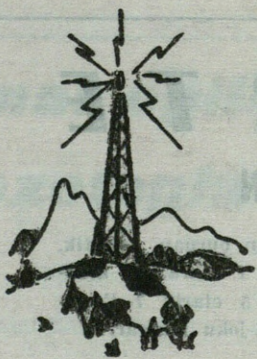
Alejandro

Alejandro'ren Bodega dago
Donosti'ko txoko baten,
bein ezagutzen dutenak zintzo
takite aruntz joaten.
Nai dan aukera ba-dezu beti
jaten bezela edaten,
oberik ezin arki dteke
marke ta ondo ematen.
Fermín Calbetón, 4

DONOSTIA

Baserriaren alde

EUSKAL ETA ERDAL



Caja de Ahorros

Municipal de San Sebastián

Banen baneko aziyak
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak

Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea

Torelavega'ko Perira joan

Baserri, lur-tresnak ta abar
eterriak

Ez Merkenak**Bai Onenak!**

Janari bidez izaten dira
ganadu on, indartsuak,
Eta nora jo jakin bear du
baserriar burutsuak,
Berebiziko aragi pilak;
gaitera esne putzuak,
Oiek guziak berekin ditu
Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA**ERREENTERI****ECHABE**

ETXABE'REN
Mueble - Etxea

Fuero'en Enparantza

Urrutizkiñak: 84 10 78

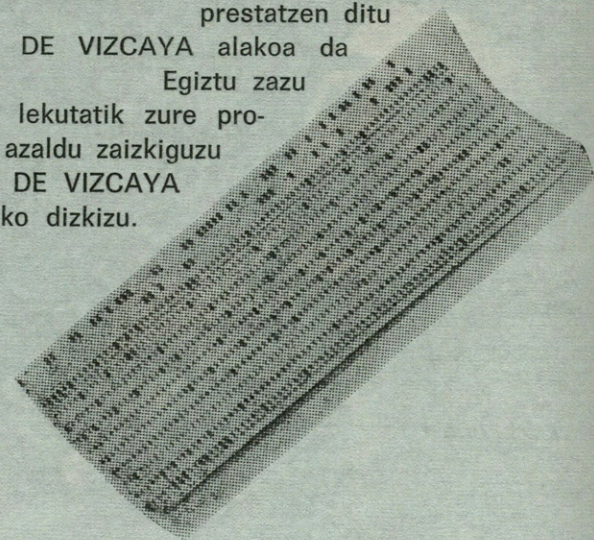
84 11 21

ZARAUTZ

Mailla guztietako zerbitzuak azkar eta
gaurkotasunak eskatzen dituen eran
prestatzen ditu

BANCO DE VIZCAYA alakoa da
Egiztu zazu

Edozein lekutatik zure pro-
blemak azaldu zaizkiguzu
BANCO DE VIZCAYA
zuzenduko dizkizu.



V
BANCO DE VIZCAYA
beti aurrean daukazu

LIBURUAK

IRATZEDER-en GURE GAZTEAK eta FEDEA ARTIKULUARI IARDESPENA

OTOIZLARI izeneko aldizkaria Belok-eko beneditanoek dute argitaratzen. Naiz prailendako bereziki idatzia, lapurtar euskara garbiaz berri interesgarriak irakurtzen al dira. IRATZEDER olerkari minbera, aski ezaguna da gure Herriko lau bazterretan; hau da paper horren zuzendaria. Belokeko prailletgia, Baxenabarre iparraldeko muga-mugan dago, bazter etxe batzuk oraindik eskualdun dirautela.

62-OTOIZLARI azken numeroan, oi ez bezalako artikulua bat dakarra Iratzederrek, interes handikoa, GURE GAZTEAK eta FEDEA izenburua duena. Behar bada gai hau Iparraldeko euskal gazteentzat egokiago da, gure arteko gazteentzat baino; hala ere, zerbait halakorik gure aldean automaten dela iduri zaigu, eta denentzat on da gai sakon hauek zerbait ukitzea noizean behin.

Iratzederrek izkiritzen du: «Aunitz gaztek, haur eta gaztaroko arte hortan, fedea galdu dutela diote... Tipitiki emana izan baizaiote eta kasik bortxaz, beste erakaspenguziekin... Beren burua bortxarik gabe eta libre nahi dutela diote... Fedea ez duela balio, bakotxak egin hautuaren ondorioa edo ondokoa ezpada...».

Eta Aita berak galdegiten du: «Zer diozu zuk? ez ote zinuke gertakari bat edo beste aipatzeko-rik gai hunen argitzea». —Bai jauna, iardesten aal ginuke; gazte bat edo bestek konfidantza apur bat erakutsi dautenen parada izan

dutanez geroz, uste dut aski garbi xilatzen dituzula gazteen kezak, eta bai erremedioak ere; baina obratzeko zailak halaber.

«Munta handia luke aitor lezauden, diozu, zer duten gu ganik igurikatzen». —Ezdira batere gauza ttipiak, diogu; adiskide bezala mintza zaiezula, dudarik gabe, ez apez edo maisu bezala. Lehen lehena, gazteak urbiltzeko, iraganeko elizagizon askoren hutsak aitorzea dela, iduri zait, bide segurua; ezta beraz, gauza erraza, gazteen konfiantza berriz biltzea. Xede huntarako, ezdirala komeni iduri zaigu, gazteak goratik mintzatzea, ez eta Herria numero zahar batean irakurtzen ahal ditugun jauneria gehiegiko tratamendu horiek, gero ta gutiago usatuak, egoaldean bereziki...

«Ezkontza. Daniel Saint-Pierre ezkondu da Amelie Ertoranekin. Leon Ertoran jaun apez predikari eta benedikatzale. Jaun erretora meza emale. Mantenu jaun apez kantuen gidari. Jendeketa ederra. Mila zorian bi espos gazteri».

Hunekin ere zer ikusirik badu Iratzederrek diona: «...Egia da adinekoek, buraso edo erakasle, heien galdeeri ez diotela funtsezko iardespengik eman; iduri eta iheska zabiltzala; manuak merke, argiak mehe... bortxatu edo asalda-arazi beldurrez, ixiltzera ekarriak direla...». Bestalde, beste nunbait dabilela heien bihotza, ala eskolako lanetan ala amodio ergetetan... dio Aita Xabierek, eta hala ditake; bai-



otoizlari 62

na erlisione kezkarik ezdugu aise, horien ordez piztuko; bai ordea, memento huntan, euskaldungoaren jakingura eta tirria; edo kantari taldebat osatzeko, mendizaletzeko edo mutxikoak plazetan ateratzeko...

Lehenagoko heinera ekarteko orai-ko gazteen ikusmoldea, lan luzea da mailaz maila egitekoa, gure ustez. Zertako ez pizt leheneko urra-tsean, Herriarenganako amodioa? Askotan, amodio huntarik kristau-aren-erat joan litake; gazte baten baitan errezago da Euskal lurra-renganako ezagutza eta maltasunaren bitartez, fedea errepiztea, indarka eta bat-batean baino; gauza hau frogatua izan da behin baino gehiagotan.

Minartzen badugu ere, eskaldun fededun, beti egia dela gaztetan, ezin dugu aitortu. Bestalde, apezan gauza ezelta euskaldungoaren erakustea, elizatik kanpo, etzait iduritzen; euskaldun gazte eta zaharren arteko lokarria izan zitakela nago, Literatura eta Teatro zaharren ikastea (pastoralak, Jentillen ipuin zaharrak eta halako). Gauza horietako behar dena, eskas dug, euskalzale-kontzientzia; baina gazteak bildu nahi baditugu, eztugu beste biderik ikusten, Ziberoan bereziki; eta heken jostetaz bihotz onez onartu, ahal bezan batean.

Beste egia handi bat aipatzen du Aita Xabierek bere aldizkarian... «Jainkoa baitan sinestek ez due-na, behar bada urbilduko dela, Jainkoaren egiazko begitarte bat presentatzen bazaio». —Prauben eta justiziaren aldeko Jainko human bat; orain arte sobera aldiz presentatu, dirudunen eta indardunen aldeko beste horren ordez.

Baten bati beharbada gordinegi idurituko zaio, gaur eguneko den izketa hau; hala ere, Z. ARIA-ren joan den 430 numeroan, Arostegitar lokin jaun apez batek hala dio, «Don Kosmeren korbata» deitu artikuluan: «Serioski, ona emen nere iritzi: apaiza ez bedi izan erria-gandik berezitutako aparteko kas-ta bat. Errikoi izan bedi apaiza...» Apaizak, klase berezi batean mugatzen zituen sotanak... Ongi baz-tertua beraz. Erriarekin bat egi-ñik izan bear duen ezaugarri, ez-zan sotana. Tarte aundia jartzen-zuan erri eta apaizen artean...».

A. Irigaray



...ez dakit, zer dala-ta gelditu nintzan neska-zahar...!

GaR·Sorta

98.—EUSKAL KANTARI BARRIAK

Andorrako aldizkari bi ezagutzen dodaz: «La Gazeta d'Andorra» da bata. Andorrako katalan izkuntzan dana: «Butlleti col·leccionable dels Decrets, Ordinacions, i Anunsis Oficials publicats a les valis». Lau orrialde ekartzen ditu zenbaki bakoitzak.

«Andorra Magazine» da bestea. Katalanez, frantsesez eta gaztelaniaz agertzen dira aldizkari onetako idazlanak.

«Pop» izenagaz emoten dau atal bat, eta euskal kantatzailleen ganean agertu da idazlan jakingarri bat bertan, joan dan irailleko zenbake batean.

«La nueva canción vasca» dauko izena irakurgaiak, eta Gualbert Osorio da egilea.

Gaztelaniaz dago idatzita irakurgai au, baiña euskeraz be badakar zer edo zer: Berrogei ta amar illara bai behintzat, euskal diskuetatik artuta argazki kopiaz.

Lurdes Iriondo, Juan Migel Irigaray eta Xabier Leteren argazki-erretatuak ba badakaz irakurgaiaren apaingarritzat.

Bilbaon izandu zan behin Gualbert Osorio jauna, eta «Ez Dok Amairu»-koai entzuteko eria izan zuan. Ortik dator «Andorra Magazine» aldizkarian argitaratu daben irakurgai onen iturria.

99.—EUSKAL LAGUN-IZENAK: Miren-Izaga, Miren-Udazken, Miren-Nagore; Unai, Zigor, Asier, Urko, Iker, Aitzol.

Irungo eliza zaharrean bataiatu dira Izaga eta Udazken izena-kin. Juzgaduko barririk ez dakit.

Nagore: Juzgaduan ontzat artua. Donostian eta Irunen. Nafarroako Andra Mari eliza bat da Nagore.

Unai: Ainbat lekutan. Bataioan eta juzgaduan.

Zigor: Tolosako Ibarren eta Irunen.

Asier: Ixurtzan.

Urko: Venezuelan eta Donostian. Juzgaduan be ontzat artua.

Iker: Gipuzkoan.

Aitzol: Gipuzkoan uste dot. Jakin dot behintzat ontzat artu duela izen au juzgaduren baten.

100.—AGERRE, LEON.

(Ikusi Herria astekaria, 1058 garren zenbakian: «Leon Aguerre jaun kalonjea II»).

Lukuzen jaioa Agerre Leon. Lukuzeko Kattilanean.

Arreba bi serora, moja. Illoba bi abade. Kattilaneke seme alabak danak.

1908: Abade.

Baionako Gonzaga Deunaren Ikastetxean irakasle, abade egin zanean.

Biarritzera gero, bikariyo.

Irisarrin erretore.

Ezpeletan egon zan gero. Eta Biarritzeko Martiñ Deunaren parrokan.

1950: Baionako katedralerako izendatu eban kalonje gotzaiñak.

1968?: Iriburuko abade zaharren etxera erretiratu.

Euskal idazle: «Euskalduna» astekarian idatzi eban.

«Herria»-n be bai idatzi dau: «Laborantzako gaiak».

Aita Gachitegiri lagundu eutson Laborantza izeneko liburua egiten.

Lukuze errian emon dautsoe lurra.

Agur, baiña gero arte, Agerre-Leon.

ARRIURDIN

BAIONAKO FERIA
EUSKAL KULTURAREN EGUNA
1971 EKO UZTAILAREN 3 AN
AGERBIDEA

—3/7/71 arte argitaratu diren euskal liburu gehienen Erakusteta.

—3/7/71 arte egin diren euskal diska nagusien Erakusteta.

—Ikastola» deitu mahai berezi bat, eskararen irakaskuntzaz xehetasunak nahi dituzten guztientzat.

EUSKARAZKO LIBURUEN SARIKETA

—9-14 urte arteko gazteentzat idatzi liburu edo agerkari ho-berenari

500 F (PTS)

—Jakintzaz edo teknikaz agertuko den liburu hoberenarentzat

500 F (PTS)

—Ohorezko Sari bat azken urte hontan agertu diren liburu eta diska hoberenari.

—Sariketa berezi bat muntatua da bestalde gai hontaz egin artikulua hoberenarentzat: «Nola aintzinaraz Ipar Euskal Herriko Ekonomia. Hego aldekoaren iri gehiago lotuez».

—1.000 F. Ko Sari hau Sofrima etxeak emana da.

—Goizeko 12 orenetan emanak izanen dira sari hauek.

Arratsaldeko hiruak eta erditan (15 H 30)

Ochote edo zortziko kanta taldeen bai eta Euskal Musika berria Kantatzen dutenen lehen agerraldia

Lehenik Kantatuko dute zazpi euskal herrietarik etorri ochote taldeek. Talde bakoitzak bi kantu emanen ditu. Epalleek edo ju-jeek ponduak emanen dituzte kantu eta talde bakoitzari eta lau hoberenak arratseko finalarentzat hautatuak izanen dira.

Ondotik musika berria kantatzen duten abeslariak ariko dira edo bakarrik edo multzoka. Zazpi eskal herrietarik etorriak ager-tuko dira hemen era eta epalleek lau hoberenak hautatuko di-tuzte arratseko finalarentzat.

Arratseko bederatzietan (21 H)

«Zortziko taldeen "eta" Euskal Musika Berriaren» finalak Hautatuak izan diren lau «ochoteek» lu abesti emanen dituzte aldizka, bakotxak.

Ondotik hautatuak izan diren lau kantari berriek ere emanen dituzte aldizka, bi kantu bakoitzak.

Epalleek jakin araziko dute zoin diren irabazdunak eta hauek berriz gertuko dira azken kantaldi batentzat.

Festa honen bururatzeko «Oldarra» Biarritzeko taldeak emanen ditu zombait dantza eta ikusliar guziekin batean «Agur Jaunak» kantatua izanen da.

SARIKETA

ZORTZIKO TALDEENTZAT

Lehena: 2.000 F Sari hauek

Bigarrena: 1.500 F Baxte de Bilbao

Hirugarrena: 1.000 F Etxeak emaiten

Laugarrena: 500 F Ditu

EUSKAL MUSIKA BERRIARENTZAT

Lehera: 800 F Sari hauek

Bigarrena: 500 F «Izarra Edaria»

Hirugarrena: 400 F Etxeak emaiten itu

Xehetasunak eskatu ditezke.

Union Commerciale 10 rue Port de Castets - 64 - Bayonne.

ESPELEOLOJI AZTERKETAK DEGURIAKO
ZELAIAN (ARETXABALETAK)

Garagar hil hontan, 26-27-28-29 egunetan izango dira «Gaztelu arroko lezea, esplorazioak edo azterketak.

Leze hau Deguriako zelaietan da, Zarayako menditartean, 930 metro (i.g.), bere koordinadak I.G. y C. 113 garren mapan begiratu: 1.º 12'09" - 42.º 58'38".

Orain arte Gipuzkoako leze sakonena da: 403 metro behera. Azterketako gainera oso nekeza.

Azterketa-lan honek egiteko, Euskal Herriko espeleolji-talde gehienak batu gera: S.E.C.N. Aran-zadi, Donostiakoa; G.E. Aloña-Mendi, Oinatikoa; S.E.C.D. Eibar; G.E. Pol-POL, Bergarakoa eta G.E. Vizcaino, Bizkaiko Diputazioena.

Bakoitzak bere material eta tres-nak ekarriaz.

Aurreko urtean (1970) 430 me-troraino aztertu zan. Eta baita to-taldeak

Hidrologia aldetik begiratu ajo-la haundia daukate lan honek, ze-ren hemen biltzen dira barruko ur guztiak eta hori nola gertatzen dan jakitea komeni da.

Lurralde hontan, beste zulo eta leze asko, aztertuak izan dira. Da-nak ez daukate hainbesterañoko sakontasunik, baiña dana dala, on-do begiratuak izan dira. Bi zulo-tatik jaso dira hazurrak, paleon-toloji estudirako balio dutenak. Al-tuna jaunak, Aranzadin ikusi ditu, eta klasifikazio hau eman du: har-tza «ursus spelaeus», basahuntza «capreollus capreollus» eta «cervus xx».

Oñatin, ekaina

Gipuzkoako espeleoloji

aita santuaren karta

RERUM NOVARUM Enziklikaren larogeigarren urtean (Jarraia)

30

Mendez mende gertatzen diran gizarte-joerak.

Gizonaren alderdi bat bakarria gogotan artuta, alderdi ori gaur garrantzi aundikoa izan arren, ortan gizona murriztu egiten duen positibismoaz gainera, kristauk aurkitzen du bere bidean mendeen joanetorrian sortutako beste joerarik ere; ideologietatik sortuak dira, ez ordea aiekin bat. Gure aurreko Aita Santu gurfarri izan zan Joan XXIII garrenak, bere PACEM IN TERRIS dalakoan erakusten du biak berezi litezkelak: "Gizonaren eta munduaren izaera, jatorri ta elburuaz filosofien iritzi okerrak, batetik, eta naiz ekonomia, naiz gizartea, naiz kultura naiz politika elburu dutela mendez mende sortu diran giza-joerak, bestetik, ez dira berdintzat artzekoak, naiz eta azkenengo oiek beren jatorria aiei zor izan eta beren indarra orain ere askotan aiengandik artu Trakaspene bat, bein sortu ta itz jakifietan mamitu danean, ez da aldatzen; ala naiz olako bizibide ezagun eta aldakorren bat gogoan dala sortutako joerak, ordea ezin aldakortasun orren kutsu aundia artu gabe geditu.

Nola nai ere, arrazoak aurkitutako lege zuzenekin bat baldin badatoz, eta gizonaren zuzen-amesei erantzuten badie, nork ez du aitortuko joera oiek alderdi on eta aintzat artzekorik badutela? (20).

31

Sozialisten joerak, kilikagarri.

Gaurko egunetan, kilikagarri gertatzen dira sozialisten bide ta batera naiz besterako joerak Kristaudentzat ere. Kristauok aietan mamiturik ikusten dituzte siñismenak ezaririk barruan dauzkaten ainbat onerako joera. Mendez mende sortu dan ibai ortan murgildurik ikusten dituzte beren buruak, eta aren barruan, berak buru, zerbait egin nai lukete; baiña ibai orrek izen bat du, baiña izaera asko lurralde ta kultura bakoitzean; ori bai, askotan siñismenik gabeko pentsaeretatik artu ta artzen duela indarra. Beraz, zuur jokatu bearra dago. Maizegi gertatzen da, sozialismoak lilluraturik, kristauak maitagarriegi ikusten dutela ura, izenik ederrenez estaltzen dutela, gainera: zuzentasun-naiarekin, elkartasun eta berditasun-naiarekin bat egiten dute.

Kristauok ez dute ibilli nai, ez, sozialisten uztarpean, sozialistak oraindiko beren jatorrizko pentsaerari loturik dardela-ta. Zoialismoa ere mailla askotan azaltzen da: gizarte zuzenagoa billatzeko ames zintzo ta biotz-zabalekoa bezela, an ta emen bere bazkunak eta politika-asmoak darabiltzan eikintza bezela, gizonaren irudi osozkoa eman eta gizona bere buruaren guztizko jabe egin nai luken pentsaera bezela. Mailla oiek kontuan artu bear dira, bakoitzean nola jokatu erabakitze.

Ala ere, mailla oiek berezteak ez du inor eraman bear sozialismoera oiek banan aztertu ta elkarrekin zer ikusirik gabekotzat artzera. Argi ta garbi erakutsi bearko da non edo an elkarrekin duten lokarria, eta au argi ikusteak erakutsiko die gero kristauai aien bidetan noraino sartu litezken igartzen, miñik artu gabe gelditzen dirala betiko balio duten gauzak, batez ere, askatasuna, nor bere egiteen jabe izatea, eta arimaren gauzetarako aukera, oiek gabe ezipaitago gizonarentzat aurrerapen osozkorik.

32

Marxismoaren aldaketak

Marxismoa aldatuz dijoala-ta, beste kristau batzuk galdezka daude ez ote dan orain zillegi noizik bein arengana urbiltzea. Marxismoak nolabait ler egin duela ikusten dute. Oraintsu arte, erabateko ideologia bezela azaltzen izan da: gizona ta mundua beren osoan, beti osatzerako bidean, erakusten duena eta, beraz, Jainkorik gabea. Bera sortu zutenen pentsaera azaltzean ere, marxismo-leninismoaren era batzuk jakina da besteekin buruz buru daudela, eta aren izena daramaten politika-alderdiek ifioiz elkarrekin burruka agerian dabilta; baiña, orrez gainera, maillak jartzen dituzte batzuk marxismo-mota batetik bestera.

33

Batzuentzat, Marxismoa, berez, gizarte-mailen arteko burruka aurrera eraman bearra besterik ez da oraindik. Gizonen artean batzuk jabe eta besteak morroi izatea beti indarrean, bein ta berriz sortzen ari dala-ta, marxismoa burruka utsa egiten dute; batzuetan ez omen dago beste etorkizunik, eta burruka ori aurrera eraman eta beti asi bearra omen dago.

Beste batzuentzat, alderdi bakar batek zuzendurik, gizarteak daraman agintea da; alderdi orrek bera bakarrik dala uste du guztien onaren mandatari ta eusle, eta gizon bokitziari ta beste taldeei ere ez die beren kabuz ezer egiteko aukerarik uzten.

Irugarren mailla batean, naiz agintzen egon naiz egon ez, marxismoak ideologi utsa eran nai du, materialismo historiko dalakoa oñiarri artuta munduz goragoko ezer danik ukatzen duela. Azkenez, beste tankera bat ere artzen du, zuriagoa, gaurko gogoarentzat kilikagarriagoa: jakintza utsezko saiaketa bezela azaltzen da, gizartea ta erri-agintaritzak sakonago aztertzeako jardunbiderik jatorrena bezela, mundua ezagutu ta aldatu, biak batera, egiteko mendeak zear asmatu ta saiatu dan jakintzarik taukerakoena. Azterketa ortan gauzen alderdi batzuk, besteen kaltetan,

balio andiegia daukate, eta ideologi utsaren onetan artzen dira; ala ere, batzuei orrek lanerako tresna ona ematen die, eta ekitzarako segurantz: alegia, jakintza-bidez ikasirik, gizartea berriztatzeko giltzak eskuetan dituztelako ustea.

34

Marxismoaren barruan, an ta emen nola agertzen dan begiraturik, era bateko ta besteko alderdiok ikusi litezke, bai, kristauai auznartzeko ta ekitzarako zer aztertutik asko eskaintzen diela; baiña, amesetan jardutea ta arrisku aundikoa litzake alderdiok elkarrekin duten barru-barruko lokarria aaztutzea; arrisku andikoa litzake marxisten azterketak ateratzen dituen ondorio guztiak ontzat artzea, aien ideologiarekin duten lokarria ikusi gabe, edo ta gizarte-mailen arteko burrukan sartu ta marxisten irizpideak aintzat artzea, bide orrek danean agindu-naiezko indarkerizko gizartea sortzera nola daraman ikusi gabe.

35

Liberalen ideologia

Bestetik, liberalen pentsaera ere berritzen ari da. Bai, joera au ere indarra artuz dijoa, edo ekonomi azkarrago baten izenean, edo gizon bakoitzari elkarrekin ezartzen dioten uztarpe gero ta gogorragoa kendu bearrez, edo ta erri-agintarien danean agindu-naiari aurka egin-naiez. Egia esan, gizon bakoitzari lagundu egin bear zaio asmo berriak agertu ta aurrera eramaten. Baiña bide ortatik josten duten kristauak ez ote dute liberalismoa ederregi ikusten eta askatasunaren alde jokatzeko irrintzi bat biurtzen? Liberalismo berri bat nai lukete, ori bai, oraingo beaorduetarako egokiagoa; baiña erraz aaztutzen dute filosofoen liberalismoak irakatsi okerrak dituela, gizon bakoitza bere ekitzan, arrazoi ta aukeramen erabilkeran, guztiz bere jabe dala dionean. Beraz, liberalen pentsaerarekin ere kontuz ibilli bearra dago.

36

Era bateko ta besteko pentsaerak bata besteari urbilduz joate ontan, kristauak bere siñismenaren iturritik eta Elizaren irakaspenetatik atera bearko ditu argibide ta arauak gezurbidera jo ez dezan eta sistema okerreren baten barruan sartu ez dedin, aren xede ta dana zapaldu-berra beranduegi jakifnez. Sisteme guztien gainetik, kristaua ez da galdituko bere anaien alde sail jakifien batean lan egin gabe eta aukeran duen bideari jarraituz, argi erakutsiko du kristautasunak bere laguntza berezka badakarrela gizartea berri egiteko (21).

37

Utopiak berriz agertzen

Gaurko egunetan, gainera, ideologiaren auleria obeto ikusten da, aiek bidean jartzeko asmatu diran erakundeetan. Burokrateen sozialismoa dala, teknikoan kapitalismoa dala naiz esku gogorreko demokrazia dala, irurek erakusten dute gauza zailla dala gizon guztiak elkarrekin zuzentasunean eta berditasunean bizitzeko arazo neketsua konpontzea. Izan ere nola baztertu zoritzarrez, aiek ondoan dituzten materialismo, norberekeri ta indarkeria? Orregatik, barru-barruko ongietaren ezaugarri, or azaltzen dira ia non-nai ezetza agertu-bearrak, eta or ikusten dira sortzen utopiak diralakoak, gaurko gizartearen korapilloak ideologiek baiño obeto askatu bearrez. Egia da (eta kaltegarri litzake au ez aitortzea) utopietara jote au askotan aitzaki utsa dala ameskerietan sartu ta aurrean diran eginbideei iges egiteko. Eskuarteke eginbideak utzi ta ala balizko gero batean gogoa jartzea igeskeri errezegia da. Ala guziz ere, aitortu bearra dago: gure artean degun gizarteari ezetza emate onek askotan irudimena pizkortu egiten duela, orainak gorderik daukan geroa aurrez ikusi ta ta etorkizun berriari bideak urratzeko; orrela, ezetz esate orrek gizartearen barruko indarrari eutsi egiten dio, gizonak bere gogo-biotzetan dituen asmamen-indarrei itxaropena ekarriz; eta, leiorik batere itxitzen ezipalibadu, berriz aurki dezake kristau-bidea ere. Jaunaren Espirituak, Kristogan berritutako gizonari arnas emanik ikuspegi berriak erakusten dizkio beti bertan goxo egin nai luken lekuan, eta muga berriak ere bai, aurrerago jo nai ezta gelditu naiago lukenean; sistema ta ideologi guztiak garaitzera bultz egiten dio. Munduaren biotzean or diardur gizonak, misterioz inguraturik, munduak eta gogoak daramaten aurrerabidean, Jaungoikoaren seme dala aurkitzen, bide ortan askatasuna ta kanpotiko bultzadak, pekatuaren astuntasuna ta Espirituaren arnasa, bakoitza bere txandan, elkarrekin burrukan ari dirala.

Ola kristau-fedearen indarra garai ateratzen da, norberekeriaren txatxarkeri guztien gainetik. Jesukristo, Gizonen Salbatzaillaren Espirituak adoreturik, itxaropenak eusten diola, kristauak bere gain artzen du orduan gizartea benetan gizaibidezkoa, paketsu, zuzenzale ta anaiakorra bihurtzeko arazoa, ola Jaungoikoaren gogoko opari izan dedin (22). Ez, lur berri baten zai egoteak ez du ito bear, bai piztu, lur au ohea egiteko kezka, gizonen familia emen azten baita nola bait mende berriaren aurre-dirdai izateko eran" (23).

38

Giza-jakintzen galderak

Mundu ontan, jakintzaren eta teknikaren berrikuntzak positibismo berri batera eramateko arriskua duen mundu ontan, beste zalanza bat sortzen da, zer-ikusi aundiagokoa.

Buruaz mundua garaitu ondoren, orra gizona bere adimenaren mende, bera ere jakintzaren aztergai eginiñ. Giza-jakintzek, gaurko egunetan, sekulako gorakada egin dute. Alde batetik, gizonari buruz orain artean ontzat artuak ziran iritziak sustrai-sustraitik aztertzen ditu berriro, azalekoegiak edo buruzkoegiak dirala-ta. Bestetik, metodoak eta ideologiaren aurre-iritziek bearturik, jakintza oiek askotan, egoera bakoitzean, gizonaren alderdi bat edo beste

39

banan artzen dute, eta gizon osoaren adierazpidetzat eman; orrela, gizonari buruz argibide oso ta erabatekoa ematen dutelakoan daude, ikutu edo ikusi al ditekene aldetik, beintzat. Jakintzaren aitzakiz ola gizona murrizteak arriskua dakar. Azterketak argitu duen olako alderdi bati garrantzi bakarria ematea, izan ere, gizona murriztea da, eta jakintzazko itxuraren azpian, gizona bere osotasunean ulertuzina degu.

40

Giza-jakintza oiek besterik ere egin dezakete: gizarte-mota batzuk asmatu eta, jakintzak ontzat ematen ditutela-ta, bizi-legetzat jarri nai izatea. Eta oni ez zaio kontu gutxiago egin bear. Oreduan gizona nolaini erabilteko jostailu gerta ditekene, aren nai ta premiak noraini eramanez, aren oiturak ta on-gaizkiari buruzko irizpideak ere aldatuz. Edozeinek daki biarko gizartearentzat eta gizonarentzat ere arrisku aundia dagoela or. Izan ere, gizonaren onerako gizarte berri bat sortzearen alde guztiak badaude ere, jakin bearra dago nolako gizona sortu nai dan.

Giza-jakintzei ezbaika begiratzeko kristauari dagokio beste inori baino geiago; ala ere, ez du bera ustekabean arapatzen. Ortxe dago, ain zuzen, Populorum progressio dalakoan esan genduenez, Elizak zibilizazioari ekartzen dion laguntza berezia: "Gizonen obe-bearrrik onenak bereak egin eta lortu gabe ikusten dituen min artuz, Elizak lagundu egin nai die aiei beren beteak iristen; Ain zuzen, berea duen zerbait eman ai die: gizona ta gizardia beren izate osoan ikusteko argia" (24). Orduan, Elizak ukatu egin bearko ote ditu giza-jakintzen aurrerakadak eta aien amesak salatu? Ez, izadiari buruzko jakintzei bezela, Elizak azterketa oiei itxaropenez begiratzen die eta kristauai artzen lankide izateko esaten die (25). Jakintza-nai berak eta gizona obeto ezagutubearrak eragiñik, baiña bide botez siñismenak argiturik, giza-jakintzen sailletan ari diran kristauak elkarriketan jardunbear dute, noski ondorio onik ekarriko duen elkarriketan. Elizaren eta jakintza berri oien artean. Egia esan, jakintza bakoitzak, sail berezia daukalarik, ezingo du artu gizonaren alderdi bat edo baizik, egiazko saila bada ere; gizon osoa ta onen nondik-norakoa kanpoan gelditzen zaizkio. Baiña beren mugen barruan, giza-jakintzek egiteko ederra daukate, Elizak gogotik on artzen duena. Eta bide berririk ere zabaldu dezaiokete gizonaren aukerari, leen zekianetik uste izan zitekean baiño askoz geiago. Laguntza eman dezaiokete kristauen gizarte legerari ere; orduan onek gizarte-eredu batzuk eskaini bearrrik danean, bere barrutia txikiago egiten zaiola ikusiko du; baiña bere kritikak eta goragoko elburuak erakusteak indar andiagoa izango du, norbaitzuk betikotzat eta gizonaren muñean berean itsatsitakotza ematen zituzten oitura ta iritziak badaezpadaok dirala erakutsiz. Gizonaren barrua ezagutzeak bearrezkoak, bai, baiña orixe lortzeko ere gauza ez diran giza-jakintza oiek gero ta izkera naasiagoa eskaintzen dute, gizonaren biotzeko sakona ase ta bete bearrean zabalagoa egiten duen izkuntza, eta gizonaren izateari barru-barrutik darion jakin-naiari erantzun oso ta betikorik ez dio ematen.

41

Aurrerapenak bi alderdi

Gizona sakonagotik ezagutz eonek errazago egiten du beste itz bat aztertu ta argitzea: oraingo gizartearen oñiarrietan bultzagarri, neurri ta elburu bezela aurkitzen dana: aurrerapena. XIX garren mendetik ona, sartaldeko zibilizazioek eta oiekin ar-emanik duten beste askok or jarri dute itxaropena, etenik ez mugarik gabeko aurrerapenean. Aurrerapen au eskaintzen izan zale, gizona sortzeko premietatik eta gizarteak zanzpazetik ateratzeko ekinia bezela; ori zan giza-askatasunaren baldintza ta neurria. Gaurko zabalkunde-tresnek or zear eramanik eta orain zabalago egin diran jakin-nai ta eralgibearrak kiñaturik, aurrerapena beste gogetarik ez dabil non-nai bazterretan. Orregatik bere balioaz eta jatorriaz zalanza au dator gogora: zer ote da au, lortu dala uste dan bakoitzean urrutitago degun aurrerapena billatu-bear gorri au? Menderatu ezik, aurrerapenak ase gabe uzten du. Arrazoiz salatu dira, noski, ondasunak ugaritze usak ekartzen dituen urrikeri ta kalteak, eta oieak izateko ere zerbait egin nai da. Gizarteke ar-emanak onak eta zintzoak izatea, guztien onean gero ta geigok parte artu ta erantzukizun geiago izatea ez dira gizartearen etorkizunerako premia ta garrantzi gutxiagoak, ondasunik geiago sortu ta eralkitzea baiño. Gauzen balio, merkatuan zenbat balio duen, zer obari ta zer irabazi dakarren jakitetik neurtu-bearrak utziri, geiago irabazte ori baiño gizonak gaur naiago ditu alkar ongi artze zintzoagoa, jakintza ta kultura geiago zabalitzea, elkarri laguntzea ta alkarrekin batera lan egiteko gogo ona. Egiazko aurrerapena ez ote dago barruko zuzentasunari aurrera eragitean? Orrek eramango du gizona gero ta zabalera andiagoko elkarrekin sartzera, eta besteengana eta Jaungoikoagana barrua zabalago eukitzera. Kristaua ni ta nai ez dauka eriotzearen azken-misterioa aurrean; Kristoren eriotze ta berpizteak, Espiritu Santuaren eragiñak laguntzen diote kristauari bere aukeramen asmalari ta eragillea esker onez erabiltzen, egiazko aurrerapen guztietan eta ifioiz utsik egiten ez duen itxaropen bakarrean (26).

(Urrengoan geiago)